

EGYETEMES ZENETÖRTÉNET

- hangzó példatár -

(Kizárólag tanulmányi célokra, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Budapesti Tanárképző Intézetének hallgatói számára összeállította, szerkesztette: Földes Imre, 2003/2004.)

Újabb adatokkal kiegészítette: Solymosi Tari Emőke

		IRODALOM: I. EGYETEMES ZENETÖRTÉNET: <u>Bartha Dénes</u>: A zenetörténet antológiája, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974 <u>Darvas Gábor</u>: A totemzenétől a hegedűversenyig, Zeneműkiadó 1977 <u>Darvas Gábor</u>: Zene Bachtól napjainkig, Zeneműkiadó 1981 <u>Gerhard Dietel</u>: Zenetörténet évszámokban I-II., Springer 1996 <u>Kelemen Imre</u>: A zene története 1750-ig, Tankönyvkiadó 1991 <u>Kroó György</u> - <u>Kárpáti János</u>: Muzsikáló zenetörténet 1964-1973 <u>Michels, Ulrich</u>: Zene. Atlasz 12. Athenaeum 2003 <u>Szabolcsi Bence</u>: Bevezetés a zenetörténetbe, Zeneműkiadó 1977 <u>Szabolcsi Bence</u>: A melódia története, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1957 <u>Szabolcsi Bence</u>: A zene története, Zeneműkiadó 1984 <u>Wörner, Karl R.</u>: A zene története. Tankönyv és kézikönyv egy kötetben. Vivace 2007 II. MAGYAR ZENETÖRTÉNET: <u>Dobszay László</u>: Magyar zenetörténet, Gondolat 1984 <u>Magyarország zenetörténete I. Középkor</u>, Akadémiai Kiadó 1988 <u>Magyarország zenetörténete II. 1541-1686</u>, Akadémiai Kiadó 1990 III. NÉPZENE / NÉPZENETÖRTÉNET <u>Paksa Katalin</u>: Magyar népzene-történet, Balassi Kiadó 1999 <u>Sárosi Bálint</u>: Zenei anyanyelvünk (Planétás, 2003) IV. ZENETÖRTÉNETI OLVASMÁNYOK: <u>Barna István</u>: Örök muzsika, Zeneműkiadó 1959 <u>Szabolcsi Bence</u>: Régi muzsika kertje, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1957 V. HANGSZERTÖRTÉNET: <u>Darvas Gábor</u>: Évezredek hangszerei, Zeneműkiadó 1961 <u>John Henry van der Meer</u>: Hangszerek az ókortól napjainkig, Zeneműkiadó 1988 <u>Hangszerek enciklopédiája</u>, Gemini 1996
--	--	---

Első évfolyam

I. A zene születése. Természeti népek zenéje, népek népzeneje

A/ A természet hangjai, állatok-madarak hangja, stb.

		IRODALOM: <u>Szőke Péter</u> : A zene eredete és három világa, Magvető Könyvkiadó 1982
1.	A tenger és a szél zúgása, zivatar (1:00)	LEMEZ: <u>Szabolcsi Bence</u> : Musica Mundana 1., HUNGAROTON
2.	Ajtónyikorgás - és lassítva (0:30)	
3.	Gorilla (0:22)	CD: SIAE CDOR 9343
4.	Farkas (0:23)	CD: SIAE CDOR 9343
5.	Farkasok (0:56)	CD: SIAE CDOR 9343
6.	Kardszárnyú delfinek (1:30)	CD: JSL 009 1520
7.	Jeges bűvár - és lassítva (0:55)	LEMEZ: <u>Szőke Péter</u> : Az ismeretlen madárzene, HUNGAROTON
8.	Remeterigó - és kétszeresen lassítva (0:14)	LEMEZ: <u>Szőke Péter</u> : Az ismeretlen madárzene, HUNGAROTON
9.	Erdei pacsirta - és lassítva (0:42)	LEMEZ: <u>Szőke Péter</u> : Az ismeretlen madárzene, HUNGAROTON
10.	<u>Magyar gyermekdal</u> : „Haj szén-ája, szén-ája” Vitnyéd, Sopron megye (0:55)	LEMEZ: QUALITON KOTTA: A Magyar Népzene Tára I. Gyermekjátékok 350.
11.	Ökörszem - és kétszeresen lassítva (0:26)	LEMEZ: <u>Szőke Péter</u> : Az ismeretlen madárzene, HUNGAROTON
12.	<u>Olivier Messiaen</u> (ejtsd: olivié messzian) francia *1908 - †1992 <u>Oiseaux exotiques</u> (ejtsd: oázó egzotik), Egzotikus madarak - zongorára és hangszeres együttesre, 1955-56. Yvonne Loriod - zongora Ensemble InterContemporain vez. Pierre Boulez (15:25)	CD: DISQUES MONTAIGNE WM 332

B/ Hipotézisek a zene eredetéről

		IRODALOM: <u>Ujfalussy József</u>: Bevezetés a Muzsikáló zenetörténet I. kötetéhez, Gondolat 1964 <u>Ujfalussy József</u>: A valóság zenei képe, Zeneműkiadó 1962
--	--	--

a/ Utánczás

1.	<u>Indián termékenységi szertartás</u> - majom és vaddisznó utánczása Venezuela, Dél-Amerika Halmos István gyűjtése, 1968. (0:40)	LEMEZ: <u>Szabolcsi Bence</u>: Musica Mundana 106., HUNGAROTON
2.	<u>Hotogojot (hotogojt) sámán-ének</u> - farkas utánczása Mongólia Diószegi Vilmos gyűjtése, 1960. (0:36)	LEMEZ: <u>Szabolcsi Bence</u>: Musica Mundana 205., HUNGAROTON
3.	<u>Tukán-madár utánczó dallam</u> Ecuador, Dél-Amerika (1:00)	

b/ Munka

1.	<u>Rizsültető munkadal</u> Nyugati-Ghátok hegység, Délnyugat-India (0:55)	LEMEZ: The History of Music in Sound, Vol. I. Ancient and Oriental Music, His Master's Voice
2.	<u>Takács munkadala</u> Hyderabad, India (0:53)	LEMEZ: The History of Music in Sound, Vol. I. Ancient and Oriental Music, His Master's Voice

c/ Ritmus

	<u>„Beszélő dobok”</u> Kongó, Afrika (1:22)	
--	--	--

d/ Beszéd

1.	<u>Baptista szertartás</u> afro-amerikaiak, USA (3:00)	
2.	<u>Suttogó ének</u> - inanga (teknőcitera) kísérettel Bujumbura, Burundi, Afrika, 1967. (2:10)	CD: Harmonia Mundi France, Ocora CD HM83

3.	<u>Tradicionális zene, paoa</u> Tahiti, Óceánia (0:50)	LEMEZ: The History of Music in Sound, Vol. I. Ancient and Oriental Music, His Master's Voice
4.	<u>Gyimesi csángó sirató:</u> „Jaj, lelkem, lelkem, jó társom” Póra Andrásné Tankó Berta (52), Gyimesközéplök, Csik megye (Lunca de Jos, Románia) Sárosi Bálint gyűjtése, 1958. (4:15)	LEMEZ: Magyar népzene I. IV/B/6a, HUNGAROTON KOTTA: A Magyar Népzene Tára V. Siratók 160.
5.	<u>Londoni újságárus</u> (0:30)	
6.	<u>Magyar utcai árus:</u> „Van-e toll eladó, asszonyok?” Deres Imréné Babán Juliánna (53), Balatonszabadi, Somogy megye Kerényi György gyűjtése, 1967. (0:15)	LEMEZ: <u>Szabolcsi</u> Bence: Musica Mundana 111., HUNGAROTON
7.	<u>Magyar utcai árus:</u> „Rongyot, asszonyok” Vig János (53), Karancsalja, Nógrád megye Ág Tibor gyűjtése, 1959. (0:15)	LEMEZ: <u>Szabolcsi</u> Bence: Musica Mundana 112., HUNGAROTON
8.	<u>Magyar utcai árus:</u> „Rongyot, asszonyok” – és változata Recsk, Heves megye Sárosi Bálint gyűjtése, 1961. (0:50)	

9.	<u>George Geršwin</u> amerikai *1898 – †1937 <u>Porgy and Bess</u> , (Porgy és Bess) – részlet a 2. felvonás 3. jelenetéből Gyümölcsárus (Strawberry Woman), – Helen Dowdy, mezzoszoprán Rákárus (Crab Man), – Ray Yeats, tenor a zenekart Lehman Engel vezényli (2:25)	LEMEZ: CBS Classics – stereo 77319
----	---	---------------------------------------

e/ Hanglejtéses nyelv

Beszélgetés Takahashi Michiko japán, és Do nhu Phuong Hong vietnami zenetanárnővel – részlet egy rádióelőadásból (5:00)	
---	--

C/ Adatok a hangrendszerek kialakulásához

		IRODALOM: <u>Bárdos</u> Lajos: Természetes hangrendszerek (Lásd <u>Bárdos</u> Lajos: Harminc írás 6., Zeneműkiadó 1969)
1.	<u>Indián skalpvadász-ének</u> Ecuador, Dél-Amerika (1:40)	
2.	<u>Votják</u> (önelnevezésük szerint <u>udmurt</u>) <u>katonabúcsúztató:</u> „Ahelyett, hogy az apám felnevelt...” 1 versszak M. A. Sesztakova (62), Karik Szerma, Baltaszi, Tatár Autonóm Köztársaság, Oroszország Vikár László gyűjtése, 1974. (0:30)	LEMEZ és KOTTA: <u>Finnugor</u> és török népek zenéje, 20., HUNGAROTON IRODALOM: <u>Vikár</u> László: Volga-Káma-Bjelaja vidéki finnugor és török népzene gyűjtés, MTA Zenetudományi Intézet 1986 <u>Vikár</u> László: A Volga-Kámai finnugorok és törökök dallamai, MTA Zenetudományi Intézet 1993 <u>Vikár</u> László: Volgán innen, Volgán túl - Naplójegyzetek a magyar őshaza vidékéről, Balassi Kiadó 2002 <u>Vikár</u> László - <u>Szűj</u> Enikő: Erdők éneke - Finnugor népek 100 népdala, Corvina 1985

1. /:Ahelyett, hogy az apám felnevelt, Ültetett volna almafákat.:/

(2. /:Tavasszal virágzottak volna, Ősszel almájuk lett volna.:/)

(Bereczki Gábor fordítása)

3.	<u>Magyar népdal:</u> „Röpüjj, páva, röpj...” 2 versszak Varga Pál (66), Surd, Somogy megye Seemayer Vilmos gyűjtése, 1935. (0:40)	CD: „Hallgassátok meg, magyarim...” Keresztmetszet a magyar népzeneről, HUNGAROTON Classic 18234-35 KOTTA: A Magyar Népzene Tára VI. Népdaltípusok 1. kötet, 414.
4.	<u>Hegyi cseremis</u> (önelnevezésük szerint <u>mari</u>) <u>népdal:</u> „Kora hajnalban...” 1 versszak M. N. Jefimova (17), Jelaszi, Mari Autonóm Köztársaság, Oroszország Vikár László gyűjtése, 1958. (0:52)	CD: HUNGAROTON Classic HCD 18229 LEMEZ és KOTTA: <u>Finnugor</u> és török népek zenéje, 50., HUNGAROTON

1. /:Kora hajnalban fülemüle hangja hallatszik, Azt gondoltam, anyám engem hangos szóval hív.:/

(2. /:Fénylő este a kakukk hangja hallatszik, Azt gondoltam, apám engem hangos szóval hív.:/)

(Bereczki Gábor fordítása)

5.	<u>Csuvas népdal:</u> „A szérű mögé zabot vetettem...” 1 versszak A. N. Lukojanova (71), Maloje Karacskino, Jadrin, Csuvas Autonóm Köztársaság, Oroszország Vikár László gyűjtése, 1964. (0:50)	LEMEZ és KOTTA: Finnugor és török népek zenéje, 71., HUNGAROTON
----	--	---

/:A szérű mögé zabot vetettem,
 Úgy látszik, eljött az aratás ideje.:/
 /:Hej, rokonaim, szerettem,
 Úgy látszik, eljött az elválás ideje.:/

(Bereczki Gábor fordítása)

6.	<u>Pueblo indián dallam</u> 2 versszak Zuni, New Mexico, USA (1:00)	
7.	<u>Skót népdal:</u> „I'm a young Bonnie Lassie” Blanche Wood - ének (0:50)	

8.	<u>Henry Purcell</u> (ejtsd: henri pörszell - és nem pörszl!) angol *1659 - †1695 <u>A New Scotch Tune</u> (Új skót dallam) Ruth Zechlin - csembaló (0:50)	LEMEZ: Englische Virginalmusik, ETERNA
----	---	--

9.	<u>Joseph Haydn</u> osztrák *1732 - †1809 <u>The lea-rig</u> (németül: Heimkehr / Hazatérés), skót népdalfeldolgozás, Hob.XXXIa:31 Dietrich Fischer-Dieskau - bariton Karl Engel - zongora Helmut Heller - hegedű Irmgard Poppen - gordonka (1:38)	LEMEZ: Schottische Lieder und Volkslieder (Haydn, Beethoven, Weber), ETERNA
----	--	--

**D/ Egyszólamúság - többszólamúság
a természeti népek és a népi kultúrák világában**

a/ Egyszólamúság

1.	Magyar népdal: „Holtig bánom amit cselekedtem...” Ambrus Sándorné Márton Kata (37), Körösfő, Kolozs megye (Izvorul Crișului, Románia), 1938. (1:30)	LEMEZ és KOTTA: Magyar népzenei hanglemezek Bartók Béla lejegyzéseivel 1. oldal/5b, HUNGAROTON
2.	Magyar népdal: „Virág ökröm kiveretem a rétre...” Péntek Jánosné Szabó Ilona (41), Körösfő, Kolozs megye (Izvorul Crișului, Románia), 1937. (3:30)	LEMEZ és KOTTA: Magyar népzenei hanglemezek Bartók Béla lejegyzéseivel 2. oldal/1, HUNGAROTON
3.	Tibeti pásztorki népdal (2:42)	LEMEZ: Tibetan Folk Songs, SUPRAPHON

b/ Osztott egyszólamúság

1.	Bolgár népdal Bisztrica, Nyugat-Bulgária (1:45)	LEMEZ: Chants from the Shop Region, BALKANTON
2.	Köszöntő ének Kayanza, Burundi, Afrika, 1967. (1:33)	CD: HARMONIA MUNDI France, Ocora CD HM83
3.	Babenzel pigmeus „hindewhu” Nigéria (1:40)	LEMEZ: Lidová hudba Afriky, SUPRAPHON

c/ Oktáv, kvart-kvint paralel

1.	Izlandi népdal: „Vid vorkomu” (0:30)	LEMEZ
2.	Tangkul szerelmi dal 20 énekes és tingteila (egy húros vonóshangszer) Manipur hegység, Északkelet-India (1:20)	LEMEZ: The Indian World of Music and Dance, SUPRAPHON

A bolond lány bolond fiúval házasodik össze, a bölcs lány egy bölccsel. Sok fa elveszíti a leveleit, de tavasszal újra nőnek a levelek. Azok az emberek, akik nem házasodnak meg olyanok, mint a fák, amelyekre új levelek nőnek, akik megházasodnak olyanok, mint azok a fák, amelyekre soha többé nem nőnek új levelek.

d/ Heterofónia

<u>Nyugat-mongol hosszú ének: „Durtmal szajhan”</u> Dorzsdagva - ének Bojan - marinhur (kéthúros vonóshangszer) Vargyas Lajos gyűjtése, 1967. (4:20)	CD: HUNGAROTON HCD 18013-14
---	--

e/ Dudabasszus/orgonapont/burdon, ostinato

1. <u>Dudazene: „Megy a kanász a partnál”</u> Koós József (49) - duda, Borsosberény, Nógrád megye (1:20)	LEMEZ: Magyar népzenei hanglemezek Bartók Béla lejegyzéseivel 5. oldal/3, HUNGAROTON IRODALOM: Sárosi Bálint: Magyar népi hangszerek, Tankönyvkiadó 1973
--	--

2. <u>Bartók Béla</u> *1881 - †1945 <u>Szól a duda</u> (Negyvennégy duó - két hegedűre, 1931., No. 36. és No. 36/a) Itzhak Perlman, Pinchas Zukerman - hegedű (1:50)	LEMEZ: EMI-ELECTROLA
---	---------------------------------

3. <u>Dudanóták, kanásztáncok</u> Sebő Ferenc - ének, tekerőlant (3:00)	IRODALOM: Sárosi Bálint: Magyar népi hangszerek, Tankönyvkiadó 1973
4. <u>A doromb - részlet egy rádióelőadásból</u> Sebő Ferenc - doromb (4:05)	IRODALOM: Sárosi Bálint: Magyar népi hangszerek, Tankönyvkiadó 1973

5. <u>Hő-mi (doromb-ének)</u> Mongólia Vargyas Lajos gyűjtése, 1967. (0:54)	CD: HUNGAROTON HCD 18013-14
6. <u>Ausztrál dallam</u> - didgeridoo (didjeridu) és ritmusverő-fa kísérettel (1:55)	LEMEZ: ABORIGINALS ARTISTS AGENCY IRODALOM: A. P. Elkin: Ausztrália óslakói, Gondolat 1986
7. <u>Gyimesi csángó sebes csárdás</u> Halmágyi Mihály - hegedű Ádám Gizella - gardon (1:30)	CD: HUNGAROTON HCD 18145 IRODALOM: Sárosi Bálint: Magyar népi hangszerek, Tankönyvkiadó 1973

Népi többszólamúság Európában

1.	<u>Diaphónia</u> Szimeonovo, Nyugat-Bulgária (3:00)	LEMEZ: BALKANTON
2.	<u>Grúz többszólamúság</u> (4:52)	CD: HARMONIA MUNDI France, Ocora C 559062 HM 83

Többszólamúság Afrikában - és hatása

1.	<u>Baka pigmeus fiatalok éneke</u> 13 fiatal lány és gyerek Kamerun (3:00)	CD: UNESCO COLLECTION, AUVIDIS, D 8029
2.	<u>Hangszeres együttes</u> Bambuszfuvolák, csengettyű, kapa Banda-Linda, Középafrikai Köztársaság (2:44)	CD: UNESCO COLLECTION, AUVIDIS, D 8020
3.	<u>Bibayak pigmeusok „jódlizása”</u> Gabon (2:36)	CD: HARMONIA MUNDI France, Ocora C 559053, HM 83

4.	<u>Steve Reich</u> amerikai *1936 <u>Music For Pieces of Wood</u> (Zene fadarabokra), 1973. 180-as Csoport (8:52)	CD: HUNGAROTON HCD 12545
----	--	-----------------------------

5.	<u>Tánczene</u> ütösök Banda-Linda, Középafrikai Köztársaság (3:00)	CD: UNESCO COLLECTION, AUVIDIS, D 8020
----	---	--

6.	<u>Ligeti György</u> *1923 - †2006 <u>Etűd No. 1: "Désordre"</u> (Rendetlenség), 1985. (Etűdök zongorára- I. sorozat No. 1.) Pierre-Laurent Aimard - zongora (2:18)	CD: ERATO 2292-45366-2
----	---	---------------------------

E/ Műfajok - stílusok

a/ Altató/bölcsődal

	<u>Moldvai csángó bölcsődal:</u> „Hejde lilibe, hejde, hejde, Janikám!” (1:13)	LEMEZ: MAGYAR NÉPZENE I., HUNGAROTON
--	---	---

b/ Gyermekdal

Modeszt <u>Muszorgszkij</u> orosz *1839 - †1881 <u>Borisz Godunov, 1868-72</u> részlet: <u>Fjodor játékdala</u> Fjodor - Wiera Baniewicz Dada - Bożena Brun-Barańska Lengyel Rádió szimfonikus zenekara vez. Jerzy Semkow. (1:55)	CD: EMI CDS 7 54377 2
--	-----------------------------------

A cári palota a moszkvai Kremlben. FJODOR Ó, mama! vigyázz, nem bírod ki, te is rázendítesz. Kis mese erről és arról: hogyan szült a tyúk kisborjút, a malacka hogy tojt tojást. A mese folytatódik, a buták nem értik. Turu, turu, kakaska, messzire mentél-e? A tengeren túlra, a tengeren túlra, Kiev városáig. Ott állt egy tölgy, ágas-bogas, a tölgyfán ül egy kövér kuvik. FJODOR, DADA A kuvik pislog, a kuvik énekel: Bim, bam, bimi-bam, ferdeszemű kiskopasz, zim, zum, zimi-zum, bukdácsolva imbolyog, tipi-topi négykézláb. FJODOR Egyszer a papnénak kisverebe született: tisztára veréb, tisztára fiatal, hegyescsőrű, hosszúcsőrű. Elrepült a veréb vendégségbe egyenesen a kuvikhoz, FJODOR, DADA suttogni kezdett a szőrös fülébe.	DADA A pópa legényei borsót őröltek, eltépték a láncot, a pajtába dobták. A pajta leégett, lángot szórt. A szerpap ablakáig ellátszott. FJODOR, DADA A szerpap megijedt, bemászott a dézsa alá, odacsípte a fülét; FJODOR az írnok leesett a kemencéről, kificamította a vállát. A szerpap felesége kalácsot sütött. Összeszaladtak a rendőrbiztosok, megették az összes kalácsot. FJODOR, DADA Maga Luka szerpap megevett egy tehenet, meg egy bikát, /Borisz bejön./ kétszáz malacot, csak a csülke maradt. FJODOR Paccs! /Fjodor a dada vállára csap. A dada, meglátva Boriszt, a földre huppan./ DADA Jaj nekem! (Frideczky Katalin nyersfordítása)
---	---

c/ Ünnepek

<u>Regölés:</u> „Kelj fel, gazda, kelj fel...” 34-55 éves férfiak, Zala megye (1:27)	LEMEZ: MAGYAR NÉPZENE 2., HUNGAROTON
---	--

d/ Lakodalom

<u>Lakodalmi szertartás</u> Kongói Demokratikus Köztársaság (azelőtt Zaire), kikongo nyelvű, Afrika (3:00)	
--	--

A szertartást a leány apjának fiútestvére vezeti.

PRÓZA

- Testvéreim, most részt vesztek a lányunk esküvőjén, ahol ő és a vőlegény eggyé válnak. Meg kell beszélnünk, hogy mennyi ruha és pénz bemutatása után adjuk oda a lányunkat, s meg kell kérdeznünk a fiú családját, hogy mennyi ajándékot tud adni. Ezt be is kell mutatniuk, s ha elégnek találjuk, s a fiú is tetszik, akkor hozzáadjuk a lányunkat.

(Elfogadják az ajándékokat.)

- Reméljük, hogy az életük jó lesz.

(Megáldja őket.)

ZENE

SZÓLÓ

Most már szinte minden rendben van, kérek mindenkit, hogy örvendezzen.

KÓRUS

Minden tökéletesen készen van.

PRÓZA

- A többi már a lányunk problémája, mert a házasságban sok probléma van, de akkor is meg kell maradnia a házasságban, kellemessé kell tennie, helyt kell állnia.

ZENE

SZÓLÓ

A lányunknak mától kezdve meg kell tanulnia házasságban élni. Amíg gyerek volt nem tudta, de most már meg fogja érteni, hogy mi történik a házasságban.

PRÓZA

- A lánynak az a sorsa, hogy otthon kell maradnia. Ha megszeret valakit, akkor meg kell élnie a házasság fájdalmát is.

ZENE

SZÓLÓ

A lánynak meg kell értenie, hogy mi történik a házasságban.

PRÓZA

- Most a lányunknak a fiúval kell aludnia. El kell rejteniük minden problémát, ami a házasságban adódik, mert ez csak rájuk tartozik.

ZENE

e/ Tánc - Ének

1.	<u>Magyar cigány</u> (önelnevezésük szerint rom/roma) <u>Pergetés, szájbőgőzés - táncritmusok</u> Balázs István, Balogh Pál, Kardelás Sándor, Lakatos Ferenc, Váradi Mihály, Kótaj, Szabolcs-Szatmár megye Víg Rudolf gyűjtése, 1975. (2:11)	CD: HUNGAROTON HCD 18028-29
2.	<u>Cigány népdal:</u> „Ahaj devlam, so te kerav...” („Jaj Istenem, mit csináljak...”) 2 versszak Szabó Jánosné Szabó Veronika, Kótaj, Szabolcs-Szatmár megye Víg Rudolf gyűjtése, 1975. (0:45)	CD: HUNGAROTON HCD 18028-29 IRODALOM: Iren Kertész <u>Wilkinson</u>: Vásár van előttem (Egyéni alkotások és társadalmi kontextusok egy délmagyarországi oláh cigány lassú dalban), Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézet 1997

de Ahaj devlām, so te kerav, Panž-šo šela kaj te rodav, de Panž-šo šela kaj te rodav? de Rodav len me detehāra, de Rodav len me detehāra, Thaj vi pav len le phralenca. (Thaj vi pav len le phralenca Thaj le lāše šogoronca. de Mind'ān aba me te mērav! Panž-šo šela nat buj löve, Panž-šo šela nat buj löve, Mind'ān aba me te mērav!)*	Jaj Istenem, mit csináljak, Öt-hat százast hol keressek, Öt-hat százast hol keressek? Megkeresem én azt hajnalban, Megkeresem én azt hajnalban És el is iszom a testvérekkel. (És el is iszom a testvérekkel, És a jó sógorokkal. Mindjárt már én haljak meg! Öt-hat százast nem sok pénz, Öt-hat százast nem sok pénz! Mindjárt már én haljak meg!)*
* a 3-4. versszak nincs a szalagon!	

3.	<u>Flamenco</u> („Taconeos con grazia” - Alegrias) Barrilito - ének Paco Peña - gitár Marga Garcia, Faiquillo De Córdoba - tánc (2:40)	LEMEZ: CBS
----	---	------------------------

4.	<u>Manuel de Falla</u> (ejtsd: dö fájjá) spanyol *1876 - †1946 <u>El amor brujo</u> (A bűvös szerelem), táncjáték, 1914-15. Részlet: <u>A szerelmi bánat dala</u> (Canción del amor dolido) Ginesa Ortega - ének, Orquestra de Cambra Teatre Lliure de Barcelona, vez. Josep Pons. (1:25)	CD: HARMONIA MUNDI France, HMC 905213 IRODALOM: <u>Dobos Kálmán</u>: Manuel de Falla, Akkord 1995
----	---	---

5.	<u>Görög körtánc</u> (9/8, Pissó-brós) Pavlos Panagiotou - (körtealakú) líra Constantinos Peftitsis - dauili (dob) Macedónia, Görögország (1:20)	LEMEZ: Greek Folk Music. Peloponnesan Folklore Foundation, Volume I.
6.	<u>Török népdal</u> - kemençe (kemenche, „török hegedű”) kísérettel Fekete-tenger partvidéke, Törökország (1:35)	LEMEZ: SUPRAPHON
7.	<u>Bolgár népdal</u> (7/16): „Pusti bili Yane” Szandanszki Népi Együttes: 6 tambura (=négyhúros pengetős hangszer), gaida (=duda), 2 kaval (=hétlukú, furulyaszerű hangszer) vez. Metodi Lozanski Szandanszki, Pirin, Bulgária (1:23)	LEMEZ: The Nonesuch Explorer
8.	<u>Bartók Béla</u> <u>Hat tánc bolgár ritmusban</u> (Mikrokozmosz VI. füzet No. 148-153) részlet: <u>No. 151.</u> Bartók Béla - zongora (1:30) A felvétel időpontja: 1940	CD: Bartók zongorázik 1920-1945, HUNGAROTON HCD 12326-31 IRODALOM: <u>Bartók Béla</u> : Az úgynevezett bolgár ritmus (Lásd <u>Bartók Béla</u> Összegyűjtött írásai I/26., szerkesztette: Szóllósy András, Zeneműkiadó 1966)
9.	<u>Tánczene</u> (Gaida Avasi) Ilija Gulev - djura (=oboaszerű hangszer) Georgi Sarlandijev - zurla (=oboaszerű hangszer) Todor Goshev - túpan (=hengeres alakú kétfenekű dob) Macedónia (Jugoszlávia) (3:40)	LEMEZ: The Nonesuch Explorer

f/ A jazz előzményei;
Afro-amerikai zene - és hatása

		IRODALOM: <u>Gonda János</u> : Jazz, Zeneműkiadó 1979 <u>Michael Jacobs</u> : Fejezetek a jazz történetéből, Gemini 1999
--	--	--

Blues

1.	<u>Blind Lemon Jefferson</u> amerikai *1897 - †1930 <u>"Shuckin' Sugar"</u> , country blues (részlet) Blind Lemon Jefferson - ének, gitár A felvétel időpontja: Chicago, USA, 1926. (1:00)	LEMEZ: <u>Gonda János</u> : Jazz, hanglemez melléklet I. lemez IRODALOM: <u>Gonda János</u> : A populáris zene antológiája, Fővárosi Pedagógiai Intézet 1992, 25-26. lap
----	---	---

2.	<u>Maurice Ravel</u> francia *1875 - †1937 <u>G-dúr szonáta hegedűre és zongorára</u> , 1923-37, részlet: <u>2. tétel: Blues</u> Komlós Péter - hegedű Miklós György - zongora (5:40)	LEMEZ: QUALITON
----	---	--------------------

Cake Walk (Cakewalk=kalácstánc)

1.	<u>Kerry Mills</u> <u>At A Georgia Camp Meeting</u> piano player roll (előadója ismeretlen) (2:30)	LEMEZ: <u>Gonda János</u> : Jazz, hanglemez melléklet I. lemez IRODALOM: <u>Gonda János</u> : A populáris zene antológiája, Fővárosi Pedagógiai Intézet 1992, 27-28. lap
----	--	---

2.	<u>Claude Debussy</u> francia *1862 - †1918 <u>Golliwog's Cake Walk</u> , 1906-08. <u>(Children's Corner No. 6)</u> Claude Debussy - zongora A felvétel időpontja: 1913. (3:00)	
----	---	--

Rag Time (Ragtime)

		IRODALOM: <u>Ittész Tamás</u> : Liszt Ferenc hatása a ragtime- és a swing- korszakban (Lásd Fejezetek a jazz történetéből 1961-ig, Magyar Jazzkutató Társaság 2001)
1.	<u>Scott Joplin</u> amerikai *1868 - †1917 <u>Maple Leaf Rag</u> (Juharlevél rag), 1899. Dick Hyman - zongora (2:25)	CD: RCA VICTOR GD87993 IRODALOM: <u>Gonda János</u> : A populáris zene antológiája, Fővárosi Pedagógiai Intézet 1992, 28-29. lap

2.	<u>Igor Stravinsky</u> orosz *1882 - †1971 <u>Piano Rag Music</u> , 1919. Igor Stravinsky - zongora A felvétel időpontja: Párizs, 1934. (3:12)	CD: SONY SM2K 46 297
----	---	-------------------------

II. Ókori kultúrák, ázsiai múzenekultúrák - és vonatkozásaik

		IRODALOM: <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998
--	--	--

A/ Egyiptom

		IRODALOM: <u>Kákossy László</u> : Ré fiai, Gondolat 1979 (Zene és tánc 256-257. lap) <u>Kákossy László</u> : Az ókori Egyiptom története és kultúrája, Osiris 1998 (Zene és tánc 258-259. lap)
1.	<u>Fellah sirató</u> Borsai Ilona gyűjtése (0:45)	

2.	<u>Giuseppe Verdi</u> olasz *1813 - †1901 <u>Aida</u> Bemutató: 1871. december 24. Kairó. Részlet a <u>2. felvonás 2. jelenetéből</u> NBC Symphony Orchestra Robert Shaw Chorale vez. Arturo Toscanini (1:33)	CD: RCA VICTOR GD60300
----	---	---------------------------

B/ Mezopotámia

		IRODALOM: Josef <u>Klíma</u> : Mezopotámia, Gondolat 1983 (A zene 284-288. lap)
1.	<u>Hurri nyelvű himnusz</u> Nikkalhoz, Jarih holdisten feleségéhez, (i. e. 1400 k., Ugarit, Mezopotámia) Magyar Iparművészeti Főiskola Kamarakórusa vez. Zoboki Gábor (1:00)	

2.	Bohuslav <u>Martinů</u> cseh *1890 - †1959 <u>A Gilgames-eposz</u>, 1954-55. Részlet: <u>I. rész: zárókórus</u> A Cseh Filharmónia Kórusa Prágai Szimfonikus Zenekar vez. Jiří Belohlavek (2:12)	CD: SUPRAPHON 11 1824-2 211
----	--	--

SBOR I šel Enkidu v Uruk, kam byl zván, roven Gilgameši on, všemocný byl on též! Nemohl do chrámu vkročit, však Gilgameši zavřel rázem Enkidu vchod. Gilgameš k pūtce odhodlán. Boj začne a ryk vůkol hřmí. Ó! A brána chví se a násep sám zkácen. Ó! A s křikem a s rykem se rvali a štváli, až násep sám zkácen, až vráten vráz padla!	KÓRUS Elindult Enkidu Uruk városába e hívó szóra, hisz mindenható volt ő is, úgy, mint Gilgames! Ám a templomba nem léphetett, mert Gilgames a bejáratot elrekesztelte. A viadalt azonban Gilgames elfogadta. Elkezdődött hát a mennydörgő zajban a párviadal. Remeg a kapu, omlik a fal míg harci ricsajban dúl a küzdelem, Önmagától omlik össze a védőfal, s kidől a kapu. (Ginzery Enikő fordítása)
--	---

C/ India

1.	„A védikus ének és változatai”, részlet Alain Danielou rádióelőadásából (5:50)	IRODALOM: A Véda-recitálás ősi hagyománya (Lásd <u>Kárpáti János</u>: Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 47-51. lap)
----	---	--

2.	<u>Raga Bahar</u> (Eka Tala, 12/4) Ravi Shankar - szitár Allah Rakha - tabla (6:20)	IRODALOM: Az indiai udvarok zenéje (Lásd <u>Kárpáti János</u>: Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 108-118. lap)
3.	<u>Bharata nātjam</u> részlet: <u>Alarippu</u> Tamilnadu, Dél-India (2:35)	CD: <u>Kárpáti János</u>: Kelet zenéje, 2. kiadás CD lemez melléklet, HUNGAROTON HCD 0131 IRODALOM: Táncdráma Dél-Indiában (Lásd <u>Kárpáti János</u>: Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 147-157. lap)

D/ Tibet

	<u>Buddhista lámák szertartása</u> Nyíngmapa kolostor, Dehra Dun, India (1:46)	CD: UNESCO Collection AUVIDIS D 8034 IRODALOM: A tibeti buddhizmus zenéje (Lásd <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 52-56. l.)
--	---	--

E/ Kína

		IRODALOM: A kínai birodalom államrendje és a zene (Lásd <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 67-77. lap) <u>Snejerszon</u> : Kína zenekultúrája, Művelt Nép Könyvkiadó 1954 "A szépség szíve" - régi kínai esztétikai írások, Európa 1984 A kínai zene elméletéből, Argumentum - Orientalisztikai Munkaközösség 2000 <u>Du Yaxiong</u> : A kínai zene zeneelméleti alapjai és kulturális háttere. Flaccus Kiadó, 2008
1.	<u>Kínai „trió”</u> ("Hsziao tao hong" / „Kis piros őszibarack”) er-hu (vonós hangszer), pi-pa (lanttípusú hangszer), cseng (13 húros citeratípusú hangszer) (1:10) Fucsien, Kína	CD: <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás CD lemez melléklet, HUNGAROTON HCD 0131
2.	<u>Pekingi színház („opera”):</u> <u>„Egy fiú lefejezése”</u> (19. század) Hsziao Csung-i - ének Kínai Klasszikus Színház zenekara (2:00)	LEMEZ: The History of Music in Sound, HIS MASTER'S VOICE IRODALOM: A pekingi színház (Lásd <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 183-194. lap) <u>Szergej Obrazcov</u> : A kínai színház, Gondolat 1960

F/ Korea

		IRODALOM: Udvari szertartási zene Koreában (Lásd <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 78-84. l.)
	<u>Panszori: „Ch'unhyanggaö”</u> (A tavasz illata) OH, Jeong-Sook - ének KIM, Chung-Man - puk (ütőhangszer) (3:35)	

G/ Japán

		IRODALOM: A japán buddhizmus liturgikus éneke (Lásd <u>Kárpáti János</u>: Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 57-66. lap) Japán bábjáték: a bunraku (Lásd <u>Kárpáti János</u>: Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 195-203. lap) <u>Nakamura</u> Mataszó: Kabuki - Az öltözőben és a színpadon, Gondolat 1992
1.	<u>Gagaku</u> (Batô) Az Ono Gagaku Kai Society együttese: gaku-daiko (kétoldalú dob), curi-soko (kis gong), kakko (kisdob), 2 biwa (négyhúros basszuslant), 2 gaku-szó (=koto), 3 rjúteki (harántfuvola), 3 hicsiriki (oboa), 3 só (17 bambuszsípból álló szájorgona) (1:55)	CD: HARMONIA MUNDI France, Ocora C559018 IRODALOM: Zene és tánc a japán császári udvarban (Lásd <u>Kárpáti János</u>: Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 85-107. lap)
2.	Kanze Juro <u>Motomasa</u> (?) (Zeami fia) *1394 - †1432 <u>Kőhíd</u>, nó (vagy nógaku) (2:00) - <u>részlet</u>	CD: HARMONIA MUNDI France, Ocora C559005 IRODALOM: <u>Kokubu</u> Tamocu: A japán színház, Gondolat 1984 <u>Vekerdy</u> Tamás: A színészi hatás eszközei - Zeami mester művei szerint, Magvető 1974
3.	Kinko <u>Kuroszava</u> *1710- †1771 <u>„A daruk az ő fészükben”</u> Koro Jamagucsi - shakuhacsi (1:35)	LEMEZ: The Nonesuch Explorer NONESUCH
4.	Joshizawa <u>Kengyoo</u> *1801 - †1872 <u>Dal a tengeri lile-madárról</u> Sinicsi Juize - ének, koto (2:50)	LEMEZ: The History of Music in Sound, HIS MASTER'S VOICE

H/ Hátsó-India

		IRODALOM: Indiai hőseposz thaiföldi színpadon (Lásd <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 158-170. lap)
1.	<u>Món hamvasztási szertartás zenéje</u> pöng mang khók (hangolt dobok sorozata), kong món (gongsor), taphon (hangolatlan dob), ramad (xilofon), pi (oboatípusú hangszer) Bangkok, Thaiföld (régen: Sziám) (3:40)	CD: <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás CD lemezmelléklet, HUNGAROTON HCD 0131
2.	<u>Khmer udvari zene</u> (Buong Szuong) "Pinpeat" együttes: kong tom (gongsor 17 gongból), kong tus (gongsor 16 gongból), ranat ek (21 lemezes xilofon), ranat thung (17 lemezes xilofon), szralai (oboatípusú hangszer), egyéb ütőhangszerek Kambodzsza (1:30)	CD: UNESCO Collection AUVIDIS D 8011
2/a	A thaiföldi/kambodzsai hangrendszer bemutatása: 1/ diaton hétfokúság (0:11) 2/ az oktáv hét egyenlő részre osztása (0:10) 3/ thaiföldi-kambodzsai ötfokúság (0:10) Kecskeméti Gábor - szintetizátor	

I/ Indonézia

		IRODALOM: Árny-bábjáték Jáván (Lásd <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 171-182. lap)
1.	<u>Gamelán</u> (Sigromangsah) bonang (gongsor), nagy gong, gender barung (rezonáló bambuszcsövekkel felerősített, közép fekvésű metallofon), gambang (xilofon), száron barung (középfekvésű metallofon), ketuk (fekvő gong), kempul (bronz gongok), kendang (fekvő, kétoldalú kötözött dob) Jáva (2:44)	LEMEZ: The Jasmine Isle, NONESUCH, Explorer Series
1/a	A szlendro hangrendszer bemutatása: 1/ anhemiton pentatónia (0:06) 2/ szlendro (az oktáv öt egyenlő részre osztása) (0:10) Kecskeméti Gábor - szintetizátor	

2.	<u>Claude Debussy</u> <u>Pagodes</u> (ejtsd: pagod, Pagodák), 1903. (Les Estampes - Metszetek No. 1) Szvjatoszlav Richter - zongora (6:05)	CD: Deutsche Grammophon 447 355-2
3.	<u>Gamelán</u> (Gandrangan) Munangmaning, Bali (2:25)	LEMEZ: Gamelans de Bali, BAM
4.	<u>Bartók Béla</u> <u>Báli szigetén</u> (Mikrokozmosz IV. 109.) Ránki Dezső - zongora (1:38)	CD: TELDEC 9031-76139-2

J/ Az ázsiai zenekultúrák hatása

<u>Pierre Boulez</u> (ejtsd: pier bulez) francia *1925 <u>Rituel</u> (ejtsd: ritüel) - in memoriam Maderna, 1974/75. Részlet: <u>15/E-től</u> (=42. oldaltól) <u>végig</u> Ensemble InterContemporain vez. Pierre Boulez (2:00)	CD: SONY SK 45839
--	----------------------

K/ Görögök

		IRODALOM: Források az ókori görög zeneesztétika történetéhez, Akadémiai Kiadó 1982 Dmitrij <u>Kallisztov</u> : Az antik színház, Gondolat 1983 <u>Platón</u> : Állam, Európa 1984. Szabó Miklós fordítása (Platón II. 179-193. lap) <u>Ritoók Zsigmond</u> : A görög énekmondók, Akadémiai Kiadó 1973 <u>Wagner József</u> : Az antik világ zenéje 1943
1.	<u>Első delphoi Apollón-himnusz</u> (i. e. 138 k.) részlet Atrium Musicae de Madrid: kórus, kithara vez. Gregorio Paniagua (1:58)	CD: HARMONIA MUNDI France, 1901015 KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> : Historical Anthology of Music No. 7/a.

Ó, ha Helikón gyönyörű csúcsa vár titeket ég atya csodás könyökű dús lányai, jöjjetek, hogy megénekeljétek dalotokkal a testvéri Phoiboszt, az aranyfürtöset, aki a Parnasszosz két csúcsos szikláján lévő székhelyére jön, az igen híres Delphoi közelébe, amely mellett ott folyik a vízben gazdag Kasztália forrása. Jöjjetek a delphoi dombra fel, fölkeresvén a jóslatmondó hegyet. Szent oltárokon Hephaisztosz örül a fiatal bikák lábszáranak, arab tömjén füstje szállong az Olümposz felé. A lótuszvirág tisztán csengve sokféleképpen zengi a dallamotokat. Az arany kithara édesen csengő dalokkal válaszol az emberek hangjára, és a művészek egész raja, akik Attikát lakják, a Te dicsőségedet énekli, aki, Te isten, híres vagy kithara játékokról és a nagy Zeusz fia vagy, te, aki a halandóknak örök és csalhatatlan jóslatokat társz fel.

(Szepes Erika nyersfordítása)

2. <u>Szeikilosz sírfelirata/szkolionja</u> bortal (i. sz. 2. század?, Tralles - ma Aidin mellett -, Törökország) Atrium Musicae de Madrid: ének, lyra vez. Gregorio Paniagua (0:32)	CD: HARMONIA MUNDI France, 1901015 KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u>: Historical Anthology of Music No. 7/c., <u>Bartha Dénes</u>: A zenetörténet antológiája, No. 3., 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974
--	--

Hozon dzész fai-nu,
méden holósz szülü pú.
Prosz oligon eszti to dzén,
to telosz ho chronosz apaitei.

Amíg élsz, örvendj,
semmit se bánkódj.
Oly rövid az élet,
Kronosz hamar meghozza elmúlásodat.

(Bartha Dénes:
A zenetörténet antológiája)

3. <u>Petrovics Emil</u> *1930 <u>Lysistrate</u> koncert vígopera Arisztophanész szövegére, Devecseri Gábor fordításában, 1962. Részlet: <u>zárószakasz</u> Női karvezető - Kalmár Magda, szoprán Férfi karvezető - Palcsó Sándor, tenor A Magyar Rádió és Televízió Énekkara és Szimfonikus Zenekara vez. Lehel György (1:23)	LEMEZ: HUNGAROTON
---	------------------------------

NŐI KARVEZETŐ, FÉRFI KARVEZETŐ, KÓRUS
Amíg élsz, derűsen élj,
búnak szíved ne add soha,
Rövid az élet, nem tart soká,
eljön az óra és itt van a vég.

KÓRUS
Alaláj ié paión,
alaláj, ié paión, evoé!

4.	<u>Meszomédész</u> krétai görög i. sz. 2. század <u>Himnusz a naphoz</u> Atrium Musicae de Madrid: ének, barbitosz, kithara, pandoura, trikhordon, phorminx, trigonon, monokhord, monoaulosz, csengettyű, kümbala, vez. Gregorio Paniagua (1:26)	CD: HARMONIA MUNDI France, 1901015 KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u>: Historical Anthology of Music No. 7/b. SZÖVEG: <u>Meszomédész</u>: Himnusz a naphoz. Lásd: Görög költők antológiája, Európa 1982
----	---	---

Meszomédész Himnusz a naphoz Te, aranyszemű pirkadat atyja, ki a rózsaszín égre kihajtasz szárnyas, rohanó lovaiddal; pompázik az égen aranyhajad, ha ragyogva kibontod a végtelen menny boltozatán fonadékait; a földön előmlik, elárad sugarad folyamárja ragyogva; ha leszáll a folyókra örök tüzed, kikél ölükből a pirkadat; kartáncra fogódzva a csillagok kara is szeliden teneked lejt, s öröm-éneket énekel egyre, hallgatva a phoiboszi lant szavát. Így újra meg újra kiméri a tavaszt meg az őszt az ezüst Hold hószínű uszályt tovahúzza; s a te szíved örül, ha irányítod az ezernyi ruhájú világot. (Ritoók Zsigmond fordítása)

5.	<u>Jeney Zoltán</u> *1943 <u>Apollónhoz,</u> kantáta Kallimakhosz (Kallimachos) himnuszára kamarakórusra, angolkürtre, orgonára és 12 antik tányérra, 1978. Részlet: <u>1. versszak</u> (B/1-38. ütem) Dobszay Ágnes, Ferenczi Ilona, Makk Ágnes, Meszéna Beáta, Tarkó Magdolna, Melis László, Mezei János, Soós András - ének, Hadady László - angolkürt, Jeney Zoltán - orgona, Sáry László, Vidovszky László, Wilhelm András - antik tányérok (1:20)	CD: HUNGAROTON CLASSIC HCD 31653 SZÖVEG: <u>Kallimakhosz</u>: Apollónhoz, Devecseri Gábor fordítása. Lásd Kallimachos himnuszei, Officina 1943, 21-22. lap
----	--	--

Kallimakhosz (Kallimachos)
Apollónhoz - részlet

1. Hogy megrázkódott az Apollón-adta babérfa
és az egész templom; távozz, mind, mind, avatatlan!
Már Phoibos szép lábának zaja rázza az ajtót,
nem látod? Milyen édesen intett délosi pálmánk
hirtelenül s mily szépen zeng a magasban a hattyu!
Nyíljatok önmagatoktól meg, závárok az ajtón,
önmagatok, reteszek, mert nincs már messze az isten.
Ifjak, dalra tehát és táncotok is kezdjétek.

(Devecseri Gábor fordítása)

L/ Egy hidraulosz-játékos Pannóniában

Decsényi János
*1927

Sírfelirat Aquincumból, 1979.

Részlet: 132. ütemtől végig

Csengery Adrienne - szoprán
Ella István - elektromos orgona
Liszt Ferenc Kamarazenekar
vez. Gazda Péter (5:00)

IRODALOM:

Halász Péter: Decsényi János
(Magyar zeneszerzők 7.), MÁGUS
Kiadó 1999

LEMEZ:

HUNGAROTON

SZÖVEG:

Fitz Jenő: Pannonok évszázada,
Hereditas - Corvina Kiadó 1982,
44. lap

„Claus a iacet lapidi coniunx pia cara
Sabina. /

Artibus edocta superabat sola maritu/m.*

Vox ei grata fuit, pulsabat pollice
cordas. /

Set cito rapta silet. Ter denos duxerat
annos.

He/u male quinque minus, set plus tres menses
habebat, /

Bis septemque dies vixit. H(a)ec ipsa
superstes

Spectata in po/pulo hydraula grata
regebat.

Sis felix quicumque leges, te / numina
servent.

Et pia voce cane: Aelia Sabina vale.

/T. Ael(ius) Iustus hydraularius salariarius
leg(ionis) II. ad(iutricis) coniugi faciendum
curavit."/

„Lezárva e kőkoporsóban nyugszik Sabina,
a jámbor, kedves feleség.

Művészetekben tanult lévén, egyedüli volt, aki felülmúlta
férjét.*

Kedves hangja volt s ujjaival pengette a
húrokat.

De elragadva hirtelen, íme hallgat.

Harminc évet élt,
jaj, sajnos öttel kevesebbet, három hónappal

és 14 nappal többet. Ő maga örökké fennmarad
a lakosság emlékében, mert gyakran és kedvesen
orgonált előtte.

Légy boldog, bárki olvasod e sorokat,
őrizzenek az istenek
és jámbor hangon énekeld: Aelia Sabina isten
veled."

/T. Aelius Iustus, a legio II Adiutrix víziorgonistája és
különzsoldosa állíttatta feleségének."/

(Fitz Jenő nyersfordítása)

* kihagyott sorok

M/ Héber kantilláció és pszalmódia

		IRODALOM: Pávich Zsuzsa: Az ószövetségi zene vallástörténeti és művelődéstörténeti jelentősége, Zenetörténeti szöveggyűjtemény, szerkesztette Bácskai György Héber kantilláció és pszalmódia (Lásd Kárpáti János: Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 25-35. lap) A Biblia világa, rádiós beszélgetés-sorozat, szerkesztette Rapcsányi László, Minerva 1972 (Szabolcsi Bence: A Biblia és a zenetörténet, 249-261. lap)
1.	<u>Felolvasás a Bibliából</u> (1:00)	LEMEZ: Oriental Ritual Songs, Supraphon SZÖVEG: Mózes első könyve/Genezis/A teremtés könyve 1,1-5

Mózes első könyve 1,1-5

¹ Kezdetben teremtette az Isten az eget és a földet. ² A föld pedig pusztaság és üres volt és sötétség volt a mélység színén; és Isten szelleme lebegett a vizek színén. ³ És mondta Isten: "Legyen világosság!" És lett világosság. ⁴ És látta Isten, hogy a világosság jó, és elválasztotta Isten a világosságot a sötétségtől. ⁵ És nevezte Isten a világosságot nappalnak, a sötétséget pedig nevezte éjjelnek. És lett este és lett reggel: első nap.

(Mózes öt könyve és a haftarák, Budapest 1939, 2. kiadás, Budapest 1984.)

2.	<u>114. (Vulgata 113.) zsoltár</u> részlet: <u>a kezdő sorok</u> jemenita ritus, Izráel (1:10)	LEMEZ: Oriental Ritual Songs, Supraphon SZÖVEG: Zsoltárok könyve 114. (Vulgata 113.) zsoltár 1-8.
----	--	---

114. (Vulgata 113.) zsoltár 1-8.

¹ Mikor Izraél kivonult Egyiptomból, Jákób háza érthetetlen nyelvű nép közül: ² lett Jehúda szentélyévé, Izraél az ő uradalmává. ³ A tenger látta és megfutamodott, a Jordán hátra kanyarult; ⁴ a hegyek szökdeltek mint kosok, a halmok mint fiatal juhok. ⁵ Mi lelt, oh tenger, hogy megfutamodol, oh Jordán, hogy hátra kanyarulsz, ⁶ hegyek ti, hogy szökdeltek mint kosok, halmok, mint fiatal juhok? ⁷ Az Úr elől reszkess, oh föld, Jákób Istene elől, ⁸ ki a sziklát vizes tóvá változtatja, a kővet víznak forrásává.

(IMIT-Biblia, Izraelita Magyar Irodalmi Társulat 1897-1906.; 2. kiadás 1993, Perls Ármin fordítása)

3.	Bőjti ima: „Ovinu (Ávinu) Málkénu” („Atyánk, Királyunk”) (Szövege: válogatás az ima soraiból) Loránd Trió (6:30)	CD: Synagogal Songs, SUPRAPHON SU 3073-2 211 SZÖVEG: „Sámuel imája”, Zsidó imakönyv, Chábád Lubavics Zsidó Nevelési és Oktatási Egyesület, Budapest 1996., 71-72. lap
----	--	---

Atyánk, Királyunk, vétkeztünk előtted.
Atyánk, Királyunk, nincs más Urunk, csak Te.
Atyánk, Királyunk, bánj velünk Nevedhez méltóan!
Atyánk, Királyunk, hozz ránk jó új évet!
Atyánk, Királyunk, háríts el fölülünk minden súlyos végzést!
Atyánk, Királyunk, semmisítsd meg gyűlölőink terveit!
Atyánk, Királyunk, hiúsítsd meg ellenségeink szándékát!
Atyánk, Királyunk, semmisítsd meg összes ellenségeinket és gyűlölőinket!
Atyánk, Királyunk, némítsd el gyűlölőinket és rágalmozóinkat!
Atyánk, Királyunk, háríts el járványt, háborút, éhínséget, rabságba esést, romlást, vétket és kényszerű áttérést szövetségeseid fölül!
Atyánk, Királyunk, tarts távol mindenféle csapást örökrészedtől!
Atyánk, Királyunk, bocsásd meg és nézd el összes bűneinket!
Atyánk, Királyunk, töröld el és tüntesd el vétkeinket és bűneinket szemeid előtt!
Atyánk, Királyunk, semmisítsd meg nagy irgalmadban bűnlajstromunkat!
Atyánk, Királyunk, engedd, hogy tiszta szívből megtérjünk hozzád!
Atyánk, Királyunk, küldj teljes gyógyulást néped betegeire!
Atyánk, Királyunk, semmisítsd meg a minket elítélő végzést!
Atyánk, Királyunk, legyen jó emlékezetünk színed előtt!
Atyánk, Királyunk, jegyezz be (böjtnapon: „említs meg”) minket a boldog élet könyvében!
Atyánk, Királyunk, jegyezz be (böjtnapon: „említs meg”) minket a megváltás és üdv könyvében!
Atyánk, Királyunk, jegyezz be (böjtnapon: „említs meg”) minket a megélhetés és ellátás könyvében!
Atyánk, Királyunk, jegyezz be (böjtnapon: „említs meg”) minket az érdemek könyvében!
Atyánk, Királyunk, jegyezz be (böjtnapon: „említs meg”) minket a bocsánat és elnézés könyvében!

Atyánk, Királyunk, sarjassz nekünk gyors segítséget!
Atyánk, Királyunk, növeszd meg néped, Izrael tekintélyét!
Atyánk, Királyunk, emeld magasra Messiásod tekintélyét!
Atyánk, Királyunk, telítsd meg kezünket áldásoddal!
Atyánk, Királyunk, telítsd meg magtárainkat bőséggel!
Atyánk, Királyunk, hallgass meg, szánj meg minket, és könyörülj rajtunk!
Atyánk, Királyunk, fogadd kegyesen és irgalommal imádságainkat!
Atyánk, Királyunk, nyisd meg a menny kapuit imádságaink előtt!
Atyánk, Királyunk, ne feledd, hogy csak por vagyunk!
Atyánk, Királyunk, ne küldj el minket üres kézzel színed előtt!
Atyánk, Királyunk, legyen ez óra az irgalom ideje és jóakaratom perce színed előtt!
Atyánk, Királyunk, könyörülj rajtunk, csecsemőinken és kisdedeinken!
Atyánk, Királyunk, tedd ezt azokért, akiket Neved megszenteléséért öltek meg!
Atyánk, Királyunk, tedd ezt azokért, akiket azért mészároltak le, mert Téged egyetlennek vallottak!
Atyánk, Királyunk, tedd ezt azokért, akik tűzbe-vízbe mentek, hogy Neved megszenteljék!
Atyánk, Királyunk, torold meg szemünk láttára szolgálid kiontott vérét!
Atyánk, Királyunk, ha nem miértünk, tedd ezt önmagadért!
Atyánk, Királyunk, tégy így önmagadért, és jöjj segítségünkre!
Atyánk, Királyunk, tégy így végtelen irgalmad alapján!
Atyánk, Királyunk, tégy így nagy, hatalmas és rettenetes Neved kedvéért, melyet mi is viselünk!
Atyánk, Királyunk, hallgass meg minket kegyelmesen, bár nincs elég érdemünk! Bánj velünk jóakarattal és szeretettel, és segíts meg minket!

(Simon Sáróni fordítása)

4.	<u>Kodály Zoltán</u> *1882 - †1967 <u>Adoration</u>, 1948. A Magyar Rádió és Televízió Énekkara vez. Ferencsik János (2:00)	LEMEZ: Kodály kórusművek 7., HUNGAROTON KOTTA: Jewish Folk Choruses, collected by Károly Fraknoi, Edition Cserépfalvi, Bp. SZÖVEG: Jechezkel/Ezékiel/Ezekiel könyve 3,12b
----	--	--

Jechezkel 3,12b ^{12b} Bóru^h shēm k^evaud malchusau l^eaulom voed.	Jechezkel 3,12b ^{12b} Áldva legyen az Örökkévaló dicsósége az ő helyéről! (IMIT-Biblia, Izraelita Magyar Irodalmi Társulat 1897-1906.; 2. kiadás 1993, Neumann Ede fordítása)
---	---

III. A keleti- és nyugati kereszténység egyszólamú liturgikus zenéje (ókereszténykor, középkor) - és vonatkozásai

A gregorián ének

A/ A keleti kereszténység liturgikus zenéje

1.	<u>Ortodox szír keresztény mise</u>, részlet Gyerme^kkar, diakonusok és szerzetesek a Deyruzafaren kolostorból, és papok Mardinból és Diyarbakerből, Kelet-Törökország (3:00)	LEMEZ: IRODALOM: A szír keresztények zenéje (Lásd <u>Kárpáti János</u>: Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 36-40. lap)
2.	<u>Kopt liturgia</u> Kairó, Egyiptom (3:10)	LEMEZ:
3.	<u>Oxürhümkhosz-</u> (Oxyrhynchos) <u>himnusz</u> (i. sz. 270 k., Egyiptom) Atrium Musicae de Madrid: kórus, pektisz, csengettyű, szeisztron vez. Gregorio Paniagua (1:30)	CD: HARMONIA MUNDI France, 1901015 KOTTA, IRODALOM: <u>Rajeczky Benjamin</u>: Mi a gregorián? 28-29. lap, Zeneműkiadó 1981

4.	<u>A görög ortodox egyház zenéje</u> Peter <u>Lampadarios</u> (=Peloponnesosi Péter) †1777 <u>Kyrie ekekraxa</u> (=Kyrie eleison) Théodore Vassilikos Együttes (4:57)	LEMEZ: Grèce, Chants sacrés de la tradition byzantine vol. 1. HARMONIA MUNDI France, Ocora
5.	<u>A szláv ortodox egyház zenéje</u> <u>Halotti szertartás</u> - részlet Az „Alvó Szent Szűz”-kolostor kórusa, Pjecsori, Oroszország (2:20)	CD: Koch Schwann CD 313 019 H1

B/ A nyugati kereszténység egyszólamú liturgikus zenéje - és vonatkozásai

		IRODALOM: <u>Dobszay László</u> : Bevezetés a gregorin énekbe, A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyházzenei Tanszéke és a Magyar Egyházzenei Társaság 1997 <u>Dobszay László</u> : A gregorián ének kézikönyve, Editio Musica Budapest 1993 <u>Dobszay László</u> : A zsolozsma, A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyházzenei Tanszéke és a Magyar Egyházzenei Társaság 1995 Peter <u>Gülke</u> : Szerzetesek - polgárok - trubadúrok, Zeneműkiadó 1979 <u>Rajeczky Benjamin</u> : Mi a gregorián?, Zeneműkiadó 1981 <u>Szendrei Janka</u> : A responsorium, A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyházzenei Tanszéke és a Magyar Egyházzenei Társaság 1995
1.	<u>Lectio</u> (=felolvasás): <u>Jeremiás próféta siralmi</u> - részlet Capella antiqua München, Choralischole (0:38)	CD: RCA Victor GD 71961 SZÖVEG: Jeremiás siralmi/A siralmak könyve/Siralmak 1,1

Lamentationes 1,1 ALEPH ¹ Quomodo sedit sola civitas plena populo facta est quasi vidua domina gentium princeps provinciarum facta est sub tributo (Biblia Sacra. Iuxta Vulgatam Versionem)	Siralmak 1,1 (ALEPH) ¹ Mint maradt magánosan a város, a népben bővelkedő! olyan lett mint özvegy; a ki nagy volt a nemzetek közt, úrnő az országok közt, robotolóvá lett! (IMIT-Biblia, Izraelita Magyar Irodalmi Társulat 1897-1906, 2. kiadás 1993, Perls Ármin fordítása)
--	---

2.	<u>Passió</u>: Passio Domini nostri Jesu Christi secundum Joannem (<u>János-passió</u>) - részlet Capella antiqua München, Choralschola vez. Konrad Ruhland (1:22)	CD: RCA Victor GD 71961 SZÖVEG: János-evangélium 18,33.36
----	--	---

Secundum Iohannem 18,33.36 ³³ Introivit (ergo iterum) in praetorium Pilatus et vocavit Iesum et dixit ei tu es rex Iudaeorum ... ³⁶ respondit Iesus regnum meum non est de hoc mundo si ex hoc mundo esset regnum meum ministri mei decertarent ut non traderer Iudaeis nunc autem regnum meum non est hinc (Biblia Sacra. Iuxta Vulgatam Versionem)	János-evangélium 18,33.36 ³³ Pilátus azután ismét bement a helytartóságra, behívatta Jézust, és megkérdezte tőle: „Te vagy a zsidók királya?” ... ³⁶ Jézus erre így felelt: „Az én országom nem e világból való: ha ebből a világból való volna az én országom, az én szolgálaim harcolnának, hogy ne szolgáltassanak ki a zsidóknak. De az én országom nem innen való.” (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága, 1987)
---	--

3.	<u>Ambroziánus himnusz</u>: „Veni Redemptor gentium” (Budai Psalterium, 15. század) részlet: <u>1-4. versszak</u> Schola Hungarica vez. Dobszay László (1:12)	CD: Magyar gregoriánus 1. HUNGAROTON HCD 11477-2 KOTTA: <u>Szendrei-Dobszay-Rajeczky</u>: Magyar gregoriánus 13. SZÖVEG: Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor. (1000-1530), Tankönyvkiadó 1992., 495-496. lap
----	---	--

Veni Redemptor gentium, Ostende partum virginis, Miretur omne saeculum: Talis decet partus Deum. Non ex virili semine, Sed mystico spiramine Verbum Dei factum caro, Fructusque ventris floruit. Alvus tumescit virginis, Claustra pudoris permanent, Vexilla virtutum micant: Versatur in templo Deus. Procedens de thalamo suo: Pudoris aula regia Geminae gigas substantiae, Alacris ut currat viam, Egressus eius a Patre, Regressus eius ad Patrem, Excursus usque ad inferos, Recusus ad sedem Dei. Aequalis aeterno Patri Carnis trophaeo accingere, Infirma nostri corporis Virtute firmans perpeti. Praesepe iam fulget tuum, Lumenque nox spirat novum, Quod nulla nox interpolet: Fideque iugi luceat. Gloria tibi Domine, Qui natus es de Virgine Cum Patre et Sancto Spiritu In sempiterna saecula. Amen.	Jöjj nemzeteknek Váltója! Mutassad Szíznek ű szültét; Minden örökség csudálja: Ilyen szülés illet Istent. Nem férfiónak magjából, De titkon való ihléssel, Isten igéje testté lőn: Hasnak gyümölcse virágozék. Szíznek méhe nevededik, Szemérem kapuja megmarad, Jószágnak zászlója fénlik, Isten templomban lakozik. Ű tereme-bőlől kilépvén, Királyi háznak szemérme, Két állatbeli* óriás, Hogy vígan fusson hamarját. Ű kijövése Atyától, Megtérése Atyához. Kifutása poklokiglan, Béfutás Isten székihez. Örök Atyához egyenlő Testet megvínia övezzed, Mi testönknek betegségét, Örök erővel erősejtsd! Immár új jászol fénlik. Éj ihle egy új világot, Kit egy éj sem veszen közbe, Szünetlen hűttel világozják! Dicsóság, Uram, tenéked: Ki immár Szíztől szillettél, Atyával és Szentlélekkel Mindöröknek örökig. Ámen. (Döbrentei-kódex, 1508) * kétlényegű: Isten és ember
--	---

4.	<u>Mozarab liturgia: „Pater noster...”</u> (15. század) Brompton Oratory Choir vez. Henry Washington (1:15)	LEMEZ: The History of Music in Sound, Vol. II. Early Medieval Music up to 1300 (HLP 3), HIS MASTER'S VOICE KOTTA: <u>Rajeczky</u> Benjamin: Mi a gregorián? 63-64. lap., Zeneműkiadó 1981 SZÖVEG: Máté-evangélium 6,9b-13
----	---	--

Secundum Mattheum 6,9b-13	Máté-evangélium 6,9b-13
^{9b} Pater noster, qui es in caelis. Sanctificetur nomen tuum. ¹⁰ Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in caelo et in terra. ¹¹ Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quia Deus es. ¹² Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. ¹³ Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo.	^{9b} Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved, ¹⁰ jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is; ¹¹ a mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, ¹² és bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek; ¹³ és ne vigy minket kísértésbe, de szabadíts meg minket a gonosztól; (mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.) (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága 1987)

5.	<u>Magyar „Te Deum”</u>: „Isten, Téged dicsérünk” (15. század) Schola Hungarica vez. Szendrei Janka (5:50)	CD: Magyar gregoriánium 1. HUNGAROTON HCD 11477-2 KOTTA: <u>Szendrei-Dobszay-Rajeczky</u>: Magyar gregoriánium 18.
----	--	--

Te Deum laudamus.
Isten téged dicsérünk,
téged Úrnak mi is vallunk,
Téged örök Isten
minden földi állat dicsér.
Tenéked mennyei angyalok
és mennyei fejedelmek
Tenéked, cherubin és szerafim
mindenkoron énekelnek.
Szent Isten, Szent Úr,
Szent Úristen, dicső király
teljes mennyország és föld
felséges dicsőségeddel.
Téged Apostolok társasággal dicsérnek.
Téged szent prófétát vigassággal dicsérnek.
Téged kivallott mártírok
kik éretted meghaltak
ez világ szerint
anyaszentegyház dicsér.
Felséges magasságnak ő Istenét
mi tisztelendőurunk,
egyetlenegy fiadat,
Szentlelked minket megvigasztaló.
Te Krisztus vagy, dicsőkirály.
Te Atyaistennek vagy örökséges fia.
Te megváltásra emberséget felvenni

Máriának szent méhét nem utálád.
Te örökhalt meggyőzvé
mennyei szent kapukat nekünk megnyitád,
Te ülsz Istennek jobbjára,
Atyának dicsőségében.
Hiszünk eljövendő bírónak,
téged azért uram mi kérünk,
hogy minket segélj,
kiket szent véreddel megváltál.
Szenteid közé örök dicsőségben
minket számlálj.
Üdvözítsd te népedet uram Isten
és megáldjad te maradékaidat.
És tarts meg minket
és el fel vigyél örök dicsőségbe
Minden naponként téged Úristen dicsérünk.
És uram te nevedet örökké,
mindörökké dicsérjük.
Melytől uram Isten minket őrizned
ez napon bűn nélkül.
Légy irgalmas uram Isten bűnösöknek,
légy irgalmas nekünk!
Legyen te szent irgalmasságod mihozzánk,
mert minekünk te vagy oltalmunk.
Tebenned bízunk Úristen
azért örökké mi élünk.
Ámen.

6.	<u>Kyrie III</u> (Rector cosmi pie) ad libitum (11. század) Choeur des Moines de L'Abbaye Saint-Pierre de Solesmes vez. Dom Joseph Gajard O.S.B. (2:05)	LEMEZ: Messe de Saint-Etienne, DECCA KOTTA: Liber usualis, 1951, 81. lap
----	--	---

Kyrie, eleison. Christe, eleison. Kyrie, eleison.	Uram, irgalmazz! Krisztus, irgalmazz! Uram, irgalmazz!
---	--

7.	<u>Alleluja „Pascha nostrum”</u> Schola Hungarica vez. Szendrei Janka (3:00)	CD: Magyar gregoriánus 4. HUNGAROTON HCD 12050 IRODALOM: <u>Szendrei Janka</u> : Az alleluja, A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyházzenei Tanszéke és a Magyar Egyházzenei Társaság 1995 KOTTA: <u>Szendrei-Dobszay-Rajeczky</u> : Magyar gregoriánus 51. SZÖVEG: A Korintusiaknak írt első levél/Pál első levele a Korinthusiakhoz 5,7b.8ac
----	--	---

Ad Corinthios I. 5,7b.8ac ^{7b} Pascha nostrum immolatus est Christus. ⁸ (itaque) Epulemur... in azymis sinceritatis et veritatis. (Biblia Sacra. Iuxta Vulgatam Versionem)	A Korintusiaknak írt első levél/Pál első levele a Korinthusiakhoz 5,7b.8ac ^{7b} ...húsvéti bárányunkat, Krisztust feláldozták. ⁸ Ünnepejünk... a tisztaság és igazság kovásztalan kenyerével. (Dr. Kosztolányi István fordítása) (Biblia, Szent István Társulat, Budapest 1979)
---	--

8.	<u>Mária-antifona: „Salve, Regina”</u> Ian Partridge, tenor (2:30)	LEMEZ: Music of the Early Renaissance, TURNABOUT IRODALOM: <u>Dobszay László</u> : Az antifona, A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyházzenei Tanszéke és a Magyar Egyházzenei Társaság 1995 KOTTA: <u>Rajeczky Benjamin</u> : Mi a gregorián? 137-138. lap, Zeneműkiadó 1981
----	---	--

Salve, Regina, mater misericordiae: Vita, dulcedo, et spes nostra, salve. Ad te clamamus, exsules, filii Hevae. Ad te suspiramus, gementes et flentes in hac lacrimarum valle. Eia ergo, advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte. Et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exsilium ostende. O clemens: O pia: O dulcis Virgo Maria.	Üdvözlégy királyné, irgalmasság anyja, életünk, édességünk, reménységünk, üdvözlégy! Hozzád kiáltunk, Évának számkivetett fiai. Hozzád sóhajtok sírva és zokogva e siralom völgyéből. Fordítsd reánk tehát - Szószólónk - irgalmas szemedet; és e számkivetés után mutasd meg nekünk Jézust, mehednek gyümölcsét! Ó irgalmas, ó kegyes, ó édes Szűz Mária. (nyersfordítás)
--	---

9.	<u>Húsvéti sequentia</u>: „Victimae paschali laudes” (szövege: Wipo) Choeur des Moines de L'Abbaye Saint-Pierre de Solesmes vez. Dom Joseph Gajard O.S.B.	LEMEZ: DECCA KOTTA: Liber usualis, 1951, 780. lap. Graduale Triplex, 1979, 198- 199. lap. Rajeczky Benjamin: Mi a gregorián? 140. lap., Zeneműkiadó 1981 SZÖVEG: Wipo (10. század vége-1046 után, németországi latin történetíró, költő, pap) Sík Sándor: Himnuszok könyve, Helikon Kiadó 1989
----	--	--

Wipo Victimae paschali... Victimae paschali laudes immolent christiani. Agnus redemit oves, Christus innocens patri reconciliavit peccatores. Mors et vita duello confluxere mirando; dux vitae mortuus regnat vivus. Dic nobis, Maria, quid vidisti in via? Sepulcrum Christi viventis et gloriam vidi resurgentis; Angelicos testes, sudarium et vestes. Surrexit Christus, spes mea, praecedet suos in Galilaeam. Scimus Christum surrexisse a mortuis vere; Tu nobis, victor, rex, miserere. Amen.	Wipo A húsvéti áldozatnak... A húsvéti áldozatnak zengjenek dicséretet a keresztények. A bárány juhokat váltott meg, és a bűnnélküli Krisztus kibékítette az atyával a bűnösöket. Csodálatos viadallal megvívott az élet és a halál: és az élet meghalt vezére uralkodik élve. Mondd el nekünk Mária: Mit láttál az úton? Láttam az élő Krisztus sírhelyét s a Föltámadottnak dicsőségét. Az angyali tanúkat, a szemfedőt s a ruhákat. Föltámadt Krisztus, én reményem: Galileába előttetek mégyen. Tudjuk Krisztusról, hogy valóban föltámadt halottaiból: Győzelmes Királyunk, Te irgalmazz minékünk. Amen. (nyersfordítás)
--	--

Wipo
A húsvéti Barányt...

A húsvéti Barányt
Keresztények örvendezve áldják.

Juhait megváltotta a Barány,
Krisztus az Atyát megbékítette ártatlan vére árán.

Összechapott a halál meg az élet csodafélelmes viadallal:
Él az életnek vezére, ki meghalt, uralkodik örök diadallal.

Mondd el nekünk, Mária,
Mi adatott szemednek látnia?

Láttam az élő Krisztus sírja helyét,
És a Fölkentnek dicsősége teljét.

Láttam az angyali követeket,
A szemfedőket, a lepleket.

Föltámadt Krisztus, az én reménységem:
Galileába előttetek mégyen.

Föltámadt Krisztus halottaiból! Tudjuk: föltámadt valósággal.
Légy te mihozzánk, győzelmes Király, irgalmassággal.

(Sík Sándor fordítása)

10. Johann Sebastian Bach

német

*1685 - †1750

Christ lag in Todesbanden

(Todes Banden, Krisztus a halál béklyójában feküdt), 4. kantáta, BWV 4, Martin Luther szövegére, (1707/08 vagy 1714 előtt) - részlet:

a/ 4. tétel: Versus 3 (tenor)

b/ 5. tétel: Versus 4 (kórus)

Kurt Equiluz, tenor

Wiener Sängerknaben

Concentus musicus Wien

vez. Nikolaus Harnoncourt (4:46)

CD:

J. S. Bach Das Kantatenwerk,
Teldec 8.35027 ZL

IRODALOM:

Alfred Dürr: Johann Sebastian Bach kantátái, Zeneműkiadó 1982

A hét zeneműve 1974/1 (Molnár Antal)

Martin Luther Christ lag in Todesbanden - (részlet) Versus 3 Jesus Christus, Gottes Sohn, an unsre Statt ist kommen und hat die Sünde weggetan, damit dem Tod genommen all sein Recht und sein Gewalt; da bleibet nichts denn Tods Gestalt, den Stachel hat er verloren. Halleluja. Versus 4 Es war ein wunderlicher Krieg, da Tod und Leben rungen, das Leben da behielt den Sieg es hat den Tod verschlungen. Die Schrift hat verkündiget das, wie ein Tod den andern fraß, ein Spott aus dem Tod ist worden. Halleluja.	Martin Luther Krisztus a halál béklyójában feküdt - (részlet) Versus 3 Eljött Istennek szent Fia Érettünk síkra szállott, Széttörve már a rabiga, Ő szerzett szabadságot, Ki rettegné a halált, Ha elvesztette hatalmát, Ha nincs fullánkja, mérge! Halleluja! Versus 4 Ilyen bajvívás nem volt még, Küzdött halál és élet, Mígnem a halál erején az Élet győztessé lett, s az Ige valóra vált: Krisztus halála a halált elnyelte, megcsúfolta. Halleluja.
---	---

11. <u>Sequentia</u>: „Dies irae” (szövege: talán <u>Tommaso</u> da Celano/Celanói Tamás) részlet: a/ hat versszak (1:50) b/ a Lacrimosa-tól végig (0:51) Capella antiqua München, Choralischole vez. Konrad Ruhland	CD: RCA VICTOR GD 71953 KOTTA: Liber usualis, 1951, 1810. lap SZÖVEG: <u>Tommaso</u> da Celano/Celanói Tamás (? vitatott!, 1190-1260, olasz ferences szerzetes, költő) Amor Sanctus - középkori himnuszok latinul és magyarul, Babits Mihály fordítása, Helikon 1988 <u>Babits</u> Mihály: Kisebb műfordításai, Szépirodalmi Könyvkiadó 1981 <u>Faludy</u> György: Dicsértessék. A katolikus líra remekei, Singer és Wolfner 1938 <u>Sík</u> Sándor: Himnuszok könyve, Helikon Kiadó 1989 IRODALOM: <u>Földes</u> Imre: A „Dies irae...” dallam (Lásd Zeneelmélet, stíluselmélet, Zeneműkiadó 1977)
---	--

Dies irae, dies illa solvet saeculum in favilla, teste David cum Sibylla.	Ama végső harag napja A világot tűznek adja, Dávid így s Szibilla hagyja.
Quantus tremor est futurus quando iudex est venturus, cuncta stricte discussurus!	Reszket akkor holt meg élő, Ha megjön a nagy Itélő, Mindeneket lattal mérő,
Tuba mirum spargens sonum per sepulcra regionum coget omnes ante thronum.	Csodakürtök zengenek meg, Sírok éjén átremegnek: Ítéletre mindeneknek.
Mors stupebit et Natura cum resurget creatura judicanti responsura.	Csodájára a halálnak: Aki rég por, talpra támad, Számot adni bírójának.
Liber scriptus proferetur in quo totum continetur unde mundus judicetur.	Kézzel írt könyv nyílik ottan: Világ terhe, minden, ott van, Ítéletre felrovottan.
Judex ergo cum sedebit, quidquid latet apparebit; nil inultum remanebit.	Bíró majd ha széket ül ott, Minden rejtek felderül ott, Zsoldot bűn el nem kerül ott.
Quid sum miser tum dicturus, quem patronum rogaturus, cum vix justus sit securus?	Én szegény, ott mit beszéljek, Pártfogómul kit reméljek, Hol a szent is alig él meg?
Rex tremendae majestatis, qui salvandos salvas gratis, salva me, fons pietatis!	Félelmetes Fejedelem, Kinél ingyen a kegyelem: Jóság kútja, légy jó velem!
Recordare, Jesu pie, quod sum causa tuae viae, ne me perdas illa die.	Kegyes Jézus, kérlek téged: Ertem álltál emberséget, Ama nap ne adj rossz véget.
Quaerens me sedisti lassus; redemisti, cruce passus; tantus labor non sit cassus!	Munkád, könnyed értem veszték: Ennyi kínod, szent keresztéd, Ne maradjon kárbavesztett.
Juste iudex ultionis, donum fac remissionis ante diem rationis.	Bírója a bosszúlásnak, Add kegyelmét tisztulásnak, Mig itt nincs a számadásnap.
Ingemisco tamquam reus; culpa rubet vultus meus: supplicanti parce, Deus!	Bűneimben sóhajtozván, Vétkemtől vet lángot orcám, Légy kegyelmes, Uram, hozzám.
Qui Mariam absolvisti et latronem exaudisti, mihi quoque spem dedisti.	Magdolnához lehajoltál, A latorhoz kegyes voltál, Énbelém is reményt oltál.
Preces meae non sunt dignae, sed tu bonus fac benigne, ne perenni cremer igne.	Méltó imát nem tud ajkam, Te könyörülj, Jóság, rajtam, Ne veszíts el örök jajban.
Inter oves locum praesta, et ab haedis me sequestra, statuens in parte dextra.	Báránykáid közé végy föl, Keríts el a gödölyéktől, Jobbra állass ama széktől.
Confutatis maledictis flammis acribus addictis, voca me cum benedictis!	Ha a rosszak zavarodnak, Fojtó lángok kavarognak, Akkor engem hívj áldottnak.
Oro supplex et acclinis: cor contritum quasi cinis: gere curam mei finis!	Térden kérlek, görnyedetten, Sír a lelkem megtörötten: Ott a végnél, állj mellettem!
Lacrimosa dies illa, Qua resurget ex favilla Judicandus homo reus: Huic ergo parce Deus.	Könnyel árad ama nagy nap, Hamvukból ha föltámadnak A bűnösök s számot adnak.
Pie Jesu Domine, dona eis requiem. Amen.	Uram, nekik adj jó véget, Kegyes Jézus, kérünk téged, Add meg nekik békességed. (Sík Sándor fordítása)

Ó borzalmak hajnalpírja, jössz majd, földünk máglyasírja, mint Sibylla s Dávid írja.	Ama nap, a harag napja, e világot lángba dobja: Dávid és Szibilla mondja.
Hány könyörgő lesz és síró, hogyha trónra lép a Bíró, bűneinkre törvényt író.	Mily irtózat fog az lenni, ha a Bíró el fog jönni mindent híven számbavenni.
Rettentő kürt hangja bódít, felkeltvén a sír lakóit, s istenséghez térni szólít.	Harsonának szörnyű hangja hull a millió sírhantra kit-kit a Trón elé hajtva.
Lét és nemlét sírva áll ott, hogyha kél a sírbaszállott, Bírájának adni számot.	Hökken Halál és Természet ahol a Teremtés ébred felelni a Vádló-széknek.
Nagy könyv táru, törvényt rendel, lészen írás benne tenger megvádolni téged, ember.	Az írott könyv elhozatik melyben minden foglaltatik kiből végzés formáltatik.
Ott ül trónján fenn az Isten, hogy lelkünkbe fényt derítsen, minden vétkest elveszítsen.	S ha a Bíró leül ottan, ami csak lappang, kipattan, misem marad megtorlatlan.
S én, jaj bűnös, mit rebegjek, pártfogónak kit keressek, hogyha hívek is remegnek?	Én szegény ott mit beszéljek, milyen pártfogókat kérjek, hol még a szentek is félnek?
Ó nagy Úr, kit mind magasztal, érdemesnek ingyen asztal, tölts el engem bő malasztal.	Nagy Király, kit retteg minden, de a jót megváltod ingyen, kegyek kútja, válts meg engem!
Egy percet rám, Jézus, áldozz, értem jöttél földi sárhoz, hogy majd engem el ne kárhozz.	Rólam, Jézus, emlékezzél, akiért a földre jöttél, veszni aznap ne engedjél.
Engem hittál, kínban esdő, Golgotádat vérbe festő, ne legyen hát holtod meddő.	Engem fáradtál keresve, értem szálltál a Keresztre: annyi munkád kárba esne!
Ó sértett Jog hív Itésze, adj kegyelmet, míg nem kész e Bosszúnapnak szörnyű vésze.	Igaz, bosszú Mérlelője, bocsánatod add előre, míg a Számadás nem jóne!
Hallgass rám, ki esd szipogva, bűnöm terhe fest pirosra, és könyörgöm megkínózva.	Fölnyögök bús vádlott módján, bűntudattól pirul orcám, úgy könyörgök, Uram, nézz rám!
Lám Magdolnát is megáldod és a latrot is megváltod, add kegyelmedd, istenáldott.	Ki Magdolnát föloldottad, és a latrot meghallgattad; nekem is e reményt adtad.
Méltatlan bár, nézz e szóra, fordítsd, Jóság, dolgom jóra hogy ne vess a tűzkohóra.	Nem méltó az én kérésem; de Te jó vagy, tedd kegyessen, hogy örök tűz ne égessen.
Ha juhokhoz elvezettél, rút bakoktól messze tettél, híjj megállni jobb kezednél.	Báránysid közt helyezz el, bakok közé ne rekessz el: jobbod felől várjon kész hely!
Hogy, míg lángod mindent elnyel, álljak ott a büszke renddel, kit kegyelmed égbe rendel.	Vesd a gonoszt kárhozatra, a vad lángnak általadva; engem végy a hív csapatba!
Porba dőlve, csonkig égett tört szívemmel kérlek téged: adj lelkemnek boldog véget.	Esdve és ölelve térded, hamuvá tört szívvel kérlek: őrizz, hogy jó véget érjek!
(Faludy György fordítása)	(Babits Mihály fordítása)
A Lacrimosával kezdődő további sorokat sem Faludy, sem Babits nem fordította le!	

12.	<u>Arezzói Guido</u> (Guido d'Arezzo, Guido Aretinus olasz *992 k. - †1050?) <u>Ut queant laxis</u>, himnusz Részlet: <u>1. versszak</u> Choeur des Moines de L'Abbaye Saint-Pierre de Solesmes vez. Dom Joseph Gajard O.S.B. (0:30)	KOTTA: Liber usualis, 1951, 1504. lap. <u>Forrai Miklós</u>: Ezer év kórusa, átdolgozott kiadás, Editio Musica 1977, 15. lap. IRODALOM: <u>Arezzói Guido</u> zeneelméleti írásaiból (Barna István: Örök muzsika, Zeneműkiadó 1959, 30-55. lap) <u>Sík Sándor</u>: Himnuszok könyve, Helikon Kiadó 1989
-----	---	--

<u>Ut queant laxis resonare fibris</u> <u>Mira gestorum famuli tuorum,</u> <u>Solve polluti labii reatum,</u> Sancte Joannes.	Hogy könnyűlt szívvel csoda tetteidnek Zenghessék híret szabadult szolgálid, Oldd meg, Szent János, kötelét a bűntől Szennyes ajaknak. stb. (2-13. versszak) (Sík Sándor fordítása)
--	--

13.	<u>Danielis ludus</u> (Dániel-játék) (12. század, Beauvais, Franciaország) - részlet Hortus musicus együttes (3:20)	LEMEZ: MELODIA
-----	---	---------------------------

(Baltazár király) Helytartói az edényeket hozva éneklik a király dicsőségére:

1. „Ünnepeljük a mi nagy és hatalmas királyunkat, visszhangozzuk az őt megillető dicséretet hozzá méltó hangon.
2. Visszhangzik az ünnepi óda vidám lármája, citerázzon és tapsoljon a kéz ezer féle módon.
3. Atyja, aki lerombolta Júdea templomát, aki nagyot tett és itt uralkodott, számára a példakép.
4. Az ő atyja rabolta el Júdea királyságát.
5. Emeljék az ő ünnepségeinek fényét ezek az edények.
6. Itt vannak a királyi edények, amelyeket Jeruzsálemből raboltak el s most Babilon királyának hatalmában vannak.
7. Prezentáljunk neked Baltazár, te vagy a mi királyunk.
8. Te vagy a hatalom, az erő, a dicsőség, az erkölcs, az illendőség és a szépség. Ünnepeljük a királyt ilyen dallamos hangokkal. Visszhangozzuk mindnyájan egyként a dicsérő zenét. Nevetve tapsol Babilon, Jeruzsálem jajveszékél, itt az őket árvávétevő, itt az őket legyőző Baltazárt dicsőítik. Tehát mindenki örvendezzen az ő hatalmának, és vigyük az ő királyi fensége elé az edényeket.”

A főemberek: „Íme, itt vannak a te arcod előtt.”

Közben megjelenik a király előtt egy jobb kéz a falra írva: Mené, Tekél, Parszin. Ezt látva a király megijed és felkiált: „Hívjátok a káldeai csillagászokat és jósokat, kutassátok fel a béljósokat és vezessétek ide a mágusokat!”

A bölcseket a király elé vezetik és azok ezt mondják: „Király, örökké élj! Íme megjelentünk előtted.”

A király: „Aki ezt az írást elolvassa és értelmét megfejti, az hatalmat kap Babilon felett, bíborba öltöztetjük és aranylánccal övezzük.”

De azok nem tudnak válaszolni és ezt mondják: „Nem tudjuk megoldani és nem tudunk tanácsot adni, ez a felirat nem egy valódi kéz műve.”

IV. Arab zene. Az Iszlám zenéje - és vonatkozásai

		IRODALOM: <u>Szabolcsi Bence</u> : „Egzotikus” elemek Mozart zenéjében (Lásd Szabolcsi Bence: A választ, Akadémiai Kiadó 1963)
--	--	---

1.	<u>Bartók Béla</u> <u>Arab dal</u> (Negyvennégy duó - két hegedűre, No. 42) Pauk György, Kazuki Sawa - hegedű (1:21)	CD: NAXOS 8.550868 IRODALOM: <u>Bartók Béla</u> : A Biskra-vidéki arabok népzeneje (Lásd <u>Bartók Béla</u> Összegyűjtött Írásai I/28., szerk.: Szóllósy András, Zeneműkiadó 1966)
----	---	---

2.	<u>Addhan</u> (azan, ezan - imára hívás) részlet Sabri Mudallal - müezzin (muezzin, muaddhin), Aleppo, Szíria (1:30)	CD: Ocora C 580038, Harmonia mundi France IRODALOM: Az iszlám vallásos zenéje (Lásd <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 41-46. lap)
----	---	---

Allah hatalmas!
 Kijelentem, hogy nincs Isten Allahon kívül!
 Kijelentem, hogy Mohamed Allah prófétája!
 Gyertek az imára!
 Gyertek a tiszteletadásra!
 Allah hatalmas!
 Nincs Isten Allahon kívül!

3.	<u>Qirá</u> (Korán-felolvasás) Irak (0:50)	
4.	<u>Klasszikus arab zene: „A képmása...”</u> Muhammad Efendi el Qabbanji, ének, kamanja (vonós hangszer), ud (arab lant), szantur, Irak (2:30)	LEMEZ: The History of Music in Sound, Volume I, Ancient and Oriental Music, HLP 2 IRODALOM: Az arab-perzsa udvarok zenekultúrája (Lásd <u>Kárpáti János</u> : Kelet zenéje, 2. kiadás, Gemini Budapest Kiadó, 1998, 119-146. lap)

5.	<u>Ismail Hakki Bey</u> <u>Ya Allah Bismillah!</u> , janicsár katonainduló A Török Köztársaság Hadseregének Együttese vez. Kudsi Erguner (1:40)	CD: AUVIDIS ETHNIC B 6738
----	--	------------------------------

6.	<u>Wolfgang Amadeus Mozart</u> német-osztrák *1756 - †1791 <u>Szöktetés a szerájból</u> , KV 384 (Szöveg: Christoph Friedrich Bretzner nyomán Gottlieb Stephanie), Singspiel három felvonásban (bemutató: 1782, Bécs) részlet: 1. felvonás No.5 <u>Janicsár-kórus</u> A Zürichi Operaház Mozart-zenekara és énekkara vez. Nikolaus Harnoncourt (1:05)	CD: TELDEC 2292-42643-2
----	--	----------------------------

Chor der Janitscharen Singt dem großen Bassa Lieder Töne feuriger Gesang; Und vom Ufer halle wieder Unsrer Lieder Jubelklang. stb.	Janicsárok kórusa Fel hát, várja hangos ének, Őt, a hőst, ki erre tart! Szálljon könnyű szárnyon égnek, Zengje vissza künn a part! stb. (Hevesi Sándor fordítása alapján)
---	---

V. A középkor vándorzenészeinek művészete és a lovagi líra Trubadúrok, trouvèrek, Minnesängerek

A/ Trubadúrok

	IRODALOM: Peter <u>Gülke</u> : Szerzetesek - polgárok - trubadúrok. A középkor zenéje, Zeneműkiadó, 1979 <u>Szabics Imre</u> : A trubadúrok költészete, Balassi Kiadó, 1995 Trubadúrok és Trouvèrek - Az udvari szerelem költészete; összeállította: Szabics Imre, Eötvös József Könyvkiadó 1998 „Vágyba felöltözve, ruhátlan” - válogatás a trubadúrok költészetéből; válogatta és fordította: Képes Júlia, Balassi Kiadó 1996
--	--

1.	<u>Jaufre Rudel</u> (ejtsd: dzsaufré rüdel) provanszál trubadúr 1130 - 1170 körül működött <u>Lanquan li jorn son lonc en may</u> (A nap májusban hosszú már / Májusban, hosszú nappalon) részlet: <u>1. versszak</u> Martin Best - ének, lant és együttese: középkori hárfa, portatív, török félhold (1:50)	LEMEZ: The Dawn of Romance, EMI KOTTA: Peter <u>Gülke</u>: Szerzetesek - polgárok - trubadúrok, 144. lap, Zeneműkiadó 1979 SZÖVEG: <u>Eörsi István fordítása:</u> A világirodalom klasszikusai 1. sorozat: Francia költők antológiája, Európa 1962, 50-51. lap. Trubadúrok és Trouvèrek - Az udvari szerelem költészete; összeállította: Szabics Imre, Eötvös József Könyvkiadó 1998. <u>Weöres Sándor fordítása:</u> <u>Szabó Helga</u>: Énekes improvizáció az iskolában III., Zeneműkiadó 1980, 108-109. lap
----	--	--

Jaufre Rudel Lanquan li jorn son lonc en may Lanquan li jorn son lonc, en mai, M'es belhs dous chans d'auzelhs de lonh, E quan mi suy partitz de lai Remebra 'm d'un'amor de lonh; Vau de talan embroncx e clis Si que chans ni flors d'albespis No 'm platz plus que l'iverns gelatz. Dieus que fetz tot quant ve ni vai E formet sest' amor de lonh Mi don poder, que cor ieu n'ai, Qu'ieu vey sest' amor de lonh, Verayamen, en luecs aizis, Si que la cambra e 'l jardis Mi resembles tos temps palatz! stb. (3-7. versszak) Mas so qu'ieu vuoill m'es tant atahis Tutz sia mauditz lo pairis Que 'm fadet qu'ieu non fos amatz!

Jaufré Rudel A nap májusban hosszú már	Jaufré Rudel Májusban, hosszú nappalon
A nap májusban hosszú már, madárdal büvöl messziről, s míg ballagok, reám talál szerelem kínja messziről. Tünődöm, búsán csüng fejem - a dal s a galagonya sem tetszik már jobban mint a fagy.	Májusban, hosszú nappalon, Madárdalos a messzeség, És amidőn eltávozom, Hölgyemtől tilt a messzeség. Megyek és oly bús a világ, Hogy sem a dal, sem a virág Nem jobb nekem, mint tél fagya.
Az Úr kegyes, kezemre jár: hozzá vezérel messziről. De egy áldásért két halál szeretni ilyen messziről. Lennék zárándok szívesen csak megláthatná kedvesem csuhámat s vándorbotomat.	Őt majd megadja Istenem S a szerelem s a messzeség, De mindenre, mi jó nekem, Két rosszat ad a messzeség. Mert nem vagyok zárándok ott, Ahol csuhát és vándorbotot Szép hölgyem megpillantana.
Hogy esdek majd a kapunál, hisz hozzá jöttem messziről. Talán majd szállást is kínál, hogy hazaérjek messziről. Beszélget édesen velem, s a szép szavaktól részegen jószo szédjének elfogad.	Ha tőle kérhetnék tanyát, Utas, kit küld a messzeség, Maga mellett tudom, hogy ad Nekem, kit hord a messzeség. Lenne finom beszélgető, Közel a messzi szerető, Megvigasztalna szép szava.
Borús és boldog búcsu vár, csak lássam őt s ne messziről: de ím, közénk feküdt a táj, elérem-e oly messziről? Hány lépés még e végtelen? Jövöm hiába kémlelem... Istenre bízom sorsomat!	Búsán-vígan venném útam, Mert láttam őt, ki messzeség, Vajh mikor látom, nem tudom, Földjeink közt nagy messzeség. Odáig sok lépés az út, És jós, aki előre tud. Teljék Isten kívánata.
Sosem kell már szerelmi báj, s öröm - csak tőle, messziről, hisz nem ragyog több ily sugár sem itt közel, se messziről. Jósága példakép nekem: sinylődne érte szerecsen fogságban is, mint árva rab!	Nem örvendeztet szerelem, Csak ez, mit rejt a messzeség; Ha van különbség, nem ismerem, Ha közelség, ha messzeség. Híre olyan igaz, nemes, Erte mór földön érdemes Fogolynak lennem általa.
Te műved élet és halál, s az, hogy szeressek messziről: erőt adj, Mennyei Király, ne félve nézzem, messziről, de megláthassam oly helyen, hol belekápáradzik szemem, s palota lesz a kerti lak.	Mindent teremő Istenem Szándékából e messzeség, Hát adjon bő erőt nekem, Látnom, ki tiszta messzeség. Találkozóra Istenünk Adjon zugot, kertet nekünk S mind várkastélynak látszana.
Mohónak joggal mondanál: szeretni vágyom messziről, mert leghőbb öröm, bárha fáj, szeretni híven, messziről. De boldogságom nem lelem, mert megtagadta végzetem szerelmemért jutalmamat.	Ki búsna mond, valót beszél, Mert vonz szerelmi messzeség, Mert nincs számomra semmi kéj, Csak a szerelmes messzeség. Mit vágyom, tiltja az irigy, Mostohám átkozott el így: Vágyjak s ne vágyjanak soha.
De boldogságom nem lelem, légy átkozott, vak végzetem: megtagadtad jutalmamat.	Mit sóvárgok, tilos nekem, Mostohám átkozott légyen, Ki bánatot rendelt vala.
(Eörsi István fordítása)	(Weöres Sándor fordítása)

2. <u>Bernart de Ventadorn</u> (franciásan: Bernard de Ventadour, ejtsd: bernár dö vantádur) provanszál trubadúr *12. század eleje - †1195? <u>Canzo</u>: „Can vei la lauzeta” (Látok pacsirtát) részlet: <u>1. versszak</u> Martin Best - ének, lant és együttese: portativ, rebec (ejtsd: rebek) (1:50)	LEMEZ: The Dawn of Romance, EMI KOTTA: Peter <u>Gülke</u>: Szerzetesek - polgárok - trubadúrok, 135. lap, Zeneműkiadó 1979 SZÖVEG: Francia költők antológiája, Európa 1962, 52-53. lap
---	---

Bernart de Ventadorn Can vei la lauzeta mover	Bernart de Ventadorn Látok pacsirtát
Can vei la lauzeta mover De joi sas alas contra 'l rai, Que s'oblid'e 's laissa chazer Per la doussor c'al cor li vai, Ailas! quals enveja m'en ve De cui qu'eu veja jauzion! Meravilhas ai, quar desse Lo cors de dezirer no 'm fon.	Látok pacsirtát, csapdosó jaj! mily sóvárgás tör reám örömmel szárnyal nap fele, majd önfeledten zuhanó, mert édes érzést rejt szive; attól, mit látok odafenn, csoda, hogy vágyam nyomdokán tüstént nem olvad el szivem.
Ailas! tan cuidava saber D'amor, e tan petit en sai, Car eu d'amar no 'm posc tener Celeis don ja pro non aurai. Tout m'a mon cor, e tout m'a se E me mezeis e tot lo mon; E can se 'm tolc, no 'm laisset re Mas dezirer e cor volon.	Azt hittem, oly sokat tudok szerelemről, s oly keveset! Mert nem-szeretni nem bírok, bár ő enyém sosem lehet. Övé szivem, övé vagyok, övé önmaga, s a világ; elment, reám mást sem hagyott, csak lelkem vágyát s bánatát.
Anc non agui de me poder Ni non fui meus, d l'or en sai Que 'm laisset en sos olhs vezer, En un miralh que mout me plai. Miralhs, pus me mirei en te, M'an mort li sospir de preon, C'aissi 'm perdei com perdet se Lo bels Narcisus en la fon.	Nincs hatalmam magam fölött, többé nem vagyok magamé, mert szeme engem tükrözött, szinte átváltoztam belé. Tükör, mióta néztelek, mély sóhajomba haltam én, elvesztem, ahogy elveszett Narcissus a forrás ölen.
De las domnas me dezesper; Ja mais en lor no 'm fiarai; C'aissi com las solh chaptener, Enaissi las deschaptenrai: Pois vei c'una pro no m'en te Vas leis que 'm destrui e 'm cofon, Totas las dopt e las mescre, Car be sai c'atretals se son.	Hiába látok hölgyeket, kegyükben már nem bízhatok, vívtam értük küzdelmeket, védelmüktől elfordulok, hisz látom, egy se pártfogóm annál, ki megront, tönkretesz, mindben kételkedem, s tudom, hinni egynek sem érdemes.
D'aisso 's fa be femna parer Ma domna, per qu'e 'lh o retrai, Car no vol so c'om deu voler, E so com li deveda, fai. Chazuts sui en mala merce, Et ai be faih co 'l fols en pon; E no sai per que m'esdeve Mas car trop puyei contra mon.	Ő abban is valódi nő, e dal szemére is veti, nem a kellőt kívánja ő, teszi, mit tiltanak neki. Rabság e visszás kegyelem, tévedtem, mint hidon bolond, nem értem, mért történt velem, így jár, ki bércet ostromolt.

Merces es perduda, per ver, (Et eu non o saubi anc mai), Car cilh qui plus en degr' aver, No 'n a ges; et on la querrai? A! can mal sembra qui la ve, Que aquest chaitiu deziron Que ja ses leis non aura be, Laisse morir, que no l'aon! Pus ab midons no 'm pot valer Precs ni merces ni 'l dreihz qu'eu ai Ni a leis no ven a plazer Qu'eu l'am, ja mais no 'lh o dirai. Aissi 'm part d'amor e 'm recre: Mort m'a, e per mort li respon; E vau m'en, pus ilh no 'm rete, Chaitius, en issilh, no sai on. Tristeza no 'n aures de me, Qu'eu m'en vau, chaitius, no sai on. De chantar me gic e 'm recre, E de joi e d'amor m'escon.	Valóság, hogy nincs irgalom (ezt nem sejtettem sohasem), hiszen akitől várhatom, annál sincs: hol kereshetem? Ki gondolná, ha rátekint, hogy szerencsétlen epedőt, kinek nélküle jó nem int, hagyja halni a szenvedőt? Mivel hölgyemnél kegyelem, kérés, igaz szó nem segít, sőt azt se látja szívesen, ha vágyam vallomásban él, indulok, hallják eskümet, halálom ragadjon tova, mert nem marasztal, elmegyek számúzve, nem tudom, hova. Tristan, mit sem küldök neked, indulok, nem tudom, hova, már elhagyom az éneket, gyönyöröm nincs többé soha. (Weöres Sándor fordítása)
---	---

3.	Raimbaut de Vaqueiras (ejtsd: rájmbaut dö vákejrász) provanszál trubadúr *1155 és 1160 körül - †1207? <u>Estampie/estampida/stantipes:</u> „Calenda maia” (Május eleje) <u>2 versszak</u> Martin Best - ének, lant - és együttese: rebec, középkori hárfa, regál, schalmei, nácara (kis kézidob) (1:50)	LEMEZ: The Dawn of Romance, EMI KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u>: Historical Anthology of Music I/18d (Részlet: <u>Peter Gülke</u>: Szerzetesek - polgárok - trubadúrok, 131. lap, Zeneműkiadó 1979) SZÖVEG: „Vágyba felöltözve, ruhátlan” - válogatás a trubadúrok költészetéből, Balassi Kiadó 1996
----	--	--

Raimbaut de Vaqueiras Calenda maia 1. Calenda maia Ni fuèlhs de faia, Ni chans d'auzèl ni flors de glaia Non es que'm plaia, Pros dòna gaia, Tro qu'un isnèl messatgièr aia Del vòste bèl còrs, qui'm retraia Plazer novèl qu'amors m'atraia E jaia E'm traia Vas vos, dòmna veraia E chaia De plaia 'L gelós, anz que'm n'estraia.	Raimbaut de Vaqueiras Május eleje 1. Május eleje, Sem bükk levele, Madár dala, sem virág telje Nem derít kedvre: Nem jön sietve Öntől soha hírhozó erre, Hogy valaha híven lefesse, Mi várhat a szerelmesekre. Víg kedve Vonz egyre Hát így kérem esengve, Szerelme Ne szűnne: Irigy el ne veszejtse.
---	---

2. Ma bèl amia, Per Dieu non sia Que ja'l gelós de mon dan ria, Que car vendria Sa gelosia, Si aitals dos amantz partia; Qu'ieu ja joiós mais non seria, Ni jòis ses vos pro no'm tenria; Tal via Faria Qu'òms ja mais no'm veiria; Cel dia Morria, Dòmna pros, qu'ie'us perdria. stb. (3-6. versszak)	2. Kedves szép hölgyem, Ne adja Isten, Hogy az irigy örvendezhessen, Bajt ne keressen! Drágán fizessen! Ki Öntől így elválaszt engem! Többé én víg nem lézek úgysem, Sem boldog, míg Ön nincs mellettem, Kegyetlen Keservem Halni kényszerít engem; Elvesztem, Hisz minden, Talmi, ha Önt elvesztem. stb. (3-6. versszak) (Képes Júlia fordítása)
--	--

4.	<u>Guiraut de Bornelh</u> / <u>Guiraut de Borneil</u> (ejtsd: giráut dö bornelj) provanszál trubadúr, *1170 körül - †1220 <u>Alba</u>: „Reis glorios” (Dicső király) részlet: <u>2 versszak</u> Martin Best (ének, lant) és együttese: középkori hárfa, rebec, regál, nácar (kis kézidob) (3:45)	LEMEZ: The Dawn of Romance, EMI KOTTA: Peter <u>Gülke</u>: Szerzetesek - polgárok - trubadúrok, 129. lap., Zeneműkiadó 1979 <u>Davison</u> and <u>Apel</u>, 18c <u>Bartha</u> Dénes: A zenetörténet antológiája, No. 8, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974 SZÖVEG: A világirodalom klasszikusai 1. sorozat: Francia költők antológiája, Európa 1962, 100-101. lap, Lator László fordítása <u>Szabó</u> Helga: Énekes improvizáció az iskolában III., Zeneműkiadó 1980, 113. lap, Weöres Sándor fordítása
----	---	---

Guiraut de Borneil (Bornelh)
Reis glorios

„Reis glorios, verais lums e clartatz
Deus poderos, Seoher, si a vos platz,
Al meu companh siatz fizels aiuda;
Qu'eu no lo vi, pos la nochs fo venguda
Et ades sera l'alba.

Bel companho, si dormatz o velhatz,
No dormatz plus, suau vos ressidatz;
Qu'en orien vei l'estela creguda
C'amena 'l jorn, qu'eu l'ai be conoguda
Et ades sera l'alba.

Bel companho, en chantan vos apel;
No dormatz plus, qu'eu auch chantar l'auzel
Que vai queren lo jorn per lo boschatge
Et ai paor que 'l gilos vos assatge
Et ades sera l'alba.

Bel companho, issetz al fenestre!
E regardatz las estelas del cel.
Conoisseretz si 'us sui fizels messatge;
Si non o faitz, vostres n'er lo damnatge
Et ades sera l'alba.

Bel companho, pos me parti de vos,
Eu no'm dormi ni 'm moc de genolhos,
Ans priei Deu lo filh Santa Maria,
Que 'us me rendes per leial companhia,
Et ades sera l'alba.

Bel companho, la foras als peiros
Me preiavatz qu'eu no fos dormilhos.
Enans velhes tota noch tro al dia.
Era no 'us platz mos chans ni ma paria
Et ades sera l'alba."

„Bel dous companh, tan soi en ric sojorn
Qu'eu no volgra mais fos alba ni jorn.
Car la gensor que anc nasques de maire,
Tenc e abras, per qu'en non prezi gaire
Lo fol gelos ni l'alba."

Guiraut de Borneil (Bornelh)
Dicsó király

„Dicsó király, szent fény, tündökletes,
Uram, hatalmas Isten, légy kegyes,
ha tetszik, légy társam hű pártfogója,
leszállt az éj, s nem láttam őt azóta,
s már íme, jó a hajnal.

Jó társam, alszol egyre még? Siess,
serkenj fel már szavamra, ébredezz,
mert Keleten a reggel hírhozója,
felkelt a Csillag, sürget már az óra,
már íme, jó a hajnal.

Jó társam, énekkel szólítalak,
ne aludj már: hallom, a madarak
a csalitban dalolva fényt keresnek,
s félek, hogy a féltékeny hitves itt lep,
már íme, jó a hajnal.

Jó társam, kelj fel, nézz ki, lásd magad:
közel a csillagoltó virradat,
hogy kitessék: mindent hűn megjelentek,
magad vallod kárát, ha nem teszed meg,
már íme, jó a hajnal.

Jó társam, lásd, le sem hunytam szemem,
mióta elszakadtunk, szüntelen
csak térden álltam, s Jézust esdve kértem,
hogy hű barátul visszaadna nékem,
s már íme, jó a hajnal.

Jó társam, künn az erkélyen milyen
nagyon kértél: ezen az éjjelen
pirkadatig virrasszak véled ébren,
s most mégse tetszik énekem s személyem,
s már íme, jó a hajnal."

„Oly dús tanyán vagyok, hű cimborá,
kívánnám: meg ne virradjon soha,
mert nincsen annál szebb, akit karomba
tartottam, mit bánom hát a goromba
féltékenyt és a hajnalt."

(Lator László fordítása)

Guiraut de Borneil (Bornelh)
Ó, szentséges király

Ó, szentséges király, kél a fényed
Te nagy Isten, ha úgy tetszik Néked,
Én páromnak nyújtsál hú segítséget
Mert nem láttam őt, amióta éj lett,
S hajnal lesz nemsokára.

Én szép társam, alszol? ébren fekszel?
Ne szúnyj tovább, gyengéden ébredj fel,
Mert keleten kél a növekvő csillag,
Ismerem jól, a nap mögöttes ballag,
S hajnal lesz nemsokára.

Én szép társam, hívlak énekelve,
Megoldódott a madárcák nyelve,
A fák között a nap felé kántálnak;
S én félek, hogy a féltékeny rád támad,
S hajnal lesz nemsokára.

Én szép társam, állj az ablakodba
És nézd az ég csillagait sorba,
Hírhezódat látod kinn s megösméred,
A tiéd lesz a kár, hogyha nem nézed,
S hajnal lesz nemsokára.

Én szép társam, hogy tőled elmentem,
Nem aludtam, folyvást térdepeltem,
Imádkoztam Istennek, Szűzanyának,
Adjon vissza téged régi társának,
S hajnal lesz nemsokára.

Én szép társam, kinn az oszlopsorban
Könyörögtél, örködjek magamban
És virrasszak, győzve az éjhomályon,
Most nem tetszik dalom és társaságom,
S hajnal lesz nemsokára.

Én szép társam, oly dús a szállásom,
Hogy a hajnalt sohasem kívánom,
Mert a legjobb és legnemesebb donna
Símul, borul én ölelő karomba
S a féltékenyt ki bánja!

(Weöres Sándor fordítása)

B/ Trouvèrek

		IRODALOM: Peter <u>Gülke</u>: Szerzetesek - polgárok - trubadúrok. A középkor zenéje, Zeneműkiadó, 1979 Trubadúrok és Trouvèrek - Az udvari szerelem költészete; összeállította: Szabics Imre, Eötvös József Könyvkiadó 1998
1.	<u>Moniot d'Arras</u> (ejtsd: monio darrasz) északfrancia trouvère *1190 körül - †1239 után <u>Ce fu/t/ en may</u> (Májusban volt/Zöld május volt) részlet: <u>2 versszak</u> Studio der frühen Musik: Nigel Rogers, tenor, rebec, lant, fuvola (1:40)	CD: TELDEC 3984-21709-2 KOTTA és SZÖVEG: <u>Bartha</u> Dénes: A zenetörténet antológiája, No. 13, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974 SZÖVEG: <u>Rajeczky</u>: Kis zenetörténet, Magyar Kórus, 1948, 50. lap. <u>Szabó</u> Helga: Énekes improvizáció az iskolában III., Zeneműkiadó 1980, 124-125. lap, Weöres Sándor fordítása

Moniot d'Arras Ce fu/t/ en mai	Moniot d'Arras Májusban volt
Ce fu/t/ en mai au douz tens gai que la saison est belle, main me levai, joer m'alai lez une fontenelle. En un vergier clos d'aiglentier oi une viele; la vi dancier un chevalier et une damoisele. Cors orent gent et avenant; et molt très bien dançoient; en acolant et en baisant molt biau se deduisoient. Au chief du tor, en un destor, doi et doi s'en aloient; le jeu d'amor desus la flor a lor plaisir faisoient.	Májusban volt, az édes, vidám hónapban, amikor legszebb a tavasz. Reggel felkeltem, játsszani mentem egy kis forrás mellé. Vadrózsák sűrűjéből egyszerre csak hegedű hangja csendül, s ím ott benn egy lovagot látok táncolni hölgyével. (Rajeczky Benjamin nyersfordítása)

Moniot d'Arras
Zöld május volt

Zöld május volt,
madár dalolt,
Az enyhe szép időben.
Egy hajnalon,
Szomjan nagyon,
Forrás mellé dőltem.
Hallék amott
Hegedűszót,
Rózsasövény tövében:
Egy víg baka,
S kisasszonya
Hej, fűrgén táncolt éppen.

Mily csinosak
És finomak
Valának mind a ketten,
Ölelkezők,
Csókot vetők,
Táncoltak önfeledten.
Rejtekhelyen
Nagy hirtelen
Elbújtak mind a ketten,
Mert tánc után
Gyönyört kíván
Mindkettő önfeledten.

Indultam is,
Maradtam is:
Ha egyikük meglátna!
Szívem beteg,
És csüggeteg,
Ilyen játékra vágyva.
Ki észrevett,
Harag helyett
Magányomat megszánta,
Kérdezte, hogy
Én ki vagyok,
s mi szívem kívánsága.

Ott őszintén
Elmondtam én,
Hogy egy asszonyt szerettem,
S még mostan is,
Sohsem hamis
Halálos örületben,
És épp ezért
Oly bánat ért,
Feledni lehetetlen,
Nem egy, de sok,
Hát meghalok,
Mert párja nem lehettem.

Ők kedvesen,
Szépségesen
Vigasztalni kezdtek:
Lesz még öröm,
Sietve jön,
Szívem mi végre reszket?
Gyengéd, szelíd
Beszédeit
Hallgattam kettejüknek,
A lelkem ott,
Tápot kapott,
Ez kell a bús betegnek.

(Weöres Sándor fordítása)

2. <u>Adam</u> le Bossu (bossu=púpos); más néven: <u>Adam</u> de la Halle (Hale) (ejtsd: ádam lö bosszü, ádam dö lá áll) francia trouvère *1235 körül, Arras - †1287 körül, Nápoly <u>Le Jeu de Robin et de Marion</u> énekes játék <u>részlet</u> az első részből, a <u>pastourelle</u>-ből Studio der frühen Musik: Nigel Rogers, tenor (Robin) Andrea von Ramm, mezzoszoprán (Marion) rebec, schalmei, bagloma (hosszúnyakú lant) (3:15)	CD: TELDEC 3984-21709-2 SZÖVEG: <u>Adam</u> le Bossu: Robin és Marion (Lásd Szamártestamentum, Helikon 1983, Nagy László fordítása)
---	---

Adam le Bossu (Adam de la Halle)
Robin et Marion
(részlet)

ROBIN

Vous l'orés bien dire, bele,
vous l'orés bien dire.*

Bergeronnete,
Douche baisse-lete,
donnés le moi, vostre capelet
donnés le moi, vostre capelet.

MARION

Robin, veus tu que je le meche
seur ton chief par amourete?
M'en iert il mieus se je l'i met? M'en
iert il mieus se je l'i met?

ROBIN

Oil, et vous serés m'amiete,
vous averés me chainturete,
m'aumosniere et men fremalet?
Bergeronnete,
Douche baisse-lete,
donnés le moi, vostre capelet
donnés le moi, vostre capelet.

MARION

Volentiers, men dous amiet.
Robin, fai nous un poi de feste.

ROBIN

*Veus tu des bras ou de le teste?
Je te di que je sai tout faire.
Ne l'as tu point ôi retraire?*

MARION

Robin, par l'ame ten pere,
sés tu bien aler du piét?

ROBIN

Oil, par l'ame me mere.
Resgarde comme il me siét
Avant et arriere, bele
avant et arriere.

MARION

Robin, par l'ame ten pere,
car nous fai le tour du chief.

ROBIN

Marot, par l'ame men mere,
j'en venrai mout bien a chief.
I fait on tel chiere?
Bele, I fait on tel chiere?

Adam le Bossu (Adam de la Halle)
Robin és Marion
(részlet)

ROBIN

Próbára foglak, kedvesem,
Szíved a próbát ha kiállja,
Szerelmet esküszöm neked.*

Pásztorleányka,
Szép pásztorleányka,
Koszorúdat homlokomra tedd,
Koszorúdat homlokomra tedd.

MARION

(a virágfüzérrel játszik)
Koszorút tegyek homlokodra,
Az én édes Robinomra?
Mi lesz ha néked fölteszem,
Mit adsz te érte, kedvesem?

ROBIN

Magamat adom, szép leányka,
Övemet, ami cifra, drága,
Csatos erszényem is tied,
Pásztorleányka,
Szép pásztorleányka,
Koszorúdat homlokomra tedd,
Koszorúdat homlokomra tedd.

MARION

Legyen, édesem, a tied!
Robin, valami móka kéne!

ROBIN

*Fejre álljak, babám, vagy kézre?
Tudok én mindenféle táncot,
Azt híresztelik rólam mások.*

(Táncba fognak)

MARION

Robin, az apád legyen áldott,
A fürgetáncot tudod-e?

ROBIN

Babám, az anyám legyen áldott,
Illik a fürge, süss ide!
Indulok, meg se állok,
Hej, fordulok, meg se állok.

MARION

Robin, az apád legyen áldott,
Fejedet rázni tudod-e?

ROBIN

Babám, az anyám legyen áldott,
Rázom a fejem, süss ide!
Tud-e más ilyen táncot,
Hej, tud-e más ilyen táncot?

MARION Robin, par l'ame ten pere, car nous fai le tour des bras. ROBIN Marot, par l'ame me mere, tout ensi con tu vaurras, est che le maniere? Bele, est che le maniere? MARION Robin, par l'ame ten pere, sés tu faire le touret? ROBIN Oil, par l'ame me mere, ra il en moi biau varlet devant et derriere? Bele, devant et derriere? MARION Robin, par l'ame ten pere, sés tu baler as seriaus? ROBIN Oil, par l'ame me mere, mais j'aitrop mains de caviaus devant que derriere, Bele, defant que derriere.	MARION Robin, az apád legyen áldott, Kezed rezgetni tudod-e? ROBIN Babám, az anyám legyen áldott, Kezem rezgetem, süss ide! Így kell jární a táncot, Hej, így kell jární a táncot! MARION Robin, az apád legyen áldott, Frissen pörögni tudsz-e te? ROBIN Babám, az anyám legyen áldott, Gyors fiú vagyok, süss ide! Pördülök, meg se állok, Hej, pördülök, meg se állok. MARION Robin, az apád legyen áldott, A bodoritóst tudod-e? ROBIN Babám, az anyám legyen áldott, Kurta a hajam, süss ide! Elöl csikósra vágott, Hej, elöl csikósra vágott. (Nagy László fordítása)
* A dőlt betűs (kurzív) sorok dallam nélkül, szöveggént hangzanak el.	

3.	Guillaume d'Amiens (?) (ejtsd: gijóm damien) francia trouvère 13. század második fele <u>Rondel</u>: „Prendés-y garde s'on mi regarde!” (Figyeljen, ha engem néznek!) Vokális-hangszeres együttes (0:40)	KOTTA: <u>Maróthy</u> János: Zene és polgár - zene és proletár, Akadémiai Kiadó 1966, 24. lap
----	---	--

Guillaume d'Amiens (?) Prendés-y garde <i>Prendés-y garde s'on mi regarde! S'on mi regarde, dites le moi. C'est tout la jus en cel boschaige; Prendés-y garde s'on mi regarde. La pastourele i garde vaches: «Plaisans brunete a vous m'otroi!»</i> <i>Prendés-y garde s'on mi regarde! S'on mi regarde, dites le moi.</i>	Guillaume d'Amiens (?) Figyeljen <i>Figyeljen, ha engem néznek! Ha engem néznek, szóljon nekem. Itt ez a szokás ezen a ligetes vidéken; Figyeljen ha engem néznek! A fiatal tehénpásztor itt őrzi a marháit: «Egy szép barna vállkendő, ez az amit Önnek ajándékozok!»</i> <i>Figyeljen, ha engem néznek! Ha engem néznek, szóljon nekem.</i> (Keller Annamária nyersfordítása)
---	---

4.	<u>Alfonz</u> (X. „Bölcs” Alfonz, Alfonso el Sabio) Kasztília és León királya spanyol *1221 Toledo – †1284 Sevilla	
	<u>Cantigas de Santa Maria: „A Madre de Deus”, 184. cantiga (részlet)</u> Studio der frühen Musik: ének, lant, fidula, líra, organetto, ütőhangszerek (2:10)	

(A Madre de Deus
Tant'a en ssi gran vertude
Per que aos seus
Acorre et da saude.)

E de tal razon com'esta
Un miragre mui fremoso
Vos direi que fez a Virgen
Madre do Rei poderoso
En terra de Santiago
En un logar montannoso
Hu hua moller morava
Que era prenn'ameude

A Madre de Deus
Tant'a en ssi gran vertude
Per que aos seus
Acorre et da saude.

De seu marido; mais ela
Polas suas peccadillas
Quantos les nunca nacia
Assi fillos come fillas
Todos lle morrian logo
Mais das suas maravillas
Mostrou y Santa Maria
Que sobrelos seus recude.

A Madre de Deus
Tant'a en ssi gran vertude
Per que aos seus
Acorre et da saude.

stb.

C/ Minnesängerek

		IRODALOM: Peter <u>Gülke</u>: Szerzetesek - polgárok - trubadúrok. A középkor zenéje, Zeneműkiadó, 1979 Minnesang - A középkori német világi líra gyöngyszemei. Összeállította: Lökös Péter. Eötvös József Könyvkiadó 1998
1.	<u>Walther</u> (Walter) von der Vogelweide (ejtsd: foglveide) német *1170 körül - †1230 előtt	IRODALOM: <u>Walther</u> von der Vogelweide válogatott versei, Magyar Helikon 1961
1/a	<u>Keresztesdal</u>/Kreuzlied: „Nu alrest lebe ich mir werde” (<u>Palästinalied</u>) <u>1 versszak</u> Bernadette de Saint-Luc, szoprán Gaston Soubllette, pozitív (1:00)	LEMEZ: Trouvères et Troubadours - Minnesänger et Meistersinger, BAM KOTTA: Peter <u>Gülke</u>: Szerzetesek - polgárok - trubadúrok, 144. lap, Zeneműkiadó 1979 <u>Davison</u> and <u>Apel</u>, 20b KOTTA és SZÖVEG: <u>Szabó</u> Helga: Énekes improvizáció az iskolában III., Zeneműkiadó 1980, 134. lap
1/b	„Nu alrest lebe ich mir werde” (<u>Palästinalied</u>) <u>1 versszak</u> Max van Egmond, basszus a kiegészített Studio der frühen Musik: fuvola, schalmei, hárfa, lant, rebec, ütőhangszerek (1:10)	LEMEZ: Minnesang und Spruchdichtung um 1200 bis 1320, ETERNA

Walther von der Vogelweide Palästinalied	Walther von der Vogelweide Palesztina-dal
Nu alrest lebe ich mir werde, sit min sündic ouge siht Daz reine lant und ouch die erde den man vil der eren giht. Mirst geschehen des ich ie bat, ich bin komen an die stat, da got mennischlichen trat. Schoeniu lant rich unde here, swaz ich der noch han gesehen, So bist duz ir aller ere: waz ist wunders hie geschehen! Daz ein magt ein kint gebar here über aller engel schar, waz daz niht ein wunder gar? Hie liez er sich reine toufen, daz der mensche reine si; Do liez er sich herre verkoufen, daz wir eigen wurden fri. Anders waeren wir verlorn; wol dir, sper, kriuz unde dorn! we dir, heiden, deist dir zorn! (stb. 4-5. versszak)	Most vált éltem értékesre, Rávetvén bűnös szemem A szentföldi ligetekre Rajtuk méltán üdv pihen Mit szívem rég esdve kért, Léptem olyan helyre tért, Hol Isten mint ember élt. Gazdagság sok szép országa, Mennyit láttam bennetek! Te vagy mindnek glóriája, Csodák tája, üdv neked! Szűz leány szült gyermeket, Ki ég és föld dísze lett, Nem csodák csodája ez? A tisztaság keresztsége Történt itt, nagy ünnepünk. Történt Urunk szenvedése, Hogy mi boldogok legyünk. Mindnyájunkért tette ezt. Dicsőség, te szent kereszt! A pogányság rajtaveszt. (Weöres Sándor fordítása)

2.	<u>Neidhart</u> von Reuenthal (?) (Neithart von Reuenthal) német *1180 és 1190 között - †1246 előtt <u>Meienzit</u> (Mayenzeit, Május jó) <u>1 versszak</u> Studio der frühen Musik: Willard Cobb, tenor Helga Storck, harfa (0:35)	LEMEZ: Minnesang und Spruchdichtung um 1200 bis 1320, ETERNA KOTTA és SZÖVEG: <u>Bartha</u> Dénes: A zenetörténet antológiája, 19b, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974 KOTTA: Peter <u>Gülke</u>: Szerzetesek - polgárok - trubadúrok, 148. lap, Zeneműkiadó 1979 SZÖVEG: <u>Szabó</u> Helga: Énekes improvizáció az iskolában III., Zeneműkiadó 1980, 137- 138. lap
----	---	---

Neidhart von Reuenthal
Meienzit!

1. Meienzit ane nit
vröuden git wider strit,
sin widerkomen kan uns allen helfen.
Uf dem plan ane wan
siht man stan wolgetan
liehtiu bruniu blüemel bi den gelfen.
Durch daz gras sint si schon uf gedrunge,
und der walt manecvalt
ungezalt ist erschalt,
daz er wart mit dem nie baz gesungen.

2. Ich süng nit nach ir sit,
haete ich vrid des ich bit,
ob mir ieman koeme dran ze troste.
Ich bin verzeit, miniu leit
unverzeit sint so breit; ich naeme ez noch,
swer mich da von erlost.
Liebes blic der kan mich schicken wilde,
ez ist min klage alle tage,
und gedage als ein zage.
Liebes blic, laz mich bi blickes bilde!

3. Groze not mir enbot,
der mir drot uf den tot:
daz ist Hildebolt von Bernriute.
Irenvrit und der smit
werden glit an eim wit,
daz si mit gemache lan die liute!
Berewin den mac nieman überhiuzen.
Amelolt, Berenbolt hant verscholt, daz man solt
über mich gegeben hat ze Priuzen.

4. Ich kam der ane var
ungewar zuo zir schar;
ich sach, waz die getelinge taeten.
Irenber und ir mer
gieng entwer hin und her
mit ir kipfelklingen, sam si maeten.
Do sprach ich: „nu wolte ich einez wetten,
daz ir gedroed' und ir gesnoed'
würde bloed' swie ir vroed'
ieman künde mit heres kraft enphetten.“

5. Hildemar mit dem har
der kam dar: ich nam war,
wie er mit der schoenen begunde schimpfen
Hoch er spranc an ir danc
uf ein banc, diu was kranc.
Daz solt si im prisén vür ein glimpfen,
Daz ir beder lip sich muoste schütten.
Mir was ant, do ich enphant,
daz ir gewant sich enbant
und ir kluogez schapel muoste entrütten.

Neidhart von Reuenthal
Május jó

1. Május jó, szép idő,
Ád derűt mindenűt,
Visszatérte mindnyájunkat áldja.
Zöld mezőn fényözön
Bont rügyet tó felett,
Bimbók nyílnak, barna mellett sárga.
Napsugárban fű közül kitűnnek.
Fákba bent, nedv kereng,
Számptalan, dal suhan,
Mert a május hónap tiszta ünnep.

2. Zengve már, mint madár,
Élek itt, dal csitít,
Jönne bárki és megvigasztalna.
Sírok én, nincs remény,
Szenvedek, mint beteg,
Ugy kívánok enyhülést, ha volna.
A szerelmes pillantástól félek.
Bú fakad, szív szakad,
Bánatom hordozom,
Szerelmes táj, hadd nézlek míg élek.

3. Bajt tetéz rám a kéz,
Mely fenyít: megöl itt.
Hiltebolt, a Bernriut-i kerget,
Irenvrit megfeszít.
Kell kötél s egy sem él,
Hagyják békén a testet s a lelket.
Berwin-nél nincs rosszabb a bandában.
Amelolt, Berenbold vádol ám, és reám
Díjat tűztek ki Poroszországban.

4. Jó vagyok, nem titok;
Mákvirág társaság
Befogadott s nem tudtam, hogy rablók.
Irenber gazember
S annyi más: gyilkolás
Mesterségük, elrettentő fickók,
Húst kaszálnak görbe késeikkel.
Mondható: kell bakó
Bárdcsapás, semmi más
El nem bánhat ily rablósereggel.

5. Hiltemár, dögmadar,
Láttam én: könnyedén
Ingerkedik a szép Begundával,
Fogja el, padra fel,
Rossz a pad, széthasadt,
Ők potyogtak, ki szemközt, ki háttal.
Ráadásul még dicséretet várt.
Szép puha lányruha
Perc alatt szétszakadt
Majdnem pórén láttuk ott a kislányt.

6. Ich klage iu, her, ditze mer. Seht ir her, wartet wer! Wie solt sie ze disem dinge gebaren? Ir nemt sin goum ane soum! An eim zoum, in ein boum, um den schaden da solt er bejaren. Wolde er under schoenen kinden walgen hin und her als entwer, als ouch er hat die ger, bezzer waere er hienge an einem galgen. 7. Ich was vert nach gewert, do ein swert im verrert ein halbez knie von eim der zen genozen: Enzeman lief in an; kume entran er von dan. Er het niemer mer kein mit gestozen. Würde ich noch ze Riuwental gerochen, ich haet heil, vröuden teil, und waer geil, ob ein seil im alliu vieriu haete ab gebrochen.	6. Itt mesém végetér, Van panasz, nincs vigasz. Árva kislány, mit tehetett volna? Gaz legény, kell kemény Büntetés: felkötés, Vagy egy évig sötét börtöncella. Szép nővel ha óhajt hengergőzni, Jobbra is, balra is, Meg fel is, meg le is: Bölcsebb volna bitóra kötözni. (Weöres Sándor fordítása)
--	--

VI. Az európai többszólamúság születése

A párizsi Notre-Dame-iskola

Ars Antiqua

A/ Az európai többszólamúság születése (9-12. század)

		IRODALOM: Peter Gülke: Szerzetesek - polgárok - trubadúrok. A középkor zenéje, Zeneműkiadó 1979
1.	<u>Párhuzamos organum</u>: „Nos qui vivimus” (Scholia enchiriadis, 850 körül) Schola Cantorum Londinisiensis vez. Denis Stevens (0:40)	LEMEZ: L'héritage des troubadours, Harmonia mundi France KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 25/a

Nos qui vivimus benedicimus Dominum ex hoc
nunc et usque in saeculum.

Mi az Urat dicsérve élünk mostantól
fogva mindörökké.

(Vadász Zsuzsa fordítása)

2.	<u>Párhuzamos organum</u>: „Sit gloria Domini” (Musica enchiriadis, 850 körül) Schola Cantorum Londinisiensis, vez. Denis Stevens (0:15)	LEMEZ: L'héritage des troubadours, Harmonia mundi France KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 25/b/1 SZÖVEG: Zsoltárok könyve, 104,31 (Vulgata 103,31)
----	--	--

Sit gloria Domini, in saecula laetabitur Dominus in operibus suis.	Dicsőség legyen az Úrnak örökké! Örüljön alkotásainak az ÚR! (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága 1987)
---	---

3.	<u>Rex coeli</u> (Musica enchiriadis, 850 körül) Schola Cantorum Londinisiensis vez. Denis Stevens (0:25)	LEMEZ: L'héritage des troubadours, Harmonia mundi France KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 25/b/2, <u>Forrai</u> Miklós: Ezer év kórusa 17. lap
----	--	---

Rex coeli Domine maris undi soni, Titanis nitidi squalidique soli,	Mennyek királya, a hullámzó tenger, a sugárzó nap és a sötét föld Ura.
Te humiles famuli modulis venerando piis, Se jubeas flagitant variis liberare malis.	Alázatos szolgálid eléd járulnak, kegyes szavakkal magasztalva téged, a te rendelkezésre szabaduljunk meg mindenféle nyavalyánktól.

4.	<u>Szabad organum: „Cunctipotens genitor”</u> (11. század) Hortus musicus vez. Andreas Mustonen (1:20)	LEMEZ: MELODIA KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 26/a, <u>Forrai</u> Miklós: Ezer év kórusa 18. lap
----	---	--

Cunctipotens genitor Deus, omnicreator, eleyson.
Christe Dei splendor, virtus patrisque sophia, eleyson.
Amborum sacrum spiramen, nexus amorque, eleyson.

Mindenható Atya Isten, mindenek teremője, irgalmazz.
Krisztus, Isten fénye, ereje s az Atya bölcsessége, irgalmazz.
Mindkettőjük szent lehelete, köteléke és szeretete, irgalmazz.

5.	<u>Melizmatikus organum: „Cunctipotens genitor”</u> (Codex Calixtinus, 12. század 2. harmada, Santiago de Compostela) Hortus musicus vez. Andreas Mustonen (2:00)	LEMEZ: MELODIA KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 27/b, <u>Forrai</u> Miklós: Ezer év kórusa 19. lap
----	---	--

B/ A párizsi Notre-Dame-iskola (12-13. század)

1.	<u>Leoninus</u> (Leonin) francia 12. század <u>Kétszólamú melizmatikus organum:</u> „Alleluja Pascha nostrum” The Early Music Consort of London: Martyn Hill, tenor énekkar, csengettyűk vez. David Munrow (5:53)	LEMEZ: Music of the Gothic Era, ARCHIV SZÖVEG: A Korintusiaknak írt első levél/Pál első levele a Korinthusiakhoz 7b (Biblia, Szent István Társulat, Budapest 1979)
----	--	--

Pascha nostrum immolatus est Christus. (Biblia Sacra. Iuxta Vulgata Versionem)	...húsvéti bárányunkat, Krisztust feláldozták. (Dr. Kosztolányi István fordítása)
--	---

2.	<u>Perotinus</u> (Perotin) francia 12-13. század <u>Négyszólamú melizmatikus organum:</u> „Sederunt principes” The Early Music Consort of London: énekkar, pozitív vez. David Munrow (11:16)	CD: Musik des Mittelalters. Deutsche Grammophon 439 424-2 SZÖVEG: Zsoltárok könyve, 119,23a (Vulgata 118,23a), Zsoltárok könyve, 119,86b (Vulgata 118,86b), Zsoltárok könyve, 109,26 (Vulgata 108,26)
----	---	---

²³ Sederunt principes, et adversum me loquebantur: (Zsoltárok könyve, Vulgata 118,23a) et ⁸⁶ iniqui persecuti sunt me. (Zsoltárok könyve, Vulgata 118,86b) ²⁶ Adiuvam me, Domine Deus meus: salvum me fac (Vulgata: fac me) propter (Vulgatában nincs propter) misericordiam tuam.	²³ Ha a fejedelmek összeülnek, és rólam tárgyalnak (Zsoltárok könyve, 119,23a) ⁸⁶ Galádul üldöznek, segíts meg! (Zsoltárok könyve, 119,86b) ²⁶ Segítségem, Uram, Istenem! Szabadíts meg kegyelmesen! (Zsoltárok könyve, 109,26) (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága 1987)
---	---

C/ Ars Antiqua (13. század)

1.	<u>Háromszólamú motet:</u> „El mois de mai” - „De se debent bigami” - „Kyrie” francia, 13. század The Early Music Consort of London: Martyn Hill, tenor énekkar, csengettyűk vez. David Munrow (0:50)	LEMEZ Music of the Gothic Era, ARCHIV KOTTA: XIII. századi motetták II/20 (Editio Musica, közreadja: Darvas Gábor)
----	---	---

El mois de mai	Május hónapban
TRIPLUM El mois de mai, Che chante la malvis, Que flourist la flour de glai, La rose et li lis, Lors doit bien joie mener qui d'amours est espris. Si m'envoiserai, Car je sui loiaus amis A la plus belle qui soit en ce pad's. En lié amer ai tout mon cuer mis; Je n'en partirai Tant com serai vis. La grant biauté de son cler vis, Sen cors le gai, qui est fait par devis, Mi font a lié penser tous dis. DUPLUM De se debent bigami Non de papa queri, Qui se privilegio Spoliarunt cleri, Sed de facto proprio Nunc possunt doceri Et hoc cum Ovidio Pro vero fateri: „Non minor est virtus Quam querere parta tueri.” TENOR Kyrie	TRIPLUM Május hónapban Távozzon a gonosz, Virágozzon a kardvirág, A rózsza és a liliom, Ilyenkor örvendeznie kell annak, aki szerelmes. Oly pompásan érzem magam, Mert hűséges szeretője vagyok E vidék legszebb lányának. A boldog szerelem eltölti szívemet, Nem is távozik belőlem Amíg csak élek. Fényes orcájának nagy szépsége, Vidám és egészséges teste, mely oly csodásan formált, Jár örökké az eszemben. (Tóth András fordítása)

2.	<u>Háromszólamú motet:</u> „Alle, psallite - Alleluya” francia, 13. század 2. fele The Early Music Consort of London: Martyn Hill, tenor énekkar, csengettyűk vez. David Munrow (1:06)	CD: Music of the Gothic Era, ARCHIV 415-292-2 KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 33/a
----	---	---

Alle, psallite - Alleluya	Alle, psallite - Alleluya
DUPLUM, TRIPLUM Alle, psallite cum luya, Alle, concrepando psallite cum luya, Alle, corde voto Deo toto psallite cum luya, Alleluya. TENOR Alleluya.	DUPLUM, TRIPLUM Alle - énekeljétek velünk - luyával, Alle - nagyon hangosan énekeljétek velünk - luyával, Alle - Istennek ajánlott szívvel énekeljétek velünk - luyával, Alleluya. TENOR Alleluya. (Vadász Zsuzsa fordítása)

3.	<u>Gymel</u> (cantus gemellus, iker-ének): <u>„Nobilis, humilis” (Szent Magnús-himnusz)</u> (13. század, Orkney szigetek) Schola Cantorum Londinisiensis vez. Denis Stevens (0:50)	LEMEZ: L'héritage des troubadours, Harmonia mundi France KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 25/c KOTTA és SZÖVEG: <u>Forrai</u> Miklós: Ezer év kórusa 22. lap <i>Szent <u>Magnús</u> (Magnus Erlendsson, †1117 k. mártírhálált halt); Az Orkney-szigeteken élt. Később a szigetek védőszentje lett.</i>
----	--	---

Nobilis, humilis, magne martyr stabilis, Habilis, utilis, comes venerabilis, Et tutor laudabilis tuos subditos, Serva carnis fragilis mole positos.	Nemes lélek, alázatos, Nagy, kitartó vértanú! Alkalmas, hasznotadó, Tiszteletes kísérő, És dicséretes oltalmazó. Alattvalóidat őrizd meg, Kik a törékeny test súlya alatt vannak.
---	---

4.	<u>Rota</u> (kánon): „Sumer is icumen in” (<u>Nyár-kánon</u>) (Vaskó Andor - éneklésre szánt - fordítása szerint: Künn a fákon újra szól a víg kakukk madár...) angol, 13. század közepe (négy szólamú kánon + kétszólamú pes) The Hilliard Ensemble (0:42)	CD: Harmonia mundi France HMC 901154 KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 42; John <u>Horton</u> : A Book of Early Music 6-9. lap; <u>Forrai</u> : Ezer év kórusa 15. lap (A Nyárkánon szerzője nem Fornsete!) SZÖVEG: <u>Szabó</u> Lőrinc fordítása (Lásd <u>Szabó</u> Lőrinc: Örök barátaink I. 46. lap)
----	--	---

Sumer is icumen in ROTA: Sumer is icumen in, Lhude sing cuccu. Groweth sed and bloweth med and springht the wude nu. Sing cuccu. Awe bleteth after lomb, Lhouth after calve cu. Bulluc sterteth, bucke verteth murie sing cuccu. Cuccu, cuccu, Wel singeth thu cuccu, ne swik thu naver nu. PES: Sing cuccu nu, Sing cuccu.	Kakukk-nóta Megjött a nyár, itt a nyár, zengj, hangos kakukk! Szép világ és kék virág, zöld erdei út – zengj, kakukk! Barikáért anyja béget, tehén borja fele fut: bika ugrik, bak marakszik – Zengj még, zengj, kakukk! Kakukk, kakukk, de szépen szólsz, kakukk: ne légy lusta, se hazug: zengj, kakukk, no, zengj, kakukk, zengj, kakukk, zengj még, kakukk: Kukk! (Szabó Lőrinc fordítása)
---	--

5.	<u>Háromszólamú conductus-motetta: „Beata viscera”</u> angol, késő 13. század Anonymous 4 (Ruth Cunningham, Marsha Genensky, Susan Hellauer, Johanna Rose) (1:08)	CD: Harmonia mundi France HMU 907080 KOTTA: Thomas <u>Marrocco</u> and Nicholas <u>Sandon</u>: Medieval Music 55. SZÖVEG: Lukács-evangélium, 11,27b nyomán
----	---	---

Beata viscera Mariae Virginis,
quae fructu gravida aeterni germinis
in vitae poculo propinat pronobis
et nostro vitio potum dulcedinis.

Szűz Mária boldog méhe,
amely terhes az örök bimbó gyümölcsével,
az élet serlegét köszöntsd ránk,
és a mi bűneinket édesítsd meg!

(Vadász Zsuzsa fordítása)

VII. A 14. század zenéje.

Ars Nova – Franciaországban; a trecento zenéje Itáliában;
a 14-15. század fordulója: Solage, Ciconia

1.	<u>Háromszólamú chasse:</u> „Se je chant mains” francia, 14. század Studio der frühen Musik: Andrea von Ramm, mezzoszoprán Willard Cobb, tenor Nigel Rogers, tenor (2:10)	CD: TELDEC Das alte Werk 3984- 21709-2 KOTTA: Richard H. <u>Hoppin</u>: Anthology of Medieval Music 60.
----	---	---

Se je chant mains	Azért énekelek kevesebbet
Se je chant mains que ne sueil De la simple sans orguel Ou j'ai mis toute ma cure En iver pour la froidure, Ch'est pour l'amour des faucons Que j'ai si biaux et si bons A voler pour la riviere Que riens nulle n'ai si chiere Comme d'aler y souvent Quant l'air est clair sans gros vent. Alons y compains tres dous Les oysiaus sont chi desous. Ho! or tout coi! Ho! je les voi! Ho! jetés, jetés, Ou vous les perdés! Huo, huo, houp! Huo, huo, houp! Huo, huo, houp! Hareu! il s'en va. Hau, ha hau, ha hau, houp! Hau, ha hau, ha hau, Il va au change, bon gré Diu. Hou, ha hau, ha hau, houp! Hau, ha hau, ha hau, houp! huo, huo, huo, levés li! Hau, ha hau, ha hau, ha ha, Mors est, or paissions nos fauchons. Hau, hau, ha hau, hau, Biaux dous compains retournons, Puis k'a voler ne trouvons Plus d'oysiaus en chest pais. De cheus que chi avons pris Fera ma dame present Et se je ne les present Plus ama loyal a mie C'est pour ce que ne puis mie.	Azért énekelek kevesebbet, mint szoktam Arról a tisztaszívű szerény lányról Kinél a hideg téli napokon Melegséget talál szívem, Mert a sólymokat szeretem, Melyek oly szépek és nagyszerűek Amint a folyó felé repülnek Hogy semmi sem drágább nekem Mint gyakran lejárni oda Amikor tiszta a levegő és nem nagy a szél. Menjünk hát, drága barátaim A madarak itt vannak felettünk. Hó! Megálljatok csak! Hó! Látom őket! Hó! Rajta, rajta mert elmenekülnek! (kiáltások) Hahó! Elrepült. (kiáltások) A keresztút felé megy, az istenit! (kiáltások) Hej, hej, hej, riasszátok fel! (kiáltások) Meghaltak, szedjük össze sólymainkat. (kiáltások) Drága jó barátaim, menjünk haza, Mert nem találunk már egy repülő madarat se e tájon. Azokból, melyeket most lőttünk, ajándékozok majd szerelmemnek És ha mégsem ajándékozom Hűséges barátnőmnek, csak azért lesz, Mert nem tudok megválni tőlük. (Tóth András fordítása)

Philippe de Vitry

2.	Philippe de <u>Vitry</u> (ejtsd: filipp dö vitri) francia *1291. X. 31. Vitry (Champagne) vagy Párizs (?), †1361. VI. 9. Meaux vagy Párizs (?)	LEMEZ: Das alte Werk, TELEFUNKEN KOTTA: <u>Marocco</u> and <u>Sandon</u>: Medieval Music 58.
	<u>Négyszólamú izoritmikus motet:</u> „Vos qui admiramini” - „Gratissima virginis” - CONTRATENOR - „Gaude gloriosa” Capella antiqua, München: ének, tenorgörbékürt, tenorharsona vez. Konrad Ruhland (2:50)	

TRIPLUM

Vos qui admiramini
 virgines si virgini
 pro ceteris eligende
 dignati fuerimus
 nubere dum nupsimus
 tanquam valde diligende
 ista pulcra specie
 humilis manerie
 ac opere virtuosa
 turpis vestrum altera
 ausu nimis aspera
 necnon virtutes exosa
 ista lux nox nubila
 ista velox aquila
 vos colubres gradientes
 ista super eterna
 regnat vos in misera
 valle languentes egentes
 ista virgo regia
 dulcis est amasia
 mea sponsa que pia
 rex ego sum hec regina
 quod tanta referimus
 nos qui cuncta novimus
 dignam preelegimus
 et ut rosam hanc pre spina
 urgite vos igitur
 quia tempus labitur
 et mors nos persequitur
 huic servite hanc vocate
 quod si neclexeritis
 illam non videbitis
 gloriam quam cupitis
 vos eya properate.

MOTETUS (DUPLUM)

Gratissima virginis species
 quam decorat carnis mundicies
 usque centrum placasti intima
 mei cordis plaga dulcissima
 intra stimulans amoris spiritum
 nescientem peccatoris exitum
 gratissime simili vulnere
 peperisti mundum me ledere
 o regina tuum amplectere
 astringendo pectus cum ubere
 o rex regum oculum oculo
 et os ori junge pro osculo
 ac inspira verbum in labia
 quo recepto fiat caro dia.

TENOR

Gaude gloriosa

3.

Kurtág György
 *1926. II. 19. Lugos (ma Lugo, Románia)

Hoquetus - négykezes
 (Játékok I.)

Kurtág Márta, Kurtág György (0:35)

CD:

ECM 1619 - 453511-2

Guillaume de Machaut

4.	Guillaume de <u>Machaut</u> (Machault, ejtsd: gijóm dö másó) francia *1300 és 1305 között (1302?) Champagne (Reims mellett?), †1377. IV. Reims)	
----	---	--

a/	<u>Mise</u> részletek: 1/ <u>1. tétel</u> : <u>Kyrie</u> (6:13) 2/ <u>3. tétel</u> : <u>Credo</u> (6:10) 3/ <u>6. tétel</u> : <u>Deo gratias</u> (1:28) Deller-Consort, London a Collegium Aureum tagjai vez. Alfred Deller	CD: Deutsche HARMONIA MUNDI, GD77064 vagy CD 2841,1,3,6 Deutsche HARMONIA MUNDI, 05472 77416 2 KOTTA, ÖSSZKIADÁS: <u>Machaut</u> : Musikalische Werke IV. <u>Machaut</u> : Missa (Editio Musica) IRODALOM: <u>Kamp</u> Salamon: G. de Machaut: La Messe de Nostre-Dame (Magyar Egyházzene V. évfolyam 1997/1998. 2-3. szám) A hét zeneműve 1984/85 (Mezei János) <u>Várnai</u> Péter: Oratóriumok könyve (Zeneműkiadó)
----	--	--

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilibus omnium et invisibilibus. Credo in unum Dominum Jesum Christum, Filius Dei unigenitus, et ex Patre natus ante omnia saecula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantiali Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est.	Hiszek az egy Istenben, mindenható Atyában, mennyei és földi, minden láthatónak és láthatatlannak teremtményében. Hiszek az egy Úrban, Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától született az idő kezdete előtt. Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől. Született, de nem teremtmény, az Atyával egylényegű; és minden általa lett. Értünk, emberekért, a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből. Megtért a Szentlélek erejéből Szűz Máriától, és emberré lett. Poncius Pilátus alatt értünk keresztre feszítették, kínhalált szenvedett és eltemették.
---	---

Et resurrexit tertia die
secundum Scripturas,
et ascendit in coelum
sedet ad dexteram Patris.
Et iterum venturus est cum gloria,
judicare vivos et mortuos;
cujus regni non erit finis.
Credo in Spiritum Sanctum,
Dominum et vivificantem:
qui ex Patre Filioque procedit.
Qui cum Patre et Filio,
simul adoratur et conglorificatur,
qui locutus est per prophetas.
Credo in unam, sanctam, catholicam
et apostolicam Ecclesiam,
confiteor unum baptisma
in remissionem peccatorum,
et exspecto resurrectionem mortuorum,
et vitam venturi saeculi.
Amen.

Harmadnapra feltámadott
az Írások szerint,
fölment a mennybe,
ott ül az Atyának jobbán.
De újra eljön dicsőségben,
ítélni élőket és holtakat,
és országának nem lesz vége.
Hiszek a Szentlélekben,
Urunkban és éltetőnkben,
aki az Atyától és a Fiútól származik.
Akit éppúgy imádunk és dicsőítünk,
mint az Atyát és a Fiút.
Ő szólt a próféták szavával.
Hiszek az egy, szent, katolikus
és apostoli Anyaszentegyházban,
vallom az egy keresztséget
a bűnök bocsánatára,
várom a holtak feltámadását
és az eljövendő örök életet.
Ámen.

Ite, missa est.
Deo gratias (gracias).

Menjetek, vége a misének.
Hála legyen Istennek.

b/	<u>Háromszólamú ballade: „Je puis trop bien”</u> részlet: <u>1. versszak</u> FORMA: A A B zene: a b a b c d Pro Musica Antiqua, Bruxelles: Jeanne Deroubaix, alt Silva Devos, blockflöte Michel Podolski, lant Gaston Dôme, tenorfidula vez. Safford Cape (1:35)	LEMEZ: ARCHIV <u>Machaut</u>: La Messe de Nostre Dame - 10 Weltliche Werke KOTTA, ÖSSZKIADÁS: <u>Machaut</u>: Musikalische Werke I., Balladen 28.
----	---	---

Guillaume de Machaut Je puis trop bien Je puis trop bien ma dame comparer a l'ymage que fist Pymalion. D'yvoire fu, tant belle et si sans per que plus l'ama que Medee Jazon. Li folz toudis la prioit, mais l'ymage riens ne li respondoit. Einssi me fait celle qui mon cuer font, qu'ades la pri et riens ne me respont. Pygmalion qui mouroit pour amer pria ses dieus par telle affection que la froideur de l'ymage tourner vit en chalour et sa dure facon amolir, car vie avoit et char humeine et doucement parloit. Mais ma dame de ce trop m'i confont qu'ades la pri et riens ne me respont. Or weille Amours le dur en dous muer de celle a qui j'ay fait de mon cuer don, et son froit cuer de m'amour aviver, si que de li puisse avoir guerredon. Mais Amour en li conjoit un fier desdaing, et le grant desir voyt qui m'ocirra; si croi que cil troy font qu'ades la pri et riens ne me respont.	Guillaume de Machaut Hasonlíthatnám szerelmemet Hasonlíthatnám szerelmemet A szoborhoz, melyet Pygmalion alkotott. Elefántcsontból volt, oly szép és oly párját ritkító, Hogy jobban szerette, mint Jason Médeát. Minden nap könyörgött szerelméért bolond módra, De a szobor válaszra sem méltatta. Így tesz az is, akiért epedezik az én szívem. Mert folyton könyörgök neki és nem válaszol. Pygmalion, aki majd meghalt szerelmében, Oly szenvedéllyel könyörgött az isteneihez, Hogy a szobor ridegsége egyszercsak Meleggé alakult, kemény anyaga pedig Meglágyult, életre kelt és hús-vér lett, kedves szavakat szólt hozzá. De az én szerelmem zavarba hoz, Mert folyton könyörgök neki és nem válaszol. Változtassa meg a Szerelem annak a keménységét Akinek én a szívemet adományoztam És lopja be a szerelmet az ő nemes szívébe is Hogy végre megjutalmazza erőfeszítéseimet. De a Szerelem durva lefitymálásra Talál önála, és már látom a hatalmas vágyat, Melybe belepusztulok, azt hiszem, ez a három okozza, Hogy folyton könyörgök neki és nem válaszol. (Tóth András nyersfordítása)
---	--

c/ Háromszólamú rondeau (rák formában): „Ma fin est mon commencement” részlet: csak „A” és „A” rák (=B)! FORMA: zene: A B A A A B A B verssorok: a b c a d e a b hangszeres verzió: The Early Music Consort of London: Michael Laird, cink, Iaan Wilson, cink, David Munrow, duda (1:35)	LEMEZ: The Art of Courtly Love, SERAPHIM KOTTA, ÖSSZKIADÁS: Machaut: Musikalische Werke I., Rondeau 14.
--	---

Guillaume de Machaut Ma fin est mon commencement Ma fin est mon commencement et mon commencement ma fin, Et teneure vraiment, Ma fin est mon commencement, Mes tiers chans trois fois seulement Se retrograde et einssi fin, Ma fin est mon commencement et mon commencement ma fin.	Guillaume de Machaut A végem a kezdetem A végem a kezdetem, a kezdetem pedig a végem így van ez bizony. A végem a kezdetem, A harmadik dalom csak háromszor fordul meg és úgy fejeződik be. A végem a kezdetem, a kezdetem pedig a végem. (Tóth András nyersfordítása)
--	--

d/	<u>Egyszólamú virelai</u>: „Douce dame jolie” FORMA: zene: α β β α α verssorok: ABBA cd cd abba ABBA The Early Music Consort of London: Martyn Hill, tenor kórus David Munrow, szopráninó-blockflöte Michael Laird, Iaan Wilson, cink Oliver Brookes, Eleanor Sloan, rebec James Tyler, ciszter David Corkhill, tabor (2:13)	LEMEZ: The Art of Courtly Love, SERAPHIM KOTTA, ÖSSZKIADÁS: <u>Machaut</u>: Musikalische Werke I., Virelai 4.
----	---	---

Guillaume de Machaut:
Douce dame jolie

*Douce dame jolie,
pour Dieu ne penses mie
que nulle ait signourie seur
moy fors vous seulement.
Qu'ades sans tricherie
chierie vous ay et humblement
tous les jours de ma vie
servie sans vilein pensement.
He las! et je mendie
d'esperance et d'aie;
dont ma joie est fenie, se
pite ne vous en prent.
Mais vo douce maistrie maistrie
mon cuer si durement
qu'elle le contralie et lie
en amours tellement
qu'il n'a deriens envie
fors d'estre en vo baillie;
et se ne li ottrie vos
cuers nul aligement.
Et quant ma maladie garie
ne sera nullement
sans vous, douce anemie,
qui lie estes de mon tourment,
a jointes mains deprie
vo cuer, puis qu'il m'oublie,
que temprement m'ocie, car
trop languit longuement.*

Francesco Landini (Landino)

5.	Francesco <u>Landini</u> (Landino) olasz *1325 k. (?) Fiesole, †1397. IX. 2. Firenze)	
a/	<u>Háromszólamú ballata:</u> „Gram piant’ agl’ occhi” Hortus musicus vez. Andreas Mustonen (3:45)	LEMEZ: Hortus musicus, MELODIA KOTTA és SZÖVEG: <u>Bartha</u> Dénes: A zenetörténet antológiája, No. 23, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974 KOTTA (töredék) és SZÖVEG: Peter <u>Gülke</u> : Szerzetesek - polgárok - trubadúrok, 212- 213. lap, Zeneműkiadó 1979

Francesco Landini Gram piant’ agl’ occhi Gram piant’ agl’ occhi greve dogli’ al core Abbonda sempr’e l’anima si more. Per quest’ amar’ ed aspra dipartita; Chiamo la mort’e non mi vuol udire. Contra mie voglia dura questa vita. Che mille morti mi convien sentire. Ma ben ch’io viva, ma non vo’ seguire Se non vo’ chiara stell’ e dolc’ amore. Gram piant’ agl’ occhi greve dogli’ al core Abbonda sempr’e l’anima si more.

Francesco Landini Szememből könnyek fakadnak Szememből könnyek fakadnak, heves fájdalom gyötri szívemet; lelkem összetörve, s meghalok emiatt a kemény és kegyetlen elvállás miatt. Hívom a halált, de nem akar meghallgatni; akaratom ellenére tovább folyik az élet, amely ezerszeresen érezteti velem a halált. Jóllehet élek, mégsem akarok akaratom ellenére egy fényes csillag és édes szerelem után járni. Szememből könnyek fakadnak, heves fájdalom gyötri szívemet; lelkem összetörve, s meghalok. (Szigeti Kilián és Rácz Judit fordítása. Lásd Gülke: Szerzetesek - polgárok - trubadúrok 213. lap)	Francesco Landini Kesereg a szemem Kesereg a szemem, súlyos szívfájdalom borít el engem, s a lelkem is belehal. Ez elválás keserves bújában hívom a halált, de nem hallgat meg engem. S éltem tovább tart, bár már nem kívánom s csak ezer halál osztályrészem. S bár élek most, de nem kívánok élni fényes napom, édes szerelmem nélkül. Kesereg a szemem, súlyos szívfájdalom borít el engem, s a lelkem is belehal. (Rajeczky Benjamin: Kis zenetörténet 68. lap)
--	---

b/	Háromszólamú madrigál/caccia: „De! Dinmi tu” Studio der frühen Musik: Andrea von Ramm, mezzoszoprán Richard Levitt, tenor Thomas Binkley, dulcián (1:50)	LEMEZ: REFLEXE, EMI - ELECTROLA
----	--	--

Francesco Landini De! Dinmi tu De! Dinmi tu che se' cosi fregiato Di perle d'oro, quando tu ti vedi Chi ti par esser, par aver non credi Ricc'a chavallo ben acconpagnato. Ma un fun'm'è quel che per gloria tieni Et fregi, drappi et tondi palafreni. A che di ch'i' di te ch'a quel ch'i' sento Ogni stato di gente cerca vento.

Solage

6.	<u>Solage</u> francia 1370-1390 között működött	
	<u>Háromszólamú rondeau: „Fumeux fume...”</u> Részlet: csak A és B! Alla Francesca (1:50)	CD: Opus 111, OPS 30-173

Fumeux fume par fume
Fumeuse speculation.
Qu'antre fummet sa pensee
Fumeux fume par fume.

Quar fumer molt li agree
Tant qu'il ait son entencion.
Fumeux fume par fume
Fumeuse speculation.

Johannes Ciconia

7.	<u>Ciconia, Johannes</u> vallón/németalföldi *1335 k. Liège †1411. december, Padova	
	<u>Háromszólamú menzurációs kánon:</u> „Le ray au soleyl” Studio der frühen Musik (1:45)	CD: EMI 7 63442 2

Le ray au soleyl qui dret som karmeyne
En soy bracant la douce tortorelle
Laquel compang non onques renouvelle,
A bon droyt semble que en toy perfect regne.

VIII. A reneszánsz zenéje (15-16. század)

		IRODALOM: Howard M. <u>Brown</u> : A reneszánsz zenéje, Zeneműkiadó 1980
--	--	---

A/ A kora reneszánsz: 1420-1490

1.	<u>John Dunstable</u> angol *1380 k., †1453. XII. 24.	
	<u>Négyszólamú izoritmikus motetta:</u> „Veni Sancte Spiritus” - „Veni Creator” Pomerium, vez. Alexander Blachly (5:49)	CD: ARCHIV 457 586-2 IRODALOM: Amor Sanctus - középkori himnuszok latinul és magyarul, Babits Mihály fordítása, Helikon 1988

QUADRUPLUM (=SUPERIUS) Veni, Sancte Spiritus, et emitte caelitus lucis tuae radium; veni, pater pauperum, veni, dator munerum, veni, lumen cordium! Consolator optime, dulcis hospes animae, dulce refrigerium: in labore requies, in aestu temperies, in fletu solatium. O lux beatissima, reple cordis intima tuorum fidelium. sine tuo numine nihil est in homine, nihil est innoxium. Lava quod est sordidum, riga quod est aridum, sana quod est saucium, flecte quod est rigidum, fove quod est frigidum, rege quod est devium. Da tuis fidelibus in te confidentibus sacrum septenarium, da virtutis meritum, da salutis exitum, da perenne gaudium!	QUADRUPLUM Jőjj Szentlélek-isten, jőjj s áraszd ki a mennyekből fényességed sugarát! Jőjj, ki árvák atyja vagy, jőjj, ki szívek lángja vagy, ajándékos jóbarát! Jőjj áldott vigasztalás, drága vendég, lelkitárs, legédesebb enyhülés: fáradságra nyugalom, hőség ellen oltalom, zokogásban könnyülés! Jőjj és töltsd be híveid legtitkosabb szíveit, boldogító égi tűz! Semmi, semmi nélküled az emberben nem lehet, semmi tiszta, semmi szűz. Mosd, amit a szenny belep, öntözd, ami eleped, seb fájását csillapítsd; ami dermedt, élesztgesd, ami fagyos, melengesd, ami hibás, igazítsd! Benned minden bizalom! Osszad, osszad pazaron hét szent ajándékodat: adj érdemre jobbulást, üdvösséges kimulást; s örök vigasságot adj! (Babits Mihály fordítása)
---	---

MOTETUS Veni, Creator Spiritus, mentes tuorum visita; imple superna gratia quae tu creasti pectora! Qui Paraclitus diceris, donum Dei altissimi, fons vivus, ignis, caritas, et spiritalis unctio. Tu septiformis munere, dextrae Dñe tu digitus, tu rite promisso Patris sermone ditans guttura. Accende lumen sensibus, infunde amorem cordibus, infirmi nostri corporis virtute firmans perpeti. Hostem repellas longius pacemque dones protinus; ductore sic te praeviso vitemus omne noxium. Per te sciamus, da, Patrem, noscamus atque Filium; te utriusque Spiritum credamus omni tempore! Praesta, Pater piissime, Patrique compar Unice, cum Spiritu Paraclito regnans per omne saeculum.	MOTETUS Teremtő Lélek, légy velünk! Látogasd híveid szívét! Töltsd malaszttal a kebleket, melyeknek alkotója vagy. Te, kit Védőnknek mondanak, s mellénk a magas Ég adott! Tűz, élő forrás, szeretet! Te lelkek lelki olaja! Ajándékkal hétszeres! Te ujj az Isten jobbkezén! Te, ki az Atya megígért szavával áldod torkaink! Gyűjts fényt érzékeinkbe! Öntsd szívünkbe szent szerelmedet! S mi bennünk testi gyöngeség, örök erőddel izmosítsd! Ellenségünket űzzed el! S a Békét tüstént hozd közel, előttünk járva, mint vezér! S kerüljünk mindent, ami árt. Általad tudjuk az Atyát. s ismerjük, adjad, a Fiút! Tebenned higgyük Szellemét mindakettőnek végtelen. Ezt teljesítse az Atya, s vele egylényű Egyfia, aki veled uralkodik, óh, Lélek, minden századig! (Babits Mihály fordítása)	TRIPLUM Veni, sancte spiritus, et infunde primitus rorem celi gratie. Precantibus humanitus salva nos divinitus a serpentis facie In cujus presentia ex tua clementia tectata sint peccata. Nostra (que) servitia corda penitentia tibi fac placata. Languidorum consola tor et lapsorum reformator, mortis medicina. Peccatorum perdonator, esto noster expurgator, et duc ad divina.
--	--	---

TENOR Mentes tuorum visita, imple superna gratia.	TENOR Látogasd híveid szívét! Töltsd malaszttal a kebleket.
---	---

Guillaume Dufay / du Fay

2.	<u>Guillaume Dufay</u> (ejtsd: gijjom düféj); <u>du Fay</u> (ejtsd: dü fáj) *1400 k. †1474. XI. 27. Cambrai	
a/	<u>Diszkant vagy dalmotetta:</u> „Alma redemptoris mater” Pro Cantione Antiqua: James Bowman, Charles Brett, kontratenor Ian Partridge, James Griffett, tenor David Thomas, Basszus Hamburger Bläserkreis vez. Bruno Turner (4:25)	LEMEZ: <u>Dufay</u>, <u>Dunstable</u>: Motetten, ARCHIV KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 65. KOTTA és SZÖVEG: <u>Bartha</u> Dénes: A zenetörténet antológiája, No. 27, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974

Alma Redemptoris Mater,
 quae pervia caeli porta manes
 et stella maris,
 succurre cadenti,
 surgere qui curat populo!

Tu quae genuisti
 natura mirante tuum
 sanctum Genitorem,
 virgo prius ac posterius,
 Gabrielis ab ore
 sumens illud ave,
 peccatorum miserere!

Megváltónk kegyes anyja,
 kitárt szép mennyei ajtó.
 Csillag a tengereken,
 jöjj, vár a szegény
 elesett nép,

Hogy fölkelni segéld, te,
 ki szülted szent csoda-módon
 Tennen örök Szülőd,
 te, ki Gábiel ajkai által
 Vetted a boldog Avét,
 szűz mindig, előbb is, utóbb is,
 Égi kisasszony,
 könyörülj meg minden esetben!

(Sík Sándor fordítása)

Üdvöztőnknek kegyes anyja,
 mennyeknek vagy megnyílt kapuja
 és a tenger csillaga,
 segíts elesett népeden,
 mely felemelkedni kíván.

Te, ki a természet csodájára
 magad szülted
 Teremtődét,
 mindenkoron Szűz,
 fogadd Gábiel arkangyal szájából
 az üdvözlést
 és irgalmazd a bűnösöknek.

(Bartha Dénes: A zenetörténet
 antológiája)

b/	<u>Gloria ad modum tubae</u> The Early Music Consort of London: James Bowman, Charles Brett, kontratenor Alan Lumsden, Roger Brenner, tenorharsona vez. David Munrow (2:39)	CD: Veritas - Virgin Edition 7243 5 61283 2 3 KOTTA: John Horton: A Book of Early Music 35-38. lap
----	--	--

Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Laudamus te, benedicimus te, adoramus te, glorificamus te, gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam, Domine Deus, Rex coelestis, Deus Pater omnipotens, Domine Fili unigenite, Jesu Christe, Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris. Qui tollis peccata mundi, miserere nobis. Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram. Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis. Quoniam tu solus Sanctus, (Quoniam) tu solus Dominus, (Quoniam) tu solus Altissimus, Jesu Christe, cum Sancto Spiritu in gloria Dei Patris. Amen.	Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség a jóakarátú embereknek. Dicsőítünk téged, áldunk téged, imádunk téged, magasztalunk téged, hálát adunk neked nagy dicsőségedért, Urunk és Istenünk, mennyei Király, mindenható Atyaisten, Urunk, Jézus Krisztus, egyszülött Fiú, Urunk és Istenünk, Isten Báránya, az Atyának Fia. Te elveszed a világ bűneit, irgalmaz nekünk. Te elveszed a világ bűneit, hallgasd meg könyörgésünket. Te az Atya jobbán ülsz, irgalmaz nekünk. Mert egyedül te vagy a Szent, te vagy az Úr, te vagy az egyetlen Fölség, Jézus Krisztus, a Szentlélekkel együtt, az Atyaisten dicsőségében. Amen.
--	--

c/1	Anonymus: <u>Chanson-dallam</u>: „L’homme armé” (ejtsd: lomm armé) 15. század első fele Ensemble Vocal Coeli et Terra (0:36)	CD: Arion, ARN 68149 KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 66a KOTTA és SZÖVEG: <u>Bartha</u> Dénes: A zenetörténet antológiája, No. 31, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974
-----	--	---

L’homme armé L’homme, l’homme, l’homme armé, l’homme armé, l’homme armé, doit on douter, doit on douter? On a fait partout crier, que chacun se viengne armer d’un haubregon de fer. L’homme, l’homme, l’homme armé, l’homme armé, l’homme armé, doit on douter?
--

A rabló, a rabló, a rabló katona. Van-e, ki őt nem ismeri (=Lehet-e kétség felőle)? Kidobolták mindenfelé: Öltse fel ki-ki páncélingét. A rabló, a rabló, a rabló katona. Van-e, ki őt nem ismeri? (Bartha Dénes: A zenetörténet antológiája No. 31)	A fegyveres, fegyveres, fegyveres embertől a fegyveres embertől, fegyveres embertől kell-e félnünk, kell-e félnünk? Kikiáltatott mindenütt, hogyan jön mindenki páncélingbe öltözve. A fegyveres, fegyveres, fegyveres embertől a fegyveres embertől, fegyveres embertől kell-e félnünk? (Tóth András nyersfordítása)
--	---

c/2	<u>Missa „L’homme armé”</u> részlet: <u>Benedictus és Osanna</u> The Hilliard Ensemble (2:55)	CD: EMI 7 47628 2 KOTTA: <u>Dufay</u> : Missa L’homme armé (Editio Musica Budapest) IRODALOM: <u>Szemelvények a</u> <u>zenehallgatáshoz.</u> Tankönyvkiadó 1990., 9-13. lap (Tallián Tibor)
-----	---	--

Benedictus qui venit in nomine Domini.
Osanna in excelsis.

Áldott, aki jön az Úr nevében.
Hozsanna a magasságban.

Gilles Binchois

3.	Gilles Binchois (ejtsd: bensoá) franko-flamand/németalföldi *1400 k. Mons (Hennegau) †1460. IX. 20. Soignies (Hennegau)	
	<u>Négyszólamú chanson: „Files à marier”</u> 1 versszak The Early Music Consort of London: James Bowman, Charles Brett, kontratenor Alan Lumsden, tenorharsona David Munrow, tenor-schalmei (0:45)	LEMEZ SERAPHIM SIC-6092 KOTTA: <u>Davison</u> and <u>Apel</u> 70.

Files à marier, ne vous marier ja,
Car se jalousie a, jalousie a,
Jamais ne vous ne lui
Au ceuer joie n'ara.

Ti lányok eladósorban, soha ne házasodjatok,
Mert ha féltékenyek lesztek, féltékenyek lesztek,
Se a ti, se a férjetek
szívében nem lesz öröm soha.

(Tóth András nyersfordítása)

Johannes Ockeghem

4.	Johannes <u>Ockeghem</u> (Okeghem, ejtsd: Okegem) franko-flamand/németalföldi *1425 k. Termonde (?) †1497. II. 6. Tours	
a/	<u>Missa „Fors seulement”</u> részlet: <u>Kyrie</u> The Clerks' Group vez. Edward Wickham (3:19)	CD: ASV CD GAU 168 KOTTA: Collected Works II. Masses IX-XVI.

/:Kyrie, eleison.:/	/:Uram, irgalmazz!:/
/:Christe, eleison.:/	/:Krisztus, irgalmazz!:/
/:Kyrie, eleison.:/	/:Uram, irgalmazz!:/

b/1	<u>Missa Cuiusvis toni</u> (Mise akármilyen/különféle/mindenféle tonusban) részlet: <u>Kyrie I.</u> : a/ 5., líd tonusban (módosítással!), vagy újabb elnevezés szerint: iónban/dúrban (0:32) b/ 1., dór tonusban (0:32) (Patay Péter, Kalmanovits Zoltán, Kocsis Csaba, Soós András)	
b/2	<u>Missa Cuiusvis toni</u> részlet: <u>Kyrie</u> - 3., fríg tonusban L'Ensemble Vocal Jean de Ockeghem vez. Claude Panterne (2:00)	LEMEZ: Ockeghem - Poulenc - Satie KOTTA: Collected Works I. Masses I-

B/ A reneszánsz fénykora I.: 1490-1520

Josquin Desprez

1.	Josquin Desprez / des Prés / des Prez (ejtsd: zsozken dé pré), franko-flamand/németalföldi, *1440 k. - †1521 vagy 1524)	
a/	Missa „ <u>Hercules Dux Ferrariae</u> ” vlsz. 1480-81 - részlet: <u>Benedictus és Hosanna</u> The Hilliard Ensemble vez. Paul Hillier (2:12)	CD: EMI 7 49960 2

Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.	Áldott, aki jön az Úr nevében. Hozsanna a magasságban.
--	---

b/	Missa „ <u>Pange lingua</u> ” vlsz. 1510-es évek részlet: <u>Credo</u> Ensemble Clément Janequin Ensemble Organum vez. Marcel Pérès (7:00)	CD: Harmonia mundi France, HMC 901239
----	---	---

Credo in unum Deum,
 Patrem omnipotentem,
 factorem coeli et terrae,
 visibilium omnium
 et invisibilium.

Credo in unum Dominum
 Jesum Christum,
 Filium Dei unigenitum,
 et ex Patre natum
 ante omnia saecula.
 Deum de Deo,
 lumen de lumine,
 Deum verum de Deo vero.
 Genitum, non factum,
 consubstantiali Patri:
 per quem omnia facta sunt.
 Qui propter nos homines
 et propter nostram salutem
 descendit de coelis.
 Et incarnatus est de Spiritu Sancto
 ex Maria Virgine,
 et homo factus est.
 Crucifixus etiam pro nobis
 sub Pontio Pilato,
 passus et sepultus est.
 Et resurrexit tertia die
 secundum Scripturas,
 et ascendit in coelum
 sedet ad dexteram Patris.
 Et iterum venturus est cum gloria,
 iudicare vivos et mortuos;
 cujus regni non erit finis.

Credo in Spiritum Sanctum,
 Dominum et vivificantem:
 qui ex Patre Filioque procedit.
 Qui cum Patre et Filio,
 simul adoratur et conglorificatur,
 qui locutus est per prophetas.

Credo in unam, sanctam, catholicam
 et apostolicam Ecclesiam,
 confiteor unum baptisma
 in remissionem peccatorum,
 et exspecto resurrectionem mortuorum,
 et vitam venturi saeculi.
 Amen.

Hiszek az egy Istenben,
 mindenható Atyában,
 mennynek és földnek,
 minden láthatónak
 és láthatatlannak
 teremtményében.

Hiszek az egy Úrban,
 Jézus Krisztusban,
 Isten egyszülött Fiában,
 aki az Atyától született
 az idő kezdete előtt.
 Isten az Istentől,
 Világosság a Világosságtól,
 valóságos Isten a valóságos Istentől.
 Született, de nem teremtmény,
 az Atyával egylényegű;
 és minden általa lett.
 Értünk, emberekért,
 a mi üdvösségünkért
 leszállott a mennyből.
 Megtestesült a Szentlélek erejéből
 Szűz Máriától,
 és emberré lett.
 Poncius Pilátus alatt
 értünk keresztre feszítették,
 kínhalált szenvedett és eltemették.
 Harmadnapra feltámadott
 az Írások szerint,
 fölment a mennybe,
 ott ül az Atyának jobbján.
 De újra eljön dicsőségben,
 ítélni élőket és holtakat,
 és országának nem lesz vége.

Hiszek a Szentlélekben,
 Urunkban és éltetőnkben,
 aki az Atyától és a Fiútól származik.
 Akit éppúgy imádunk és dicsőítünk,
 mint az Atyát és a Fiút.
 Ő szólt a próféták szavával.
 Hiszek az egy, szent, katolikus
 és apostoli Anyaszentegyházban,
 vallom az egy keresztséget
 a bűnök bocsánatára,
 várom a holtak feltámadását
 és az eljövendő örök életet.
 Ámen.

c/ <u>El grillo</u> (A tücsök), négyszólamú frottola Early Music Consort of London, vez. David Munrow (1:42)	CD: The Art of the Netherlands, EMI
--	--

El grillo è buon cantore Che tiene longo verso. Dala beve, grillo, canta! El grillo è buon cantore. Ma non fa come gli altri uccelli; Come li han cantato un poco. Van' de fatto in altro loco: Sempre el grillo sta pur saldo. Quando la maggior el caldo, Alhor canta sol per amore.	A tücsök jó énekes, Aki hosszú strófákat tud. Nosza tücsök, énekelj! A tücsök jó énekes. De nem úgy tesz, mint a többi madár; Ahogy egy kicsit már énekeltek, Máris átmennek egy másik helyre: A tücsök mindig helyben marad. Amikor a legnagyobb a meleg, Akkor énekel a szerelemről. (Földes Judit nyersfordítása)
--	---

2.	Heinrich <u>Isaac</u> (flamand/németalföldi, 1450 k. - 1517 Firenze)	IRODALOM: Anton <u>Webern</u>: Heinrich Ysaak: Choralis Constantinus. Bevezetés (Lásd Webern: Előadások - írások - levelek, Zeneműkiadó 1983)
	a/ <u>Innsbruck, ich muss dich lassen</u> (Innsbruck, el kell hagynom téged) - részlet: két versszak Collegium Vocale Köln, vez. Wolfgang Fromme (1:37)	CD: Madrigals, CBS

1. Innsbruck, ich muss dich lassen, ich fahr dahin mein Straßen, in fremde Land dahin. Mein Freud ist mir genommen, die ich nit weiß bekommen, wo ich im Elend bin. 2. Groß Leid muß ich jetzt tragen, das ich allein tu klagen dem liebsten Buhlen mein. Ach Lieb, nun laß mich Armen im Herzen dein erbarmen, daß ich muß dannen sein. 3. Mein Trost ob allen Weiben, dein tu ich ewig bleiben, stet treu, der Ehren fromm. Nun muß dich Gott bewahren, in aller Tugend sparen, bis daß ich wiederkomm.	1. Innsbruck, el kell hagynom téged, elindulok az utamon idegen országba. Elvették az örömet, amit nem is tudom, hogy valaha visszkapok-e ott, ahol idegenben élek. 2. Nagy bánatot kell most hordoznom, amit csak a kedves szeretőmnek panaszkolok el. Ó, szerelmem, szánj meg engem, szegényt a te szívedben azért, hogy távol kell lennem. 3. De te, vigaszom minden nőn kívül, örökké a tied vagyok, hozzád hű, és a becsületet követő. Nos hát, óvjon meg az Isten minden erényben megtartva, amíg vissza nem jövök. (Schöck Atala nyersfordítása)
---	--

b/ J. S. Bach: <u>János-passió</u> - részlet: No. 11. <u>Korál</u>: <u>Wer hat dich so geschlagen</u> (Ki sújtott rád) - részlet: 1. versszak Wiener Sängerknaben, Chorus Viennensis, Concentus musicus Wien, vez. Nikolaus Harnoncourt (0:53)	CD: TELDEC
--	--------------------------------

1. Wer hat dich so geschlagen,
mein Heil, und dich mit Plagen
so übel zugericht'?
Du bist ja nicht ein Sünder,
wie wir und unsre Kinder,
von Missetaten weißt du nicht.

2. Ich, ich und meine Sünden,
die sich wie Körnlein finden
des Sandes an dem Meer,
die haben dir erreget
das Elend, das dich schläget,
und das betrübte Marterheer.

3.	Pierre de <u>La Rue</u> (ejtsd: pier dö lá rü) franko-flamand/németalföldi, *1460 k. - †1518): <u>Requiem</u> - részlet: <u>Introitus: Requiem aeternam</u> Capella Lipsiensis, vez. Dietrich Knothe (3:35)	CD: Berlin Classics 0031022 BC
----	--	---

Requiem aeternam dona eis Domine,
et lux perpetua luceat eis:
Te decet hymnus, Deus in Sion,
et tibi reddetur votum in Jerusalem:
Exaudi orationem meam,
ad te omnis caro veniet.
Requiem aeternam dona eis Domine,
et lux perpetua luceat eis:

Adj, Uram, örök nyugalom nekik,
és az örök világosság fényeskedjék nekik.
Téged illet, Uram, minden ének a szent hegyen,
téged illet a szent városban az áldozat.
Hallgasd meg könyörgésemet:
hozzád tér meg minden ember.
Adj, Uram, örök nyugalom nekik,
és az örök világosság fényeskedjék nekik.

C/ A reneszánsz fénykora II.: 1520-1560

Nemzeti stílusok

	Franciaország	
	Clément <u>Janequin</u> (Jannequin) (ejtsd: zsánöken), francia, *1485 k. - †vlsz. 1558. Párizs)	
	<u>La guerre</u> (A csata) (La bataille de Marignan - A marignanói csata) négyszólamú program-chanson Ensemble Clément Janequin (6:54)	CD HARMONIA MUNDI France

Escoutez, tous gentilz Galloys,
 La victoire du noble roy Francoys.
 Et orrez, si bien escoutez
 Des coups ruez de tous costez.
 Phiffres, soufflez, frappez tambours
 Tournez, virez, faictes vos tours,
 Avanturiers, bon compagnons
 Ensemble croisez vos bastons,
 Bendez soudain, gentilz Gascons,
 Nobles, sautez dens les arçons,
 La lance au poing hardiz et promptz
 Comme lyons!
 Haquebutiers, faictes voz sons!
 Armes bouclez, friskues mignons,
 Donnez dedans! Frappez dedans!
 Alarme, alarme.
 Soyez hardiz, en joye mis.
 Chascun s'asaisonne,
 La fleur de lys,
 Fleur de hault pris
 Y est en personne.
 Suivez François,
 Le roys François
 Suivez la couronne
 Sonnez, trompettes et clarons,
 Pour resjouyr les compagnons.

SECUNDA PARS

Fan frere le le fan fan fan feyne
 Fa ri ra ri ra
 A l'estandart tost avant
 Boutez selle gens d'armes à cheval
 Frere le le lan fan fan fan feyne
 Bruyez, tonnez bombardes et canons
 Tonnez gros courtaux et faulcons
 Pour secourir les compagnons.
 Von pa ti pa toc von von
 Ta ri ra ri ra ri ra reyne
 Pon, pon, pon, pon,
 la la la...poin poin
 la ri le ron
 France courage, courage
 Donnez des horions
 Chipec, chopec, torche, lorgne
 Pa ti pa toc tricque, trac zin zin
 Tue! à mort; serre
 Courage prenez frapez, tuez.
 Gentilz gallans, soyez vaillans
 Frapez dessus, ruez dessus
 Fers émoluz, chiques dessus, alarme, alarme!
 Courage prenez après suyvez, frapez, ruez
 Ils sont confuz, ils sont perduz
 Ils monstrent les talons.
 Escampe toute frelore la tintelore
 Ilz sont deffaictz
 Victoire au noble roy Francoys
 Escampe toute frelore bigot.

	Itália	
1.	Jacob (Jacques) <u>Arcadelt</u> (németalföldi, *1500 k. - †1568. Párizs)	
	<u>Il bianco e dolce cigno</u> (A fehér és édes hattyú) négy szólamú madrigál, 1539. The King's Singers (2:01)	CD EMI KOTTA: <u>Bartha Dénes: A zenetörténet</u> antológiája, No. 47, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974

Il bianco e dolce cigno
 cantando more
 ed io piangendo,
 giung'al fin del viver'mio,
 Stran'e diversa sorte,
 ch'ei more sconsolato
 ed io moro beata morte,
 che nel morire
 m'empie
 di gioia
 tutt'e di desire.
 Se nel morir'altro
 dolor non sento,
 di mille mort'il di
 sarei contento.

A fehér és szelíd hattyú
 dalolva hal meg,
 és én sírva élek
 életem végéig.
 Különös és ellentétes sors,
 hogy ő vigasztalanul hal meg,
 én pedig boldogan halok
 olyan halállal,
 melyben az elmúlás
 egészen eltölt örömmel
 és vágyakozással!
 Ha a halálban ekképp
 nem érzek semmi fájdalmat,
 akkor lennék boldog,
 ha naponta ezer halállal halnék.

(Lax Éva fordítása)

2.	Adrian Willaert (ejtsd: villárt) franko-flamand/németalföldi, *1480-90 k. vlsz. †Bruges - 1562. Velence)	
	a/ <u>O dolce vita mia</u> (Ó, édes életem) négy szólamú villanella, 1545. (1. versszak) Ars Renata, vez. Virágh László (1:40)	CD Music to Entertain The Kings of Hungary, HUNGAROTON

O dolce vita mia che t'haggio fatto
Che mi minacci ogn'hor con tue parole
Et io mi struggo come nev' al sole.

Se sai per tuo amor son quasi morto
Ca te del arder mio niente ti dole
Et io mi struggo come nev' al sole.

Mo son perduto et tengomi disfatto
Che m'hai mandato a coglier le viole
Et io mi struggo come nev' al sole.

Questo e piu vero che nel specchio
Ch'amor novo sempre caccia il vecchio
Et io mi struggo come nev' al sole.

Ó, édes életem, mit tettem ellened,
hogy mindig fenyegetsz szavaiddal?
Én pedig elolvadok, mint a hó a napon.

Tudod, hogy szerelmedért már-már meghalok,
hogy lángolok, az néked cseppet sem fáj,
én pedig elolvadok, mint a hó a napon.

Immár elvesztem és tönkrementem,
mert kikosaraztál,
én pedig elolvadok, mint a hó a napon.

(Malina János nyersfordítása)

b/ <u>Quid non ebrietas dissignat</u> (Mert mire képes e mámor)	LEMEZ
két- (eredetileg négy-)szólamú motetta Horatius szövegére (itt szöveg nélkül!)	SZÖVEG (eredetileg!): Horatius: Torquatushoz (meghívás vacsorára). Lásd: Episztolák (Levelek) I. könyv, 5. levél - részlet (Horatius Összes Művei Bede Anna fordításában, Európa 1989)
Brüsszeli Vokál-együttes (1:00)	

Quid non ebrietas dissignat operta recludit
spes iubet esse ratas ad prelia trudit inertem
sollicitis animis onus eximit addocet artes
fecundi calices quem non fecere disertum.

Mert mire képes e mámor? fényt derít arra, mi rejtett,
teljesít óhajtatást, buzdítja csatázni a gyávát,
gondoktól szabadít meg, művészetre tanítgat.
Serlegből ki ivott, nem lesz tán szépszavu szónok?

(Bede Anna fordítása)

3.	Cipriano (Cyprian) de <u>Rore</u> (franko-flamand/németalföldi *1516. - †1565. Parma)	
	<u>Calami sonum ferentes</u> , négy szólamú motet, megj. 1555. Huelgas Ensemble, vez. Paul van Nevel (4:30)	CD Italia mia, SONY

Calami sonum ferentes siculo levem numero
Non pellunt gemitus pectore ab imo nimium graves
Nec constrepente sunt ab Aufido revulsi
Musa, quae nemus incolis Sirmionis amoenum,
Reddita qua lenis Lesbia dura fuit,
Me adi recessu principis mei tristem,
Musa, deliciae tui Catulli,
Dulce tristibus his tuum iunge carmen avenis.

	Német(ország)	
1.	<u>Hans Sachs</u> (német mesterdalnok /Meistersinger/, *1494. Nürnberg - †1576. u. o.)	
	<u>David und Jonathan</u> (=Klingende Ton, Csengő hang) mesterdal Bernadette de Saint-Luc, szoprán, Gaston Soublotte, pozitív (2:40)	LEMEZ: Trouvères et Troubadours - Minnesänger et Meistersinger, BAM

Hans Sachs Klingende Ton	Hans Sachs Csengő hang
-----------------------------	---------------------------

Nach dem Daudid war redlich vnd auffrichtig In allen sachen treu als golde Do wart jm Saul gar neidig Rett mitt all seinen Knechten in gedulde Sprach! Er würgt Daudid heimlich gar für sichtig Doch war Jonathan Daudid holde Dem wars von herzen leide Das jhn Saul wolt töten ohn alle schulde. Abgesang Daudid Er das ansaget (rep.) Sprach mein Vater radschlaget Wie Er dich heimlich thu ermören Darumb auff morgen So bleib verborgen Versteck dich auf dem Felde. (Repeticio des ganzen Stollens.) So viel jch reden von dem Handel wichtig Was jch den vom Vater wertt hören Ich dir treulich vermelde Ob bey jhm sey feintschafft oder hulde.	Ahogy Dávid becsületes volt és nyílt, Mindenekben hű, mint az arany, Úgy Saul irigy volt. /Dávid/ béketűrésbe menekült minden szolgájával. Úgy mondják, ő titokban támadt rá Dávidra, sőt nyilvánosan is. Ám Jonathan, ki Dávidot szolgálta, fájó szívvel nézte, Ahogy Saul minden bűntudat nélkül akarta őt megölni. Abgesang Dávid - mondja ő, Atyám tanakodott, Hogyan tudna titokban meggyilkolni téged. Ezért reggelre Elrejtőzött Elbújva a mezőkön. (A teljes Stollen megismétlése.) Igen sokat beszéltem e súlyos ügyről, Amelyet kedves apámtól hallottam. Véled híven tudattam, Légyen miatta ellenségeskedés vagy jóindulat. (Hegedüs Gönczy Katalin nyersfordítása)
---	--

2.	<u>Ludwig Senfl</u> (svájci-német, *1486 k. Bazel v. Zürich - †1542-43 k. München)	
	<u>Ach Elslein, liebes Elselein</u> ; Es taget vor dem Walde; Wann ich des Morgens hatszólamú quodlibet, 1540. Capella Lipsiensis: Roswitha Trexler, szoprán, Hans-Joachim Rotzsch, tenor, Hermann Christian Polster, basszus, cink, tenorharsona, basszusharsona, vez. Dietrich Knothe (1:45)	LEMEZ: Quodlibets, ETERNA

3.	<u>Johann (Johannes) Walter</u> (német, *1496. - †1570. Torgau)	
	<u>a/ Nu(n) komm der Heiden Heiland</u> (Jöjj hát pogányok üdvöztője) korálfeldolgozás Martin Luther szövegére - részlet: 1. és 2. versszak Capella Fidicinia: görbekürt (1. szólam), fuvola és cink (2. szólam), a Dresdner Kreuzchor tenoristái (3. szólam) 2 tenor-viola da gamba (4. és 5. szólam), vez. Hans Größ (2:00)	LEMEZ: Musik der Reformation, ETERNA

1. Nun komm, der Heiden Heiland,
Der Jungfrauen Kind erkannt,
Des sich wundert alle Welt:
Gott solch Geburt ihm bestellt.

1. Jöjj, népek Megváltója
Így kér a föld lakója,
Jöjj, lelkünk drága fénye
Szívünk édes reménye.

	b/ <u>J. S. Bach:</u> <u>Schwingt freudig euch empor,</u> 36. kantáta, BWV 36 - részlet: <u>zárókorál</u> Thomanerchor Leipzig, Neues Bachisches Collegium musicum zu Leipzig, vez. Hans-Joachim Rotzsch (0:35)	LEMEZ: ETERNA
--	---	---------------

Lob sei Gott, dem Vater g'ton,
Lob sei Gott, seinm ein'gen Sohn,
Lob sei Gott, dem heiligen Geist,
Immer und in Ewigkeit.

Dicsőség az Atyának,
Dicsőség az Ő egyszülött Fiának,
Dicsőség a Szentléleknek,
Mindörökkön örökké!

	Svájc	
	Claude <u>Goudimel</u> , (francia, *1514 k. Besançon - †1572. Lyon)	
	<u>a/ 42. (genfi) zsoltár</u> Théodore de Bèze szövegére Az Ifjú Zenebarátok Kórusa, vez. Ugrin Gábor (1:00)	LEMEZ: Balassi Bálint énekei, HUNGAROTON KOTTA: <u>Bartha Dénes</u> : A zenetörténet antológiája, No. 58, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974
	b/ <u>Maróthy György:</u> <u>42. (genfi) zsoltár,</u> Szenci /Szenczi/ Molnár Albert szövegére - részlet: 1. versszak A Debreceni Kollégiumi Kántus, vez. Berkesi Sándor (1:15)	LEMEZ: Magyar zsoltárok, HUNGAROTON SZÖVEG: Szenci Molnár Albert: Psalterium Ungaricum. Szent Dávid Királynak És Prófétának Százötven Zsoltári, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1984, 118. lap

Ainsi qu'on oit le cerf bruire, Pourchassant le frais des eaux: Ainsi mon coeur qui soupire, Seigneur, après tes ruisseaux. Va toujours criant, suivant, Le grand, le grand Dieu vivant: Helas donques quand sera ce, Que verrai de Dieu la face?	Mint az szép híves patakra Az szarvas kívánczik, Lelkem úgy ohajt Uramra, És hozzá fohászkodik. Tehozzád, én Istenem, Szomjúhozik én lelkem, Vajjon színed eleiben Mikor jutok, élő Isten?
---	--

	Anglia	
	Thomas Tallis (angol, *1505 k. - †1585. Greenwich /London/)	
	Spem in alium nunquam habui (Nem reménykedhetünk másban) 40 szólamú motetta The Tallis Scholars, vez. Peter Phillips (9:42)	CD GIMELL

Spem in alium nunquam habui, praeter inte, Deus Israel, Qui irasceris, et propitius eris. Et omnia peccata hominum in tribulatione dimitis, Domine Deus, Creator caeli et terrae, respice humilitatem nostram.	Nem reménykedhetünk másban, mint benned Izrael Istene, aki haragos vagy és jóindulatú. Az emberek minden bűnét kegyesen megbocsátod. Uram Isten, mennynek és földnek teremője tekints le a mi gyengeségünkre.
--	---

D/ A 16. század hangszeres zenéje

1.	Antonio de Cabezón (spanyol, *1510. - †1566. Madrid)	
	Diferencias sobre el canto de „La Dama le demanda” (Variációk...) Gertrud Mersiovsky, orgona (3:13)	CD Antonio de Cabezón, Deutsche HARMONIA MUNDI
2.	Bakfark (Greff-Bakfark) Bálint (Valentin) (magyarországi származású német /erdélyi szász?/, *1526-30 k. Brassó - †1576. Padova)	IRODALOM: Homolya István: Bakfark, Zeneműkiadó 1982. Király Péter: A lantjáték Magyarországon a XV. századtól a XVII. század közepéig, Balassi Kiadó, 1995.
	IX. lantfantázia, négyzólamú Benkő Dániel, lant (2:25)	CD Bakfark Bálint válogatott lantművei, HUNGAROTON

3.	<u>Andrea Gabrieli</u> (olasz, *1510 k. Velence - †1586. Velence)	
	<u>Ricercare del 12. Tono</u> , négy szólóamú Konzertgruppe der Schola Cantorum Basiliensis: diszkant-viola da gamba, 2 tenor-viola da gamba, basszus-viola da gamba, vez. August Wenzinger (2:10)	LEMEZ: Gabrieli und seine Zeit, ETERNA
4.	<u>Pavane és Gaillard</u> (Thoinot Arbeau: Orchésographie, 1588) The Broadside Band, vez. Jeremy Barlow (2:30)	CD Danses populaires françaises, HARMONIA MUNDI France
5.	<u>Ungaresca</u> (Jacob Paix, 1583) Mandel Quartet (2:06)	CD Mandel Quartet, HUNGAROTON

E/ A késő reneszánsz: 1560-1600, és a századforduló zenéje

1.	Giovanni Pierluigi da <u>Palestrina</u> (olasz, *vlsz. 1525 k. - †1594. Róma)	IRODALOM: <u>Homolya István</u> : Palestrina - Lassus, Gondolat 1984. <u>Harmat Artúr</u> : Ellenponttan, Zeneműkiadó 1956/1958. <u>Knud Jeppesen</u> : Ellenpont. A klasszikus vokális polifónia tankönyve, Zeneműkiadó 1975. <u>Brown</u> : Kóruszene a reneszánsz korban (Lásd Régi zene - tanulmányok, cikkek, interjúk, szerk. Péteri Judit), Zeneműkiadó 1982.
	a/ <u>Missa Papae Marcelli</u> - részlet: <u>Gloria</u> Choir of Westminster Abbey, vez. Simon Preston (6:15)	CD ARCHIV IRODALOM: <u>A hét zeneműve</u> 1973/1 (Wilhelm F. András)
	b/ <u>Canticum canticorum</u> (Énekek éneke) - részlet: 29. <u>Veni, veni dilecte mi</u> (Jöjj, jöjj kedvesem) The Hilliard Ensemble, vez. Paul Hillier (2:54)	CD EMI SZÖVEG: Ószövetség, Énekek Éneke, 7,12-13

¹² Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum,
Commoremur in villis.

¹³ Mane surgamus ad vineas;
Videamus si floruit vinea,
Si flores fructus parturiunt,
Si floruerunt mala punica;
Ibi dabo tibi ubera mea.

¹² Jer, barátom, menjünk ki a mezőre,
háljunk meg a falvakon;

¹³ korán induljunk a szőlőkbe,
lássuk, vajjon kivirult-e a szőlőtő,
megnyílt-e a szőlővirág,
kivirágoztak-e a gránátfák:
ott adom neked szerelmemet.

(IMIT-Biblia, 1897-1906.; 2. kiadás 1993,
Perls Ármin fordítása)

2.	Orlando di <u>Lasso</u> (Orlande vagy Roland de <u>Lassus</u> , franko-flamand/németalföldi, *1532 k. - †1594. München)	IRODALOM: <u>Homolya</u> István: Palestrina - Lassus, Gondolat 1984.
	a/ <u>Prophetiae Sibyllarum</u> (Szibüllák jóslata) - részlet: <u>Sibylla Cimmerica</u> Münchener Vokalsolisten, vez. Hans Ludwig Hirsch (2:24)	CD TELDEC

In teneris annis facie insignis honore
 Militiae aeternae regem sacra virgo cibavit
 Lacte suo, per quem gaudebunt pectore summo Omnia,
 et Eo lucebit sydus ab ore Mirificum.
 Sua dona magicum laude ferentes
 Objicient puero myrrham, aurum, thura sabaea.

	b/ <u>Ola, o che bon eccho!</u> (=A visszhang) két négyszólamú énekkarra Concerto Italiano, vez. Rinaldo Alessandrini (1:10)	CD OPUS 111
--	--	-------------

Lassus: Ola! O che bon eccho! Ola! O che bon eccho! Pigliamoci piacere! Ha ha ha ha! Ridiamo tutti! O bon compagno, Che voi tu? Voria che tu cantassi una canzona. Perché? Perché sì? Perché no? Perché non voglio. Perché non vuoi? Perché non mi piace! Taci, dico! Taci tu! O gran poltron! Signor, sì! Orsu non più! Andiamo! Adio bon'eccho! Rest' in pace! Basta!	Lassus: Hurrá! Oh de jó visszhang! Hurrá! Oh de jó visszhang! Ragadjuk meg örömmel! Ha ha ha ha! Nevessen mindenki! Oh, jó társam! Mit akarsz? Azt szeretném ha énekelnél egy dalt. Miért? Miért igen? Miért ne? Mert nem akarok. Miért nem akarsz? Mert nincs kedvem! Hallgass, mondom! Hallgass te! Oh te lusta! Igen, uram! Rajta ne tovább! Menjünk! Isten veled jó visszhang! Maradj békében! Elég! (Földes Judit nyersfordítása)
--	--

3.	William <u>Byrd</u> (angol, *1543. - †1623.)	IRODALOM: <u>A hét zeneműve</u> 1978/3 (Péteri Judit: Angol virginálzene) <u>Howard Ferguson</u> : Régi billentyűs muzsika (Lásd Zongoramuzsika kalauz), Zeneműkiadó 1976.
----	---	--

	a/ <u>Fortune</u> (Szerencse) (Fitzwilliam Virginal Book: LXV.) George Malcolm, csembaló (3:15)	
	b/ <u>The Battell</u> (A csata) - részlet: <u>The Flute and the Droome</u> (A furulya és a dob) (My Ladye Nevells Booke) Christopher Hogwood, virginál (1:35)	CD L'OISEAU-LYRE
4.	John Dowland (angol, *1562-63 k. - †1626. London)	
	<u>Fine Knacks for Ladies</u> (The Second Booke of Songs or Ayres, 1600) - részlet: 2 versszak The Consort of Musicke, Anthony Rooley, lant (1:23)	CD L'OISEAU-LYRE

Fine knacks for ladies, cheap choice brave and new.
Good pennyworths but money cannot move,
I keep a fair but for the fair to view,
A beggar may be liberal of love,
Though all my wares be trash the heart is true.

Great gifts are guiles and look for gifts again,
My trifles come, as treasures from my mind,
It is a precious jewel to be plain,
Sometimes in shell the Orient's pearls we find,
Of others take a sheaf, of me a grain.

Within this pack pins points laces and gloves,
And divers toys fitting a country fair,
But (in) my heart where duty serves and loves,
Turtles and twins, Court's brood, a heav'nly pair.
Happy the heart that thinks of no removes.

5.	<u>Giovanni Gabrieli</u> (olasz, *1554-57 k. Velence - †1613. Velence)	
	a/ <u>Sonata Pian e Forte</u> (Sacrae Symphoniae I., megj. 1597) nyolcszólamú The London Cornett and Sackbut Ensemble, vez. Andrew Parrott (3:58)	LEMEZ: Giovanni Gabrieli: Canzoni e Sonate, ARCHIV

b/ <u>In ecclesiis</u> (Az egyházközségben) (Sacrae Symphoniae II., megj. 1615)	CD L' OISEAU-LYRE
14 szólamú motetta	
Timothy Penrose, kontratenor, Paul Elliott, tenor, Martyn Hill, tenor, Nigel Rogers, tenor, The Taverner Choir, London Cornett and Sackbut Ensemble, vez. Andrew Parrott (7:05)	

In ecclesiis benedicite Domino.
Alleluia, alleluia, alleluia.
In omni loco dominationis
benedic anima mea Dominum.
Alleluia, alleluia, alleluia.
In Deo salutari meo
et gloria mea.
Deus auxilium meum
et spes mea in Deo est.
Alleluia, alleluia, alleluia.
Deus noster te invocamus,
te laudamus, te adoramus.
Libera nos, salva nos,
vivifica nos.
Alleluia, alleluia, alleluia.
Deus adjutor noster in aeternum.
Alleluia, alleluia, alleluia.

6.	Don Carlo <u>Gesualdo</u> (olasz, *1560-62 k. Gesualdo - †1613. u. o.)	IRODALOM: Glenn <u>Watkins</u> : Gesualdo élete és művei, Gondolat 1980. Aldous <u>Huxley</u> : Gesualdo - Variációk egy zenei témára (Lásd Huxley: Divatok a szerelemben), Európa 1984. Passuth László: Madrigál (Carlo Gesualdo életregénye), Zeneműkiadó 1968.
	a/ <u>Dolcissima mia vita</u> (Édes életem) (Quinto libro dei madrigali, 1611)	CD Gesualdo: Quinto libro dei madrigali, L' OISEAU-LYRE
	ötszólamú madrigál	KOTTA: Forrai: Ezer év kórusa 180-187. lap
	The Consort of Musicke, vez. Anthony Rooley (2:25)	

Dolcissima mia vita, A che tardate la bramata aita? Credete forse che'l bel foco ond'ardo Sia per finir perchè torcete'l guardo? Ahi, non fia mai che brama il mio desire O d'amarti o morire.	Édes életem, miért késlekedsz, a hõn vágyott segítséggel? Azt hiszed talán hogy a tûz mi engem éget azért van hogy elhamvadjon, miért fordítod el tekintetedet? Jaj, ne teljesüljön soha ami után sóvárog az én vágyam: Vagy téged szeretni, vagy meghalni. (Földes Judit nyersfordítása)
b/ <u>Moro, lasso</u> (Boldogtalanul halok meg) (Sesto libro dei madrigali, 1611) ötszólamú madrigál Deller Consort (3:22)	CD: Madrigale und Chansons aus England, Italien, Frankreich BAYER RECORDS KOTTA: <u>Bartha Dénes</u>: A zenetörténet antológiája, No. 70, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974 Forrai: Öt évszázad kórusa 162. lap
Moro, lasso, al mio duolo, E chi mi può dar vita, Ahi, che m'ancide e non vuol darmi aita! O dolorosa sorte, Chi dar vita mi può, ahi, mi dà morte!	Boldogtalanul halok meg fájdalmamban, és ki életet tudna adni nékem, jaj, megöl, és nem akar rajtam segíteni! Ó, fájdalmas sors, Ki életet tudna adni nékem, jaj, az a halált adja! (Földes Judit nyersfordítása)
c/ <u>Aestimatus sum</u> (Megszámláltattam általuk) (Responsoria..., 1611) hatszólamú responsorium The Hilliard Ensemble (3:42)	CD ECM New Series
Aestimatus sum cum descentibus in lacum: Factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, et (in) umbra mortis.	Megszámláltattam általuk, a sírba szállók által; gyámoltalan lettem elhagyatva a halottaktól. A legmélyebb sírba hajítottak, a halál sötétségébe és árnyékába.
7. <u>Claudio Monteverdi</u> (olasz, *1567. Cremona - †1643. Velence)	IRODALOM: <u>Harnoncourt</u>, Nikolaus: Zene mint párbeszéd (Monteverdi, Bach, Mozart), Európa Könyvkiadó 2002 <u>Monteverdi</u>, Claudio: Levelek, elméleti írások (Fordította és jegyzetekkel ellátta Lax Éva), (Kávé Kiadó, 1998) Giulio vagy/és Claudio <u>Monteverdi</u>: Nyilatkozat a modern zene védelmében (Lásd Barna István: Örök muzsika, Zeneműkiadó 1959) <u>Pándi Marianne</u>: Claudio Monteverdi (Gondolat 1961) <u>A hét zeneműve</u> 1986/87 (Pintér Éva: Monteverdi: III- IV. madrigálkötet) <u>Passuth László</u>: A mantuai

		herceg muzsikusa, Zeneműkiadó 1961.
--	--	--

a/ <u>Sfogava con le stelle</u> (Elpanaszolta a csillagoknak) (Quarto libro dei madrigali, 1603) Ottavio Rinuccini költeményére ötszólamú madrigál Monteverdi-Chor Hamburg, vez. Jürgen Jürgens (3:57)	CD Monteverdi: Madrigale - Vespro della Beata Vergine, DEUTSCHE GRAMMOPHON
--	--

Sfogava con le stelle Un infermo d'amore Sotto notturno ciel il suo dolore E dicea fisso in loro: O imagini belle Dell'idol mio ch'adoro! Si com'a me mostrate, Mentre così splendete, La sua rara beltate, Così mostraste a lei I vivi ardori miei. La fareste col vostr' aureo sembiante Pietosa, sì come me fate amante.	Elpanaszolta a csillagoknak a szerelem poklát az éjszakai ég alatt a fájdalmát és őket nézve azt mondotta: Ó szépséges szellemei az én bálványomnak kit imádok! Ahogy nekem mutatjátok ragyogástok közben az ő ritka szépségét, úgy mutassátok neki az én heves vágyamat. Tegyétek aranyszínű arcotokkal szálnalmassá, ahogy engem tettetek szerelmissé. (Földes Judit nyersfordítása)
---	---

b/ <u>Cruda Amarilli</u> (Kegyetlen Amarillisz) (Quinto libro dei madrigali, 1605) Giovanni Battista Guarini költeményére ötszólamú madrigál The Consort of Musicke, vez. Anthony Rooley (2:37)	CD Monteverdi: Quinto libro dei madrigali, L'OISEAU-LYRE
---	--

Cruda Amarilli, che col nome ancora, d'amar, ahì lasso, amaramente insegnì! Amarilli, del candido ligustro più candida e più bella, ma de l'aspido sordo e più sorda e più fera e più fugace, poi che col dir t'offendo, i' mi morrò tacendo...	Kegyetlen Amarillisz, kinek már pusztá neve ráébreszt, ó jaj, milyen keserű a szerelem! Amarillisz, ki fehérebb vagy és szebb, mint a fehér fagy,al, de süket mint az áspiskígyó és süketebb, és konokabb és kiismerhetetlenebb, de mert szavaimmal téged megsértelek, hallgatva fogok meghalni.
--	---

8.	Két részlet az I. Medici Ferdinand és Lotharingiai Christina esküvőjén előadott intermediumokból, 1589	
	a/ <u>Giulio Caccini</u> (olasz, *1550 k. Tivoli - †1618. Firenze): <u>Io, che dal Ciel cader farei la Luna</u> (En, aki hagyom, hogy lehulljon az égből a hold) Emily Van Evera, szoprán, Taverner Players, vez. Andrew Parrott (1:51)	CD Una „Stravaganza” dei Medici - Intermedi per „La pellegrina”, EMI

Io, che dal Ciel cader farei la Luna,
A voi, che in alto sete,
E tutto 'l Ciel vedete, voi commando,
Ditene quando il sommo eterno Giove
Dal Ciel in Terra ogni sua gratia piove.

b/ Emilio de' (del) <u>Cavalieri</u> (olasz, *1550 k. Róma - †1602. u. o.): <u>O che nuovo miracolo</u> (Ó, milyen új csoda) Laura Lucchesini költeményére. Emma Kirkby, Emily Van Evera szoprán, Mary Nichols, alt, Taverner Consort, Taverner Choir, Taverner Players, vez. Andrew Parrott (5:18)	CD Una „Stravaganza” dei Medici - Intermedi per „La pellegrina”, EMI
---	---

TUTTI O che nuovo miracolo, Ecco che in Terra scendono, Celeste alto spettacolo, Gli Dei che il Mondo accendono. Ecco Himeneo e Venere Col piè la Terra hor premere. TRE DONNE Del grande Heroe che con benigna legge Hetruria affrena e regge udito ha Giove in Cielo Il purissimo zelo, E dal suo seggio santo Manda il ballo e il canto. TUTTI Che porti, O drappel nobile Ch'orni la Terra immobile? TRE DONNE Portiamo il bello e il buon Che in Ciel si serra Per fa al Paradiso ugal la Terra. TUTTI Tornerà di auro il secolo? TRE DONNE Tornerà il secol d'oro E di real costume Ogni più chiaro lume. TUTTI Quando verrà che fughino I mali e si distruggino? TRE DONNE Di questo nuovo Sole Nel subito apparire; E i gigli e le viole Si vedranno fiorire. TUTTI O felice stagion, beata Flora! TRE DONNE Arno, ben sarai tu beato a pieno Per le nozze felici Loreno. TUTTI O novella d'amor fiamma lucente!	MIND Ó, milyen új csoda, íme lejönnek a Földre, mennyei fenséges látvány, az Istenek, akik megfényesítik a Világot, íme Himen és Venus, lábuk most ér a Földre. HÁROM NŐ A nagy hősnek, aki jóságos törvénnyel kormányozza és vezeti Hetruriát (=Toscanát!), Jupiter az égben hallotta tisza buzgalmát, és szent trónjáról küldi a táncot és a dalt. MIND Mit hozol, ó, nemes csoport, ki díszítet a mozdulatlan Földet? HÁROM NŐ A szépséget és a jóságot hozzuk ami az égbe van zárva, hogy a Föld olyan legyen mint a Paradicsom. MIND Visszatér az aranykor? HÁROM NŐ Visszatér az aranykor és a még fényesebb királyi erkölcs. MIND Mikor szűnik meg és pusztul el a rosz? HÁROM NŐ Amint ez az új Nap meg fog jelenni; és a liliomokat és a violákat láttni fogjuk virágozni. MIND Ó szép időszak, boldog Flora! HÁROM NŐ Arno, boldogságtól leszel tele, Lotharingia boldog esküvőjétől.) MIND Ó, fényes tüze a szerelemnek!
---	--

TRE DONNE

Questa è la fiamma ardente
Che infiammerà di amore
Ancor l'anime spente.

TUTTI

Ecco ch'Amor e Flora
Il Ciel arde e innamora.

TRE DONNE

A la Sposa reale
corona trionfale
Tessin Ninfe e Pastori
Dei più leggiadri fiori.

TUTTI

Ferdinando hor va felice altero.

TRE DONNE

La Vergine gentil di santo foco
Arde e si accinge a l'amoroso gioco.

TUTTI

Voi Dei, scoprite a noi la regia prole.

TRE DONNE

Nasceran semidei
Che renderan felice
Del mond' ogni pendice.

TUTTI

Serbin le glorie
I cigni in queste rive
Di Medici e Loreno eterne e vive.

TRE DONNE

Le meraviglie nuove
Noi narremo a Giove.
Hor te, Coppia Reale,
Il Ciel rende immortale.

TUTTI

Le quercie hor mel distillino
E latte i fiumi corrino,
D'amor l'alme sfavillino
E gli empì vitii aborrino,
E Clio tessa l'histoire
Di così eterne glorie.
Giudin vezzosi balli
Fra queste amene valli,
Portin Ninfe e Pastori
Del Arno al ciel gli onori.
Giove benigno aspiri
Ai vostri alti disiri.
Cantiam lieti lodando
Cristina e Ferdinando.

HÁROM NŐ

Ez az égető tűz,
amely szerelemre gyújtja
a még alvó lelkeket.

MIND

Íme, Amor és Flora
szerelemre gyújtják az eget.

HÁROM NŐ

A királyi Menyasszonynak
a diadalmas koronát,
Nimfák és Pásztorok, készítsétek
a legbájosabb virágokból.

MIND

Ferdinand most büszke és boldog.

HÁROM NŐ

A nemes Szűz szent tűzben
ég és készül a szerelmes játékra.

MIND

Ti, Istenek, mutassátok meg nekünk a királyi
gyermeküket.

HÁROM NŐ

Félistenek születnek
akik boldoggá teszik majd
a világ minden pontját.

MIND

A hatyúk a mi partjainkon
megőrzik a Mediciek és a Lotharingiaiak
dicsőségét örökké.

HÁROM NŐ

Az új csodákat
elmeséljük Jupiternek,
téged, királyi pár,
az Ég halhatatlanná tesz.

MIND

A tölgyek most mézet csepegtessenek
és a folyókban tej folyjon,
a lelkek ragyogjanak a szerelemtől
és irtózzanak az istentelen szenvedélytől,
és Chlio tegye a történelmet
örökké dicsőségessé.
Bájos táncok vezessenek át
ezeken a kedves völgyeken,
Nimfák és Pásztorok vigyétek
az égbe az Arno dicsőségét.
Jóságos Jupiter valósítsa meg
nemes vágyaitokat.
Énekeljünk boldogan, dicsőítve
Christinát és Ferdinándot.

(Földes Judit nyersfordítása)

IX. A barokk zene (1580/1600 k. - 1730/1750 k.)

		IRODALOM: Robert <u>Donington</u>: A barokk zene előadásmódja (Zeneműkiadó 1978) Nikolaus <u>Harnoncourt</u>: A beszédszerű zene (Editio Musica 1988) <u>Molnár</u> Antal: Repertórium a barokk zene történetéhez (Zeneműkiadó 1959) Claude V. <u>Palisca</u>: Barokk zene (Zeneműkiadó 1976)
--	--	--

A/ Az olasz opera Peritől Pergolesiig

		IRODALOM: <u>Peri</u>: Az Euridice előszavából (lásd Barna István: Örök muzsika). <u>Caccini</u>: Le nuove musiche - előszó (lásd Barna István: Örök muzsika). <u>A Camerata</u> (lásd Albert István-Fábián Imre: Együtt, új utakon, Zeneműkiadó 1963, 11-23. lap). <u>Szabolcsi</u> Bence: Régi muzsika kertje, Zeneműkiadó 1957, 53-57., 64-65., 70-73., 75. lap)
	Jacopo (ejtsd: jakopo) <u>Peri</u> (olasz, *1561. Róma - †1633. Firenze)	
	<u>Euridice</u> Ottavio Rinuccini szövegére. Bemutató: 1600. október 6. Firenze, Palazzo Pitti (Orfeo: Jacopo Peri, zenei irányítás: Emilio de' Cavalieri) - két részlet:	CD 3043-44 ARTS MUSIC
	a/ részlet az 1. jelenetből: <u>Euridice és a nimfák</u> Gloria Banditelli, mezzoszoprán (Euridice) Rossana Bertini, szoprán (Ninfa II) Monica Benvenuti, szoprán (Ninfa I) Mario Cecchetti, tenor (Aminta) Gloria Banditelli, mezzoszoprán (Ninfa III) Ensemble Arpeggio, kórus, vez. Roberto De Caro (4:17)	

EURIDICE

In mille guise e mille
 crescon le gioie mie dentro al mio petto,
 mentr'ognuna di voi par che scintilli
 dal bel guardo seren gioia e diletto.
 Ma deh, compagn'amate,
 là tra quell'ombre grate
 movian di quel fiorito almo boschetto
 e quivi, al suon de' limpidi cristalli,
 trarren liete carole e lieti balli.

CORO (NINFA II)

Itene liete pur: noi qui, fra tanto
 che sopraggiunga Orfeo,
 l'ore trapasseren con lieto canto.

CORO

Al canto, al ballo, all'ombra, al prato adorno,
 alle bell'ond'e liete
 tutti, o pastor, correte,
 dolce cantando in sì beato giorno.

NINFA DEL CORO (NINFA I)

Selvaggia diva e boschereccie ninfe,
 satiri e voi, silvani,
 rete lasciate e cani;
 venite al suon delle correnti linfe.

CORO

Al canto, al ballo, all'ombra, al prato adorno,
 alle bell'ond'e liete
 tutti, o pastor, correte,
 dolce cantando in sì beato giorno.

PASTORE DEL CORO (AMINTA)

Bella madre d'Amor, dall'alto coro
 scendi a' nostri dilette,
 e co' bei pargoletti
 fendi le nubi e 'l ciel con l'ali d'oro.

CORO

Al canto, al ballo, all'ombra, al prato adorno,
 alle bell'ond'e liete
 tutti, o pastor, correte,
 dolce cantando in sì beato giorno.

ALTRA NINFA CORO (NINFA III)

Corrin di puro latte e rivi e fiumi,
 di mel distilli e manna
 ogni selvaggia canna;
 versate ambrosia e voi, celesti numi.

CORO

Al canto, al ballo, all'ombra, al prato adorno,
 alle bell'ond'e liete
 tutti, o pastor, correte,
 dolce cantando in sì beato giorno

	b/ részlet a 2. jelenetből: <u>Orfeo lamentója</u> Gian Paolo Fagotto, tenor (Orfeo) Ensemble Arpeggio, vez. Roberto De Caro (1:57)	CD 3043,14 ARTS MUSIC KOTTA és SZÖVEG: Bartha Dénes: A zenetörténet antológiája, No. 73a, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974
--	---	---

ORFEO Non piango e non sospiro, o mia cara Euridice, che sospirar, che lacrimar non posso. Cadavero infelice, o mio core, o mia speme, o pace, o vita! Ohimè! chi mi t'ha tolto, Chi mi t'ha tolto, ohimè! Dove sei gita? Tosto vedrai ch'invano non chiamasti morendo il tuo consorte. Non son, non son lontano: io vengo, o cara vita, o cara morte!	ORFEO Nem sírok, nem is sóhajtok, ó drága Euridicém, hiszen sóhajtni, hiszen könnyezni nem tudok. Boldogtalan tetem, ó szívem, ó reménységem, ó béke, ó élet! Ó jaj! ki vett el tőlem, Ki vett el tőlem, ó jaj! hová mentél? Meglásd hamarosan, nem hiába hívtad holtodban társadat. Nem vagyok, nem vagyok messze, jövök, ó drága élet, ó drága halál! (Bartha: A zenetörténet antológiája 73a nyomán)
---	---

	<u>Claudio Monteverdi:</u>	
1.	<u>L'Orfeo</u> Öt felvonás előjátékkal Alessandro Striggio szövegére. Bemutató: 1607. február, Farsang, Mantova, Palazzo Ducale - öt részlet:	CD 266-267 ARCHIV IRODALOM: A hét zeneműve 1978/1 (Kovács János)
	a/ <u>Toccata</u> The English Baroque Soloists, His Majesties Sagbutts and Cornetts, vez. John Eliot Gardiner (1:34)	
	b/ részlet a 2. felvonásból: <u>Sinfonia, Orfeo</u> Anthony Rolfe Johnson (Orfeo), The English Baroque Soloists, His Majesties Sagbutts and Cornetts, vez. John Eliot Gardiner (0:39)	

ORFEO Ecco pur ch'a voi ritorno, Care selve e piaggie amate, Da quel sol fatte beate Per cui sol mie notti han giorno.	ORPHEUSZ Íme hát megtérek hozzátok, Drága erdők, szeretett dombok, Áldottak vagytok a Naptól Mely beragyogja sötét éjem.
--	--

	c/ részlet a 2. felvonásból: <u>„Örvendező” és Hírnök-jelenet</u> Anthony Rolfe Johnson (Orfeo), Anne Sofie von Otter (Hírnöknő), Mark Tucker (I. Pásztor), Nigel Robson (II. Pásztor), Michael Chance (III. Pásztor), The Monteverdi Choir, The English Baroque Soloists, His Majesties Sagbutts and Cornetts, vez. John Eliot Gardiner (13:34)	
--	--	--

ORFEO

Vi ricorda, o bosch'ombrosi,
De' miei lungh'aspri tormenti,
Quando i sassi ai miei lamenti
Rispondean fatti pietosi?

Dite, allor non vi sembrai
Più d'ogni altro sconsolato?
Or fortuna ha stil cangiato
Et ha volto in festa i guai.

Vissi già mesto e dolente,
Or gioisco, e quegli affanni
Che sofferti ho per tant'anni
Fan più caro il ben presente.

Sol per te, bella Euridice,
Benedico il mio tormento;
Dopo il duol vie più contento,
Dopo il mal vie più felice.

PASTORE I

Mira, deh mira, Orfeo, che d'ogni intorno
Ride il bosco e ride il prato.
Segui pur col plettro aurato
D'addolcir l'aria in sì beato giorno.

MESSAGGIERA

Ahi, caso acerbo,
ahi fat'empio e crudele.
Ahi stelle ingiuriose,
ahi ciel avaro.

PASTORE I

Qual suon dolente il lieto di perturba?

MESSAGGIERA

Lassa! dunque debb'io,
Mentre Orfeo con sue note il ciel consola,
Con le parole mie passargli il core?

PASTORE III

Questa è Silvia gentile,
Dolcissima compagna
Della bell'Euridice: oh, quanto è in vista

Dolorosa! Or che fia? Deh, sommi Dei,
Non torcete da noi benigno il guardo.

MESSAGGIERA

Pastor, lasciate il canto,
Ch'ogni nostra allegrezza in doglia è volta.

ORFEO

D'onde vieni? ove vai?
Ninfa, che porti?

ORPHEUSZ

Emlékeztek még, ó, árnyas erdők,
Hosszú, kegyetlen kínjaimra,
Midőn a kövek panaszaimat
Meglágyulva visszhangozták?

Mondjátok, nem tűntem-e akkor
Vigasztalanabbnak mindenki másnál?
Most a szerencse másfelé vette útját
S az én búmat is öröme változtatja át.

Éltem már bánat és fájdalom között,
Most íme, örvendezem, s e fájdalom
Miket elszenvedtem évek óta,
Megédesítik most szép jelenem.

Csak teérted, szép Eurüdiké,
Áldom szenvedésem,
Hogy a gond és bánat elmúltával
Sokkal boldogabbá lettem.

I. PÁSZTOR

Nézd, Orpheusz, hogy mosolyognak
Mindenfelől a mezők és a dombok;
Arany lantod szava édesítse
A léget ezen áldott napon.

HÍRNÖKNŐ

Ó, kegyetlen sors!
Ó, aljas és könyörtelen végzet!
Ó, baljóslatú csillagok!
Ó, féltékeny égiek!

I. PÁSZTOR

Mily fájdalmas hang zavarja meg boldog
napunkat?

HÍRNÖKNŐ

Jaj nekem, hogy
Míg Orpheusz dalával az eget magasztalja,
Szavaimmal szívét kell átdöfnöm!

III. PÁSZTOR

Ez itt Szilvia,
A szép Eurüdiké
gyengéd és kedves társa; ó, mily fájdalom
ül orcáin!
Mi történhetett? Ó, magasztos istenek,
Ne fordítsátok el rólunk jószágos
tekinteteket!

HÍRNÖKNŐ

Pásztor, hagyd most a dalt,
Mert minden vidámságunk fájdalommmá vált.

ORPHEUSZ

Honnan jössz? Hová tartasz?
Nimfa, milyen hírt hozol?

MESSAGGIERA

A te ne vengo, Orfeo,

HÍRNÖKNŐ

Hozzád jöttem, Orpheusz,

Messaggiera infelice,
Di caso più infelice e più funesto:
La tua bella Euridice...

ORFEO
Oimè, che odo?

MESSAGGIERA
La tua diletta sposa è morta.

ORFEO
Oimè

MESSAGGIERA
In un fiorito prato
Con l'altre sue compagne
Giva cogliendo fiori
Per farne una ghirlanda a le sue chiome,
Quand'angue insidioso,
Ch'era fra l'erbe ascoso,
Le punse un piè con velenoso dente.
Ed ecco immantinente
Scolorirsi il bel viso e nei suoi lumi
Sparir que' lampi, ond'ella al sol fea scorno.

Allor noi tutte sbigottite e meste
Le fummo intorno, richiamar tentando
Gli spirti in lei smarriti
Con l'onda fresca e con possenti carmi,

Ma nulla valse, ah! lassa,
Ch'ella i languidi lumi alquanto aprendo,
E te chiamando, Orfeo,
Dopo un grave sospiro,
Spirò fra queste braccia; ed io rimasi
Piena il cor di pietade e di spavento.

PASTORE I
Ahi caso acerbo,
ahi fat'empio e crudele.
Ahi stelle ingiuriose,
ahi ciel avaro.

PASTORE II
All'amara novella
Rassembra l'infelice
un muto sasso,
Che per troppo dolor non può dolersi.

PASTORE I
Ahi, ben avrebbe un cor di tigre o d'orsa
Chi non sentisse del tuo mal pietade,
Privo d'ogni tuo ben, misero amante.

Mint boldogtalan hírhozója
A gyászos esetnek.
A te szépséges Eurüdikéd...

ORPHEUSZ
Ó jaj, mit hallok?

HÍRNÖKNŐ
Szeretett hitvesed halott.

ORPHEUSZ
Ó jaj!

HÍRNÖKNŐ
Egy virágos réten
Sétálgatott barátnőivel
Virágokat szedve,
Hogy koszorúval ékesíthessék homlokát,
Mikor egy ármányos kígyó
Mely a fű között rejtőzködött
Méregfogával a lábába mart.
Szép arca azon nyomban elsápadt,
S szemeire, mik hajdan a Napnál is
Fényesebben ragyogtak, egyszerre homály
borult.
Akkor mindnyájan, ijedten és rémülten
Körégyűltünk és megpróbáltuk
Friss vízzel és hangos szóval
visszacsalogatni
Testének tovatűnő szellemeit.
De ó jaj, minden hiába,
Bágyadt szemeit egy kisé kinyitván
Téged hívott, Orpheusz,
Majd egy mély sóhaj után
Kilehelte lelkét karjaim között s én
Magamra maradtam szánalommal és rémülettel
teli szívvel.

I. PÁSZTOR
Ó, kegyetlen sors!
Ó, aljas és kegyetlen végzet!
Ó, baljóslatú csillagok!
Ó, féltékeny égiek!

II. PÁSZTOR
A keserű hír hallatán
A boldogtalan oly néma,
mint a szikla,
Mérhetetlen fájdalommal szólni sem hagyja.

I. PÁSZTOR
Ki nem érez szánalmat fájdalomad láttán,
Abban egy tigris vagy medve szíve dobban
Szerencsétlen szerelmes, ki itt állsz,
Mindenedtől megfosztottan.

ORFEO Tu se' morta, mia vita, ed io respiro? Tu se' da me partita Per mai più non tornare, ed io rimango? No, che se i versi alcuna cosa pomno, N'andrò sicuro a' più profondi abissi; E intenerito il cor del Re dell'ombre, Meco trarrotti a riveder le stelle, Oh, se ciò negherammi empio destino, Rimarrò teco in compagnia di morte. Addio terra, addio cielo e sole, addio. CORO di NINFE e PASTORI Ahi caso acerbo, ahi fat'empio e crudele. Ahi stelle ingiuriose, ahi ciel avaro. Non si fidi uom mortale Di ben caduco e frale, Che tosto fugge, e spesso A gran salita il precipizio è presso.	ORPHEUSZ Te vagy halott, életem, s lélegzem én? Te mentél el tőlem, hogy soha vissza ne térj, S itt maradtam én? Ha dalaimnak még van valami hatalma, Úgy valóban leszállok a legsötétebb szakadékba, Meglágyítom az árnyak királyának szívét S visszahozlak magammal, hogy a csillagokba nézhess újra; Ó, de ha ezt a kegyetlen végzet megtagadja tőlem Úgy veled maradok a halál birodalmában. Isten veled, Föld, isten veled, Nap és Égbolt, isten veletek. NIMFÁK és PÁSZTOROK KÓRUSA Ó, kegyetlen sors! Ó, aljas és kegyetlen végzet! Ó, baljóslatú csillagok! Ó, féltékeny égiek! Halandó, ne bízz A mulandó és törékeny boldogságban Mert az hamar elillan S a szakadék gyakran van a legmagasabb csúcsok közelében.
--	---

d/ <u>részlet a 3. felvonásból</u>	
Anthony Rolfe Johnson (Orfeo), The English Baroque Soloists, His Majesties Sagbutts and Cornetts, vez. John Eliot Gardiner (2:47)	

ORFEO Possente spirito, e formidabil nume, Senza cui far passaggio a l'altra riva Alma da corpo sciolta invan presume, (RITORNELLO) Non vivo io, no, che poi di vita è priva Mia cara sposa, il cor non è più meco, E senza cor com'esser può ch'io viva? A lei volt'ho il cammin per l'aer cieco, A l'inferno non già, ch'ovunque stassi Tanta bellezza il paradiso ha seco.	ORPHEUSZ Hatalmas Szellem s rettenetes Istenség, Nélküled a testtől szabadult lélek Hiába vágyik a túlsó partra. (RITORNELL) Nem élek én, azóta nem, hogy halálra vált Drága hitvesem, szívem már nincs velem, S szív nélkül hogy élhetnék tovább? Hozzá jöttem a zavaros légen át Nem az Alvilágba, hisz ily szépség Bármerre jár, mindenütt Édent talál.
--	---

e/ <u>részlet a 3. felvonásból</u>	
Anthony Rolfe Johnson (Orfeo), John Tomlinson (Caronte), The English Baroque Soloists, His Majesties Sagbutts and Cornetts, vez. John Eliot Gardiner (4:36)	

CARONTE Ben mi lusinga alquanto Dilettandomi il core, Sconsolato cantore, Il tuo pianto e 'l tuo canto. Ma lunge, ah, lunge sia da questo petto Pietà, di mio valor non degno affetto. ORFEO Ahi, sventurato amante, Sperar dunque non lice Ch'odan miei prieghi i cittadin d'Averno? Onde, qual ombra errante D'insepolto cadavero e infelice, Privo sarò del Cielo e dell'Inferno? Così vuol empia sorte Ch'in quest'orror di morte Da te, cor mio, lontano, Chiami tuo nome invano, E pregando e piangendo io mi consumi. Rendetemi il mio ben, tartarei Numi! SINFONIA Ei dorme, e la mia cetra, Se pietà, non impetra Ne l'indurato core, almen il sonno Fuggir al mio cantar gl'occhi non ponno. Su, dunque, a che più tardo? Tempo è ben d'approdar su l'altra sponda, S'alcun non è ch'il nieghi, Vaglia l'ardir se saran van'i prieghi. È vago fior del tempo L'occasion ch'esser dee colta a tempo. (Leszáll a bárkába és énekelve evez) Mentre versan quest'occhi amari fiumi, Rendetemi il mio ben, tartarei Numi!	KHARÓN A te sírásod és éneked, Vigasztalan dalnak, Szívem gyönyörködtetvén Kissé megindított. De távol, ah, távol álljon keblemtől A részvét, mely hozzám méltatlan érzélem. ORPHEUSZ Ah, én szerencsétlen szerelmes! Hát nem remélhetem Hogy az Alvilág lakói meghallgatják gyászos éneke? Hát temetetlen holt Boldogtalan árnyékaként bolyongjak, S legyen tilos számomra Ég és Alvilág? Hát így akarja a kegyetlen végzet, Hogy messze tőled, szívem, A halál e borzalmai közt Hiába szólítsam nevedet S zokogva emésszem el magam? Tartarosz istenei, adjátok vissza kedvesem! SINFONIA Elaludt, s ha már lantom Nem indította irgalomra E megkeményedett szívet, legalább szemei Sem menekülhettek az álom elől. Fel hát, miért is késlekedem? Itt az idő, hogy átjussak a túlsó partra, Ha már nincs senki, ki megtilthatja, S kérésem hiábavaló, győzzön a vakmerésem. Az alkalom tűnékeny virága az időnek, Melyet leszakasztani a legjobbkor kell. Míg keserű forrásokot ont szemem, Tartarosz istenei, adjátok vissza kedvesem! (Kolonits Klára nyersfordítása)
---	--

2.	<u>Lamento d'Arianna</u> (az elveszett L'Arianna operából, bemutató: 1608) Ottavio Rinuccini szövegére - részlet: 1. rész Helga Müller-Molinari (Arianna), Concerto Vocale (1:20)	CD Harmonia mundi France SZÖVEG: Bartha Dénes: A zenetörténet antológiája, No. 79, 2. kiadás, Zeneműkiadó 1974
----	---	--

Lasciatemi morire, e chi volete voi che mi conforte in cosi dura sorte, in cosi gran martire? Lasciatemi morire.	Hagyjatok meghalni! És mit akartok ti, hogy engem vigasztaltok ebben a nehéz sorsban, ebben a nagy vértanúságban? Hagyjatok meghalni! (Földes Judit nyersfordítása)
---	---

3.	<u>Il combattimento di Tancredi e Clorinda</u> (Tancredi és Clorinda párviadala) Torquato Tasso: A megszabadított Jeruzsálem XII. ének 52-62 és 64-68 stanza soraira. Bemutató: 1624 (1625?, 1626?), Farsang, Velence, Palazzo Mocenigo (ma: Hotel Danieli) - részlet: 1. rész Guy de Mey, tenor (Testo), Martin Klietmann, tenor (Tancredi), Zádori Mária, szoprán (Clorinda), Capella Savaria, vez. Nicholas McGegan (5:50)	CD 286 HUNGAROTON SZÖVEG: Torquato Tasso: A megszabadított Jeruzsálem XII. ének 52-56. stanza IRODALOM: <u>A hét zeneműve 1973/2</u> (Ferenczi Ilona), <u>Várnai Péter: Oratóriumok</u> könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983., 29. lap.
----	---	---

Claudio Monteverdi: Il Combattimento di Tancredi e Clorinda - első rész 52. Tancredi, che Clorinda un homo stima, Vuol ne l'armi provarla al paragone. Va girando colei l'alpestre cima ver altra porta, ove d'entrar dispone. Segue egli impetuoso, onde assai prima che giunga, in guisa avvien che d'armi suone, ch'ella si volge, e grida: „O tu, che porte, Correndo si?” Respose: „E guerra e morte.” 53. „Guerra e morte avrai” - disse - „io non rifiuto darlati, se le cerchi e fermo attendi.” Né vuol Tancredi, ch'ebbe a piè veduto il suo nemico, usar cavallo, e scende. E impugna l'un l'altro il ferro acuto, ed aguzza l'orgoglio e l'ira accende; e vansi incontro a passi tardi e lenti quai due tori gelosi e d'ira ardenti.	Claudio Monteverdi: Tancredi e Clorinda párviadala - első rész 52. Tancredi, ki Clorindát férfinak véli, fegyverrel, viadalban állna próbát vele. A lány az erdős dombot kerüli más kapu felé, hol visszatérni kíván. Amaz hevesen űzi, s jóval előtte, mint odaérne, úgy zörög fegyvere, hogy ez megfordul, s - Mit hozol - kiált, - hogy így robogsz? - Felel: Harcot s halált. - 53. - Harc és halál részed - szól, nem tagadom meg tőled, ha kéred -, megáll és bevárja. Látja Tancredi: gyalog van ellensége, lován maradni nem kíván s leszáll. S mindkettő hegyes vasát megragadja, élezi göggjét, felgyújtja haragját, s vontatott, lassú léptekkel tart egymás felé, mint két féltékeny bika, haragtól égő.
---	---

54. Notte, che nel profondo oscuro seno chiudesti e nell'oblio fatto sì grande, degne d'un chiaro sol, degne d'un pieno teatro, opre sarian sì memorande, piacciati ch'indi il tragga, e 'n bel sereno alle future età lo spieghi e mande: viva la fama lor; e tra lor gloria splende dal fosco tuo l'alta memoria. 55. Non schivar, non parar, non pur ritrarsi voglion costor, né qui destrezza ha parte. Non danno i colpi or finti, or pieni or scarsi; toglie l'ombra e 'l furor l'uso dell'arte. Odi le spade orribilmente urtarsi a mezzo il ferro; e 'l piè d'orma non parte: sempre è il piè fermo e la man sempre in moto, né scende taglio invan, né punta a voto. 56. L'onta irrita lo sdegno a la vendetta, e la vendetta poi l'onta rinnova, onde sempre al ferir, sempre a la fretta stimol novo s'aggiunge e piaga nova. D'or in or più si mesce e più ristretta si fa la pugna, e spada oprar non giova: dansi con' pomi, e infelloniti e crudi cozzan con gli elmi insieme e con gli scudi.	54. Éj, ki mélységes sötét kebeledbe zártál s a feledésbe ily nagy eseményt, méltók a fénylő napra, méltók egy teli színházra volnának e jeles hőstettek. Engedd, hogy őket kihozzam a fényre, s jövő koroknak kitárjam, általadjam. Hírnevük éljen, dicsőségük, s vele ragyogjon homályod magas emlékjele. 55. Kitérni, védekezni, hátralépni ők nem akarnak, s ügyesség se számít. Nincs cselvágás, kitámadás, beszúrás: homály, harag művészetnek nem ad tért. Hallod, iszonyún élet egymásba rója félpengéig a kard, és nyomból a láb nem tágít: szilárd a láb, a kéz mindig mozog, vágás se vét, szúrás sem hull hiába. 56. A haragot a szégyen bosszúra gyűjtja, s a bosszú ismét újítja a szégyent, így a sebzésre és a gyorsaságra mindig új ösztökélés támad s új sebek. Egyre sűrűbb és egyre szorosabb a küzdelem, s kardnak semmi haszna: a markolattal ütnek, s bőszerűtlen, keményen sisakjukkal, pajzsukkal csattannak össze. (Király Erzsébet nyersfordítása)
--	--

4.	<u>Monteverdi és Ferrari? vagy Sacrati?:</u> <u>L'incoronazione di Poppea</u> (Poppea megkoronázása) Francesco Busenello szövegére, három felvonás előjátékkal. Bemutató: 1643 (vagy 1642 telén?), Velence, Teatro dei SS. Giovanni e Paolo (Teatro Grimani) - öt részlet:	CD TELDEC IRODALOM: <u>A hét zeneműve 1983-1984</u> (Kovács János) <u>Szemelvények a</u> <u>zenehallgatáshoz.</u> Tankönyvkiadó, 1990., 21-28. lap (Kovács Sándor)
	a/ részlet az 1. felvonásból: <u>Poppea és Nerone búcsúzása</u> Rachel Yakar (Poppea), Eric Tappy (Nerone), Monteverdi-Ensemble Opernhaus Zürich, vez. Nikolaus Harnoncourt (2:46)	

POPPEA Tornerai? NERONE Se ben io vò, pur teco io stò. POPPEA Tornerai? NERONE Il cor dalle tue stelle mai mai non si disvelle. POPPEA Tornerai? NERONE Io non posso da te viver disgiunto se non si smembra la unità, dal punto. POPPEA Tornerai? NERONE Tornerò. POPPEA Quando? NERONE Ben tosto. POPPEA Ben tosto, me'l prometti? NERONE Te'l giuro. POPPEA E me l'osserverai? NERONE E se a te non verrò, tu a me verrai. POPPEA A dio. NERONE A dio. POPPEA Nerone, Nerone, a dio. NERONE Poppea, Poppea, a dio. POPPEA A dio Nerone, a dio. NERO A dio, Poppea, ben mio.	POPPEA Visszajössz? NERO Bár elmegyek, mégis veled maradok. POPPEA Visszajössz? NERO Szívem a szemedtől soha, soha nem szakad el. POPPEA Visszajössz? NERO Én ugyanúgy nem élhetek tőled elválasztva, mint ahogy oszthatatlan a pont egysége is. POPPEA Visszajössz? NERO Visszajövök. POPPEA Mikor? NERO Hamarosan. POPPEA Hamarosan, azt ígéred? NERO Esküszöm. POPPEA Betartod? NERONE Hogyha én nem megyek hozzád, te jössz énhozzám. POPPEA Isten áldjon NERO Isten áldjon. POPPEA Nero, Nero, isten áldjon. NERO Poppea, Poppea, isten áldjon. POPPEA Isten áldjon, Nero, isten áldjon. NERO Isten áldjon, Poppea, szerelmem.
--	---

b/ részlet a 2. felvonásból: <u>Seneca búcsúja és a tanítványok kara</u> Matti Salminen (Seneca), Francisco Araiza, Peter Keller, Werner Gröschel (Seneca tanítványai), Monteverdi-Ensemble Opernhaus Zürich, vez. Nikolaus Harnoncourt (4:04)	
--	--

SENECA Amici, è giunta l'ora di praticare in fatti quella virtù che tanto celebri. Breve angoscia è la morte; un sospir peregrino esce dal core, ove è stato molt'anni, quasi in hospitio, come forastiero, e sen' vola all'Olimpo della felicità, soggiorno vero. I FAMIGLIARI Non morir Seneca, no. Io per me morir non vo. Questa vita è dolce troppo, questo ciel troppo sereno, ogni amaro, ogni veleno finalmente è lieve intoppo. RITORNELLO Se mi corco al sonno lieve mi risveglio in sul mattino, ma un avel di marmo fino mai non dà quel che riceve. Io per me morir non vo. Non morir Seneca, no.	SENECA Barátaim, elérkezett az idő, hogy tettekben gyakoroljuk azt az erényt, melyet oly gyakran dicsértem. Rövid nyugtalanság csak a halál: egy sóhaj vándorútra kél a szívből, ahol sok éven át mintegy idegen szállóvendéggént lakott, és felszáll az Olimposzra, a boldogság igazi lakába. A TANÍTVÁNYOK Ne halj meg, Seneca, ne! Ami engem illet, én nem akarok meghalni. Ez az élet túl édes, ez az ég túl derűs, minden keserűség, minden méreg végül is csak könnyű akadály. RITORNELL Ha könnyű álmra hajtom fejem, reggel felébredek; de egy mives márvány sírbolt soha nem adja vissza azt, mit elvett. Ami engem illet, én nem akarok meghalni. Ne halj meg, Seneca, ne.
--	--

c/ részlet a 2. felvonásból: Poppea, Arnalta (<u>Altató</u>)	
Rachel Yakar (Poppea), Alexander Oliver (Arnalta), Monteverdi-Ensemble Opernhaus Zürich, vez. Nikolaus Harnoncourt (4:38)	

POPPEA Ad altro Arnalta mia, non penso mai. Amor, ricorro a te, guida mia speme in porto, fammi sposa. Par che'l sonno m'alletti a chiuder gli occhi alla quiete in grembo. ARNALTA Adagiati, Poppea, acquietati, anima mia; Sarai ben custodita. Oblivion soave i dolci sentimenti in te, figlia, addormenti. Posatevi occhi ladri, aperti deh che fate, se chiusi ancor rubate? Poppea, rimanti in pace; luci care e gradite, dormite homai, dormite.	POPPEA Másra sem tudok gondolni, Arnaltám. Úgy érzem, elnyom az álom, a nyugalom ölen le kell hunynom szememet. Itt a kertben, Arnaltám, vess nekem ágyat, hogy álmomban is élvezhessem e hús levegőt. ARNALTA Heveredj le, Poppea, nyugodj meg, édes lelkem: vigyázok rád. A szelíd feledés édes érzéseidet altassa el benned, lányom. Pihenjetek meg, csábító szemek, mit nem tesztek, ha nyitva vagytok, mikor lehunyva is elbájoltok? Poppea, aludj békésen: kedves, drága szemek, aludjatok már, aludjatok!
---	--

d/ részlet a 3. felvonásból: <u>Ottavia búcsúja</u>	
Trudeliese Schmidt (Ottavia) Monteverdi-Ensemble Opernhaus Zürich, vez. Nikolaus Harnoncourt (4:10)	

OTTAVIA A Dio, Roma, a Dio patria, amici a Dio. Innocente da voi partir conviene, vado a patir l'esilio in pianti amari, passero disperata i sordi mari. L'aria che d'ora in ora riceverà i miei fiati, li porterà per nome del cor mio a veder, a baciare le patrie mura; et io starò solinga, alternando le mosse ai pianti, ai passi insegnando pietade ai tronchi, ai sassi, demigate hoggi mai perverse genti allontanarmi dagli amati lidi. Ahi, sacrilego duolo, tu m'interdici il pianto, quando lascio la patria ne stillar una lagrima poss'io, mentre dico ai parenti, e a Roma a Dio.	OCTAVIA Isten veled, Róma, Isten veled, hazám, Isten veletek, barátaim! Ártatlanul kell tőletek megválnom. Megyek, hogy keserű könnyek között töltssem le száműzetésem; kétségbeesve hajózom a süket tengereken. A lég, mely időről időre magába szívja leheletemet, szívem nevében elhozza majd ide, hogy nézze s csókolja a hazai falakat; miközben én magányosan sétálok egyre sírva, s szánalmat ébresztek még a farönkökben s a kövekben is. Óh, alantas gyötirelem, te még a sírást is megtagadod tőlem, mikor hazámat elhagyom. Még egy könnyet sem ejthetek, mikor enyéimtől és Rómától búcsúzom.
--	--

e/ részlet a 3. felvonásból: <u>koronázási jelenet és záróduett</u> Peter Straka, Fritz Peter (konzulok), Peter Keller, Werner Gröschel, Rudolf A. Hartmann (tribunok), Rachel Yakar (Poppea), Eric Tappy (Nerone), Monteverdi-Ensemble Opernhaus Zürich, vez. Nikolaus Harnoncourt (7:20)	
--	--

CONSOLI, TRIBUNI A te sovrana Augusta con il consenso universal di Roma indiademiam la chioma; a te l'Asia, a te l'Affrica s'atterra; a te l'Europa e'l mar che cinge e serve quest'Imperio felice, hora consacra e dona questa del mondo Imperial corona. POPPEA, NERONE Pur ti miro, pur ti godo, pur ti stringo, pur ti annodo, più non peno, non moro, o mia vita, o mio tesoro. Io son tua, tuo son io, speme mia dillo, di l'idol mio, tu sei pur sì mio ben, sì mio cor, mia vita, sì, sì. Pur ti miro, pur ti godo, pur ti stringo, pur ti annodo, più non peno, non moro, o mia vita, o mio tesoro.	KONZULOK, TRIBUNOK Fenséges úrnónk, Róma egyetemes helyeslése mellett megkoronázzuk fűrtjeidet. Előtted Ázsia és Afrika leborul; Európa, és a tenger, mely közrefogja e boldog birodalmat, ím néked szenteli és néked adja a világbirodalom e koronáját. POPPEA, NERO Egyre csak nézlek, egyre csak gyönyörködöm benned, egyre csak öllelek, egyre csak szorítlak, s többé már nem kínlódom, többé már nem haldoklom, ó életem, ó szerelmem. A tiéd vagyok. Reménységem, mondd, mondd: „Te vagy az istenem, igen, szerelmem, igen, a szívem, az életem, te vagy.” Egyre csak nézlek, egyre csak gyönyörködöm benned, egyre csak öllelek, egyre csak szorítlak, s többé már nem kínlódom, többé már nem haldoklom, ó életem, ó szerelmem. (Lax Éva fordítása)
---	---

	<u>Alessandro Scarlatti</u> (olasz, 1660. Palermo - 1725. Nápoly)	05295 portré
	<u>Tito Sempronio Gracco</u> opera Silvio Stampiglia szövegére. Bemutató: 1702. Farsang, Nápoly, Teatro S. Bartolomeo. - részlet: <u>quartett</u> Margaret Ritchie, szoprán, Dorothy Bond, szoprán, Nancy Evans, mezzoszoprán, Alexander Young, tenor, zenekar, vez. J. A. Westrup (4:55)	LEMEZ

Idolo mio, ti chiamo
Mio bene mio tesoro
Sovengati ch'io t'amo
Rammentati ch'io moro moro.

Tu sei la vita mia
Che fredda gelosia.
Tu gioia del mio seno
Che rigido veleno.
Io son da te tradito (tradita)
E pur t'adoro.

Idolo mio, ti chiamo
Mio bene mio tesoro
Sovengati ch'io t'amo
Rammentati ch'io moro moro.

	<u>Giovanni Battista Pergolesi</u> (olasz, 1710. Jesi (Ancona) - 1736. Pozzuoli)	
	<u>La serva padrona</u> (Az úrhatnám szolgáló) kétfelvonásos intermezzo Gennarantonio Federico szövegére. Bemutató: 1733. Nápoly, Teatro S. Bartolomeo. - részlet: <u>záróduett</u> (átvéve a Flaminio c. operából, 1735) Emilia Petrescu-Cironeanu (Serpina), Marius Rintzler (Uberto), George Enescu Kamarazenekar, vez. Constantin Bugeanu (6:10)	LEMEZ IRODALOM: <u>A hét zeneműve</u> 1980/2 (Boschán Daisy)

SERPINA
Per te ho io nel core
Il martellin d'amore
Che mi percuote ognor.

UBERTO
Mi sta per te nel core
Con un tamburo amore,
E batte forte ognor.

SERPINA
Deh! senti il tippiti
senti tippiti, tippiti tippiti.

UBERTO
Lo sento, è vero, sì,
Tu senti il tappatà,
senti tappatà, tappatà, tappatà.

SERPINA
È vero, il sento già.

SERPINA, UBERTO
Ma questo ch'esser può?

SERPINA
Io nol so.

UBERTO
Nol so io.

SERPINA
Caro sposo!

UBERTO
Cara sposa!

SERPINA, UBERTO
Oh, Dio!
Ben te lo puoi pensar, sì!

SERPINA
Mi percuote, mi percuote.

UBERTO
Che?

SERPINA
Il martellin d'amore.

UBERTO
Ma questo ch'esser può?

SERPINA
Io nol so.
Senti, senti:
Tippiti, tippiti, tippiti.

UBERTO
Senti, senti:
Tappatà, tappatà, tappatà.

SERPINA, UBERTO
Ma questo ch'esser può?

SERPINA
Io nol so.

UBERTO

SERPINA
Érted szívemben
Ámor kis kalapácsa,
egyre csak ver.

UBERTO
Érted veri szívemben
Ámor a dobot,
erősen veri.

SERPINA
Hallgasd csak: kipi-kopp
Hallgasd: kipi-kopp, kipi-kopp, kipi-kopp.

UBERTO
Hallom bizony, ver!
Hallgasd csak: kopp-kopp!
Hallgasd: kopp-kopp, kopp-kopp, kopp-kopp.

SERPINA
Bizony, hallom ám!

SERPINA, UBERTO
De mi lehet ez vajon?

SERPINA
Én nem is tudom.

UBERTO
Én sem tudom.

SERPINA
Drága férjem!

UBERTO
Drága nőm!

SERPINA, UBERTO
Istenem!
Könnyen kitalálhatod!

SERPINA
Megüt, megüt.

UBERTO
Hogy?

SERPINA
Ámor kis kalapácsa.

UBERTO
De mi lehet ez vajon?

SERPINA
Én nem is tudom.
Hallgasd csak, hallgasd csak:
kipi-kopp, kipi-kopp, kipi-kopp.

UBERTO
Hallgasd csak, hallgasd csak:
kopp-kopp, kopp-kopp, kopp-kopp.

SERPINA, UBERTO
De mi lehet ez vajon?

SERPINA
Én nem is tudom.

UBERTO
Én sem tudom!

SERPINA Ah, caro, caro, caro, oh!	SERPINA Ah, drágám, drágám, drágám, ó!
UBERTO Ah, gioia, gioia, gioia, oh!	UBERTO Ah, kincsem, kincsem, kincsem, ó!
SERPINA, UBERTO Ah, ben te lo puoi pensar, sì!	SERPINA, UBERTO Ah, könnyen kitalálhatod!.
SERPINA Io per me non so dirlo.	SERPINA Én meg nem mondhatom!
UBERTO Per me non so capirlo.	UBERTO Én meg nem érthetem!
SERPINA Sarà, ma non è questo.	SERPINA Talán ez... De mégse!
UBERTO Sarà, nemmeno è questo.	UBERTO Talán ez... De mégse!
SERPINA Ah! furbo, ah! t'intendo.	SERPINA Ah! te ravasz, ah! jól értlek én!
UBERTO Ah! ladra, ti comprendo.	UBERTO Ah! te hamis, átlátom én!
SERPINA, UBERTO Mi vuoi tu corbellar, sì, sì, mi vuoi tu corbellar.	SERPINA, UBERTO Be akarsz csapni, igen, igen, be akarsz csapni,
SERPINA Per te ho io nel core stb.	SERPINA Érted szívemben stb.
	(Lax Éva fordításának felhasználásával)

B/ Német, francia és angol opera

Georg Philipp <u>Telemann</u> (német, 1681. Magdeburg - 1767. Hamburg)	IRODALOM: <u>Telemann</u> : Curriculum vitae (Három önéletrajz), Helikon Könyvkiadó 1995
<u>Pimpinone oder Die ungleiche Heirat</u> (Pimpinone, avagy a boldogtalan házasság) intermezzo három felvonásban. Bemutató: 1725. Hamburg. - részlet: Pimpinone tercett-áriája (No.17) Reiner Süss, basszus (Pimpinone) Staatskapelle Berlin, vez. Helmut Koch (3:05)	CD 2043,17 BERLIN CLASSICS - ETERNA

	Jean-Baptiste <u>Lully</u> (olasz születésű francia, *1632. Firenze - †1687. Párizs)	IRODALOM: Romain <u>Rolland</u> : Jean-Baptiste Lully, Gondolat 1959.
1.	<u>Le bourgeois gentilhomme</u> (Úrhatnám polgár) comédie-ballet. Szövegkönyv: Jean-Baptiste Molière. Bemutató: 1670. Chambord. - részletek: a/ a 2. felvonás 1. jelenetéből: <u>Menüett</u> Bernard Blier (Jourdain), Guy Pérauld (Zenemester), Jean Parédes (Táncmester) (2:40)	IRODALOM: <u>Molière</u> : Úrhatnám polgár (Mészöly Dezső fordítása)

Molière:
Úrhatnám polgár
MÁSODIK FELVONÁS
ELSŐ JELENET
(részlet)

Jourdain úr, zenetanár, tánctanár, lakájok

JOURDAIN ÚR: Ez már igen! Jól riszálják magukat, meg kell adni.

ZENETANÁR: Hát még, ha zene lesz hozzá! Majd meglátja uraságod, milyen előkelő balettet állítunk össze - csodás!

JOURDAIN ÚR: Majd meglátjuk. Mára ebédre megtisztel az a hölgy, akinek a kedvéért rendezem ezt a cécót.

TÁNCATANÁR: Minden készen van.

ZENETANÁR: De ez nem elég. Egy ilyen bőkezű, műértő uraságnak házihangversenyt kell rendeznie minden szerdán, vagy minden csütörtökön.

JOURDAIN ÚR: A nemesek is rendeznek?

ZENETANÁR: Hogyne, uram.

JOURDAIN ÚR: Akkor én is. De aztán szép lesz?

ZENETANÁR: De még milyen! Három énekhangra van szükség: egy szopránra, egy tenorra és egy basszusra. Kíséretül kell egy cselló, egy gitár és egy spinét - a basszus mellé - továbbá két primhegedű a közjátékok számára.

JOURDAIN ÚR: Tegyen bele még egy csimpolyát (eredetileg: tromba marina=tengeri trombita) is. A csimpolyát csudára szeretem, mert hogy olyan fülbemászó.

ZENETANÁR: Bízsa azt ránk, uraságod.

JOURDAIN ÚR: Csak el ne felejtsem énekeseket küldeni a mai ebédhez.

ZENETANÁR: Meglesz minden, ne féljen uraságod.

JOURDAIN ÚR: De a legfontosabb, hogy a balett szép legyen.

ZENETANÁR: Meg lesz elégedve uraságod, főleg a menüettel, majd meglátja.

JOURDAIN ÚR: Á, a menüett az én táncom! Látnák csak, hogy járom! Kezdjük mester!

ZENETANÁR: Egy kalapot, uram, egy kalapot!

JOURDAIN ÚR (fogja az egyik lakáj kalapját, és fejébe nyomja a hálósipkája fölé):

ZENETANÁR (kézen fogja, s a menüett dallamát énekelve, táncoltatja): La-la-la, la-la-la-la-la-la, la-la-la (megismétli a dallamot, majd folytatja). La-la. La-la. Csak ü-tem-ben kérem szé-phen. La-la-la-la-la. Jobb lábbal ké-rem! La-la-la. Nem moz-gat-juk köz-ben a vál-lunk! La-la-la-la-la-la. La-la-la-la-la-la. Ne-te-ker-je-ki-a-kar-ját! La-la-la-la-la-la. Csak-fel-a-fej-jel! A-lá-ba-he-gyét-for-dít-sa-ki-fe-lé! La-la-la. Csak-ki-a-mel-let!

JOURDAIN ÚR: No?

ZENETANÁR: Jobb már nem is lehetne!

(Mészöly Dezső fordítása)

b/ Részlet a 4. felvonásból: A török szertartás (részlet) Siegmond Nimsgern, bariton (Mufti), a Tölzer Gyermekkar tagjai, La Petite Bande, vez. Gustav Leonhardt (5:30)	CD Deutsche HARMONIA MUNDI
--	----------------------------

Molière:
Úrhatnám polgár
A TÖRÖK SZERTARTÁS

(A mufti, dervisek, török-énekesek, muzsikuskok, táncosok. Hat török bevonul párosával, komolyan, zeneszó mellett. Három szőnyeget visznek, s miután különféle fordulatokat végeztek velük, mindhármat magasra tartják. Az énekesek és a muzsikuskok elvonulnak a szőnyegek alatt, és felállnak a színpad két oldalán. A menetet a mufti fejezi be a dervisek kíséretében.)

A törökök földre terítik a szőnyegeket és rátérdelnek. A mufti és a dervisek állva maradnak. A mufti különféle vonaglásokkal és fintorokkal némán Mohamedhez imádkozik, miközben a törökök arca borulnak, ezt énekelve: „Alli”, majd az ég felé emelik karjukat, ezt énekelve: „Alla”. Az ima végén mind felállnak, s ezt éneklük: „Allah akbar”.

(A dervisek a mufti elé vezetik Jourdain urat, török módra öltözve, borotvált fejjel, turbán és kard nélkül. A mufti énekkel fordul Jourdain úrhoz):

MUFTI

Ha te tudni,
Szólni te,
Ha nem tudni,
Fogni be.

Én vadzs mufti,
Te vadzs ki?
Te nem tudni -
Hallgatni.

(Két dervis elvezeti Jourdain urat. A mufti énekelve kérdezi a törököktől, hogy milyen vallású Jourdain.

MUFTI

Edz kiféle? Edz ki fajta?
Anabaptista? Anabaptista?
TÖRÖKÖK (nemet integetnek)
Jok.

MUFTI

Zwinglista?
TÖRÖKÖK
Jok.

MUFTI

Koffita?
TÖRÖKÖK
Jok.

MUFTI

Huszita? Morista?
Fronista?
TÖRÖKÖK
Jok, jok, jok.
Jok, jok, jok.

MUFTI
 Atheista?
 TÖRÖKÖK
 Jok.
 MUFTI
 Lutherista?
 TÖRÖKÖK
 Jok.
 MUFTI
 Kálvinista?
 TÖRÖKÖK
 Jok.
 MUFTI
 Bramina? Moffina?
 Zarina?
 TÖRÖKÖK
 Jok, jok, jok.
 Jok, jok, jok.
 MUFTI (ismétli)
 Jok, jok, jok.
 Mohometana? Mohometana?
 TÖRÖKÖK (igent intve)
 Hi valla, hi valla.
 MUFTI
 Hodzs hívja? Hodzs hívja?
 TÖRÖKÖK
 Dzsurdina, Dzsurdina.
 MUFTI
 Dzsurdina.
 MUFTI (magasba ugrik és jobbra-balra néz)
 Dzsurdina? Dzsurdina?
 TÖRÖKÖK (ismétlik)
 Dzsurdina! Dzsurdina! Dzsurdina!
 MUFTI
 Mahometta, Mahometta!
 Kedzselmedzni a Dzsurdina!
 Te kedzselmed megengedni,
 Én Dzsurdina lovag tenni:
 Adni szablya et turbanta,
 Adni gálya, grand armáda.
 Mamamusi a Dzsurdina,
 Oltalmazni Palesztina,
 Mahometta, Mahometta,
 Kedzselmezni a Dzsurdina!
 (A dervisek leveszik a Koránt Jourdain hátáról, aki - minthogy elfáradt a térdeplésben -
 egy nagy ó!-t kiált.)
 MUFTI
 Van jó turka a Dzsurdina!
 TÖRÖKÖK (igent intve)
 Hi valla, hi valla.
 MUFTI (táncolva énekli)
 Illa-alla-hulla-villa-baba-hu.
 (A mufti elvonul, a törökök énekelnek és táncolnak.)

(Mészöly Dezső fordítása)

2.	<u>Alceste, ou Le triomphe d'Alcide</u> (Alkesztisz, avagy Alcide diadala) opera öt felvonásban, előjátékkal Philippe Quinault szövegére. Bemutató: 1674. Párizs, Operaház. - Részlet: <u>Ouverture</u> La Grande Ecurie et la Chambre du Roy, vez. Jean-Claude Malgoire (2:45)	CD DISQUES MONTAIGNE IRODALOM: <u>Németh Amadé</u>: Opera ritkaságok, Zeneműkiadó 1980, 292. lap) KOTTA: Davison and Apel No. 224.
----	---	---

	<u>Jean Philippe Rameau</u> (francia, *1683. Dijon - †1764. Párizs)	IRODALOM: <u>Debussy</u>: J. Ph. Rameau (Lásd <u>Debussy</u>: Croche úr a műkedvelők réme, Zeneműkiadó 1959)
	<u>Castor et Pollux</u> (Castor és Pollux) opera öt felvonásban, előjátékkal P. J. Gentil Bernard szövegére. Bemutató: 1737. Párizs. - Részletek: a/ Előjáték 2. jelenetéből: <u>Gavotte en Rondeau - Gavotte - Air: L'Amour - Menuet</u> <u>- Tambourin</u> Zeger Vandersteene (L'Amour), Stockholmi Kamarakórus, Concentus musicus Wien, vez. Nikolaus Harnoncourt (5:26)	CD TELDEC - DAS ALTE WERK IRODALOM: <u>Németh Amadé</u>: Opera ritkaságok, Zeneműkiadó 1980, 321. lap)

L'AMOUR Renaiss Plus brillante, Paix charmante, Sois constante! Tu fais Mon attente, Les amours Font les beaux jours... O paix, Règne à jamais! Tu me rends d'heureux loisirs, Et je te rends les plaisirs. Renaiss Plus brillante, Paix charmante, Sois constante! Tu fais mon attente; Les Amours font tes beaux jours.	ÁMOR Szüless újra Még tündöklőbben, Elbűvölő béke, Légy állhatatos! Te szülsz Várakozásom, Ámor-istenek Adják szép napjaid... Ó béke, Uralkodj örökké! Tőled kapom a boldog szórakozást, És én örömeim adom cserébe. Szüless újra Még tündöklőbben, Elbűvölő béke, Légy állhatatos! Te szülsz Várakozásom, Ámor-istenek Adják szép napjaid...
--	--

b/ 1. felvonás 1. jelenet: <u>Castor siratása</u> Stockholmi Kamarakórus, Concentus musicus Wien, vez. Nikolaus Harnoncourt (2:36)	
--	--

CHOEUR DES SPARTIATES Que tout gémissse, Que tout s'unisse! Préparons, élevons d'éternels monuments Au plus malheureux des amants! Que jamais notre amour ni son nom ne périclisse! Que tout s'unisse, Que tout gémissse!	Spártaiak csapata gyűlik össze az emlékmű körül. A SPÁRTAIK KÓRUSA Minden jajgasson, Minden egyesüljön a jajszóban! Készítsünk, emeljünk örök emlékművet A legszerencsétlenebb szerelmesnek: Szeretetünk s az ő neve soha el ne enyészzen; Minden egyesüljön a jajszóban, Minden jajgasson! (Vashegyi György fordítása)
---	--

c/ 4. felvonás 2. jelenetéből: <u>Passepied I-II.</u> Concentus musicus Wien, vez. Nikolaus Harnoncourt (1:34)	
---	--

Henry <u>Purcell</u> (angol, *1659. Westminster /London/ - †1695. u.o.)	IRODALOM: <u>Legány Dezső</u> : Henry Purcell, Gondolat, 1959
<u>Dido and Aeneas</u> (Dido és Aeneas) opera három felvonásban Vergilius „Aeneis” című eposza nyomán Nahum Tate szövegére. Bemutató: 1689. London. - 4 részlet:	CD DECCA
a/ <u>1. felvonás 1. jelenetéből</u> Patricia Clark (Belinda, Dido testvére), Eileen Poulter (Második Hölg), The St. Anthony Singers, English Chamber Orchestra, vez. Anthony Lewis (1:33)	

I. felvonás 1. jelenet A palota (részlet) BELINDA, SECOND WOMAN, CHORUS Fear no danger to ensue, The Hero loves as well as you. Fear no danger to ensue, The Hero loves as well as you. Ever gentle, ever smiling, And the cares of life beguiling. Fear no danger to ensue, The Hero loves as well as you. Cupids strew your path with flowers, Gather'd from Elysian bowers. Fear no danger to ensue, The Hero loves as well as you.	BELINDA, MÁSODIK HÖLGY, KÓRUS Ne félj, veszély el nem érhet, A hős szeret, miképp te őt. Ne félj, veszély el nem érhet, A hős szeret, miképp te őt. Nemes mosolya Eloszlatja gondjaid. Ne félj, veszély el nem érhet, A hős szeret, miképp te őt. Cupidók szórják lábaitokhoz Elysiumi mezők virágait. Ne félj, veszély el nem érhet, A hős szeret, miképp te őt.
--	--

b/ <u>1. felvonás 2. jelenet:</u> Monica Sinclair (Varázslónő), Rhianon James (Első Boszorkány), Catherine Wilson (Második Boszorkány), The St. Anthony Singers, English Chamber Orchestra, vez. Anthony Lewis (8:00)	
---	--

I. felvonás 2. jelenet Színhely: A barlang (Belép a Varázslónő) SORCERESS Wayward sisters, you that fright The lonely traveller by night, Who like dismal ravens crying Beat the windows of the dying. Appear at my call, and share in the fame Of a mischief shall make all Carthage flame. Appear, Appear! (Belépnek a boszorkányok) FIRST WITCH Say, beldame, what's thy will? CHORUS OF WITCHES Harm's our delight and mischief all our skill. SORCERESS The Queen of Carthage, whom we hate, As we do all in prosp'rous state, Ere sunset shall most wretched prove, Depriv'd of fame, of life and love.	VARÁZSLÓNŐ Szeszélyes nővéreim, kik rémületbe ejtitek A magányos éjszakai utast, Kik gyászos hollóvíjjogásként Zörgetitek haldoklók ablakát. Hívásomra megjelenjete, s osztozzatok A gonosztettben, mely Karthágót lángba borítja. Jelenjete meg, jelenjete meg! ELSŐ BOSZORKÁNY Szólj, uralkodónk, mit kívánsz? BOSZORKÁNYOK KÓRUSA Gonoszság s rontás minden örömünk. VARÁZSLÓNŐ Karthágó királynőjét, kit mi gyűlölünk - mint mindenkit, aki boldogan él - E nap balvégtetű alkonya Hírnevétől, életétől s szerelmétől fosztja meg.
CHORUS OF WITCHES Ho, ho, ho, ho, ho, ho! FIRST WITCH	BOSZORKÁNYOK KÓRUSA Ha ha ha ELSŐ BOSZORKÁNY Még napnyugta előtt?

Ruin'd ere the set of sun?

FIRST AND SECOND WITCHES

Tell us, how shall this be done?

SORCERESS

The Trojan Prince, you know, is bound
By Fate to seek Italian ground.

The Queen and he are now in chase...

FIRST WITCH

Hark, hark, the cry comes on apace.

SORCERESS

But when they've done, my trusty elf,
In form of Mercury himself,
As sent from Jove, shall chide his stay,
And charge him sail tonight with all his
fleet away.

CHORUS OF WITCHES

Ho, ho, ho, ho, ho, ho!

FIRST AND SECOND WITCHES

But ere we this perform,
We'll conjure up a storm,
To mar their hunting sport,
And drive'em back to court.

CHORUS OF WITCHES WITH ECHO

In our deep-vaulted cell the charm we'll
prepare,
Too dreadful a practice for this open air.

(A Fúriák Visszhang-tánca)

ELSŐ ÉS MÁSODIK BOSZORKÁNY

Mondd, hogy csináljuk ezt?

VARÁZSLÓNŐ

Mint tudjátok, a trójai herceget
Sorsa Itália keresésére rendeli.
Ő most a királynővel vadászgat...

ELSŐ BOSZORKÁNY

Íme! A vihar sebesen közelít.

VARÁZSLÓNŐ

S mikor befejezi, hűséges lidércem
Mercurius képében
És Jupiter küldötteként
Egész flottájával tengernek parancsolja.

BOSZORKÁNYOK KÓRUSA

Ha ha ha

ELSŐ ÉS MÁSODIK BOSZORKÁNY

Mindezek előtt azonban
Vihart támasztunk
Hogy vadászatát tönkretéve
Visszavezessük az udvarba.

BOSZORKÁNYOK KÓRUSA (visszhangként)

Mély barlangunkban varázslatot forralunk,

Szörnyűbbet, mint bármi szabad ég alatt.

c/ 3. felvonás, első rész:
"Come away, fellow sailors"
(Rajta, matróz társak)

John Mitchinson (Első Tengerész),
The St. Anthony Singers,
English Chamber Orchestra,
vez. Anthony Lewis (2:24)

3. felvonás Színhely: A hajók (részlet) PRELUDE Belépnek a tengerészek FIRST SAILOR Come away, fellow sailors, your anchors be weighing, Time and tide will admit no delaying, Take a boozy short leave of your nymphs on the shore, And silence their mourning With vows of returning, But never intending to visit them more, No never intending to visit them more! CHORUS Come away, fellow sailors, etc. Tengerésztánc	ELSŐ TENGERÉSZ Rajta, fickók, húzzuk fel a horgonyt Itt az idő, a dagály se vár miránk, Búcsúzzunk most parti tündéreinktől sebesen, S csillapítsuk a jajveszékelést Megígérve a gyors visszatérést, Jóllehet soha nem kívánjuk viszontlátni őket. Nem, soha sem. TENGERÉSZEK KÓRUSA Rajta, fickók, stb.
--	---

d/ 3. felvonás, zárórész: <u>Dido búcsúja és zárókórus</u> Janet Baker (Dido, Karthágó királynője), The St. Anthony Singers, English Chamber Orchestra, vez. Anthony Lewis (7:44)	
---	--

3. felvonás zárórész DIDO Thy hand, Belinda, darkness shades me, On thy bosom let me rest. More I would, but Death invades me; Death is now a welcome guest. When I am laid in earth, may my wrongs create No trouble in thy breast. Remember me, but ah! forget my fate. CHORUS With drooping wings ye Cupids come, And scatter roses on her tomb, Soft and gentle as her heart. Keep here your watch and never part.	DIDO Nyújtsd kezed, Belinda, sötét árnyék borul rám, Hadd pihenjek meg öledben. Tovább élhetnék, de a halál kopogtat, Ki most várva-várt vendég. Ha sírban nyugszom, hibáim immár Nem aggaszthatnak tovább, Emlékezz rám, de jaj! felejtse el végzetem. KÓRUS Cupidok, jöjjetek leeresztett szárnnal És szórjatok rózsát sírjára. Mint szíve volt, oly lágyan és gyengéden Őrködjete itt és soha ne távozzatok. (Vashegyi György fordítása)
--	--

C/ Az oratórium és más vokális műfajok

		IRODALOM: <u>Várnai Péter</u> : Oratóriumok könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983.
	<u>Emilio de´ (del) Cavaleri</u>	
	<u>Rappresentazione di anima e di corpo</u> (A lélek és a test színjátéka/megjelenítése/ábrázolása) Oratórium (egyházi/templomi opera?) három felvonásban Agostino Manni szövegére. Bemutató: 1600. február, Róma, Oratorio della Valicella (ma: Sala Borromini - az Oratorio dei Filippini nevű épületben). - <u>Részlet a 3. felvonásból</u> Staffan Sandlund (Consiglio=Jótanács), Nigel Rogers (Intelletto=Értelem), Thomas Sunnegaardh (Anima dannate=Kárhozott lélek), Csapó Éva (Anima Beata=Üdvözült lélek), Montserrat Figueras (Anima=Lélek), Ian Partridge (Corpo=Test), a Collegium Vocale Köln és a Svéd Rádió énekkarának tagjai (kárhozottak, üdvözültek), vez. Hans-Martin Linde (4:52)	CD EMI

Emilio de' (del) Cavalieri
 Rappresentazione di anima e di corpo
 3. felvonás (részlet)

CONSIGLIO

Nell'inferno vi stanno
 Le spelunche, e le grotte,
 Dov'alberga la notte.

INTELLETTO

Nel Ciel è Primavera,
 Che 'l Paradiso infiora,
 E in sempliterno odora.

CONSIGLIO

Nel profondo è l'Inverno,
 L'immondizia, e 'l fetore
 D'abominoso odore.

(Consiglio, Anime dannate ed apresi una
 Bocca l'Inferno; Intelletto, Anima e Corpo)

CONSIGLIO

Voi che siete la giù,
 Che vi tormenta più?
 Che cosa è nell'Inferno?
 ANIME DANNATE (Una sola)
 Il fuoco, il fuoco eterno,
 Crudel, crudel Peccato,
 Per cui ci ha condannato,
 Il giudice superno

(Quattro Anime dannate)
 Al foco, al foco eterno.

(Intelletto, Anime Beate nel Cielo,
 che s'apre, e chiude l'inferno)

INTELLETTO

Alme ch'in Ciel godete,
 Qual premio in Ciel avete
 Più nobile, e più degno?

ANIME BEATE (Una sola)

Eterno, eterno Regno:
 O Regno, o Regno eterno:
 O ben sommo e superno,
 Che mai non giunge al segno:

(Quattro Anime Beate)

Eterno, eterno Regno.

ANIMA, INTELLETTO, CORPO, CONSIGLIO

(Cielo aperto)

O gran stupore!
 O grave errore!
 C'huomo mortale
 D'un tanto male,
 Ch'eterno dura,
 Si poco cura!
 O gran stupore!
 O grave errore!
 C'huomo mortale
 Regno immortale,
 Ch'eterno dura,
 Stolto non curra!

(Consiglio, Anime dannate; et si riapre
 l'Inferno, Intelletto, Anima, Corpo e Cielo
 aperto)

	<u>Giacomo Carissimi</u> (olasz, *1605. Marino - †1674. Róma)	
1.	<u>Jephte</u> (Historia di Jephte, Jefte*), oratórium a Bírák könyve 11,28-40 alapján. Bemutató: 1650 előtt. Historicus: Herbert Klein, alt I., Ursula Ankele-Fischer, szoprán II., Gerda Hagner, szoprán III., Rolf Nünlist, basszus, Paul Sorgenfrei, tenor II., Hanspeter Blochwitz (Jephte), Christiane Baumann (Filia=Jephte lánya), Frankfurter Madrigal-Ensemble, Studio für Alte Musik des Hessischen Kammerorchesters Frankfurt, vez. Siegfried Heinrich (25:30) * A név variánsa: Jefta, héber eredetije: Jiftach!	LEMEZ: JUBILATE IRODALOM: <u>A hét zeneműve</u> 1980/3 (Pintér Éva). <u>Várnai Péter</u>: Oratóriumok könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983., 23. lap

HISTORICUS ALTO Cum vocasset in proelium filios Israel rex filiorum Ammon, et verbis Jephte acquiescere noluisse, factus est super Jephte Spiritus Domini, et progressus ad filios Ammon votum vovit Domino dicens: JEPHTE Si tradiderit Dominus filios Ammon in manus meas, quicumque primus de domo mea occurrerit mihi, offeram illum Domino in holocaustum. CHORUS Transivit ergo Jephte ad filios Ammon, ut in spiritu forti et virtute Domini pugnaret contra eos. DUET SOPRANOS I-II Et clangebant tubae, et personabant tympana, et proelium commissum est adversus Ammon. BASS Fugite, cedite, impii, perite gentes, occumbite in gladio; Dominus exercituum in proelium surrexit, et pugnat contra vos. CHORUS Fugite, cedite, impii, corruite, et in furore gladii dissipamini.	HISTORICUS (ALT) Amikor Izrael fiait harcra hívta ki Ammon fiainak királya és Jefte szavára megnyugodni nem akart, és az Úr szelleme rászállt Jeftére és Ammon fiainak előnyomulása miatt fogadalmat tett az Úrnak. JEFTE Ha az Úr kezembe adja Ammon fiait, aki házamból először jön elé, fölálldozom őt az Úrnak égő áldozatul. KÓRUS Elindult Jefte Ammon fiaihoz, hogy erős lélekkel és erővel és az Úr erejével harcoljon ellenük. SZOPRÁN I-II És harsognak a kürtök és megcsendülnek a dobok és a sereg megindul Ammon ellen. BASSZUS Fussatok, nosza, serényen, vesszenek a hadak, haljanak meg a kardoktól. Az Úr serege az ellenség fölébe kerül és harcol ellenük. KÓRUS Fussatok, nosza, serényen, romlásba döntsétek, és a kardok dühével szórjátok szét.
--	--

HISTORICUS SOPRANO

Et percussit Jephthe viginti civitates
Ammon plaga magna nimis.

TRIOS SOPRANOS I-II, ALTO

Et ululantes filii Ammon, facti sunt
coram filiis Israel humiliati.

HISTORICUS BASS

Cum autem victor Jephthe in domum suam
reverteretur, occurrens ei unigenita
filia sua cum tympanis et choris
praecinebat:

FILIA

Incipite in tympanis et psallite in
cymbalis. Hymnum cantemus Domino, et
modulemur canticum. Laudemus regem
coelitem, laudemus belli principem, qui
filiis Israel victorem ducem reddidit.

SOPRANOS I-II

Hymnum cantemus Domino, et modulemur
canticum, qui dedit nobis gloriam et
Israel victoriam.

FILIA

Cantate mecum Domino, cantate omnes
populi, laudate belli principem, qui
nobis dedit gloriam et Israel victoriam.

CHORUS

Cantemus omnes Domino, laudemus belli
principem, qui dedit nobis gloriam et
Israel victoriam.

HISTORICUS ALTO

Cum vidisset Jephthe, qui votum Domino
voverat, filiam suam venientem in
occursum, prae dolore et lachrimis scidit
vestimenta sua et ait:

JEPHTE

Heu mihi! filia mea, heu decepisti me,
filia unigenita, et tu pariter, heu filia
mea decepta es.

FILIA

Cur ego te pater decepi et cur ego filia
tua unigenita decepta sum?

JEPHTE

Aperui os meum ad Dominum, ut quicumque
primus de domo mea occurreret mihi,
offeram illum Domino in holocaustum. Heu
mihi! filia mea, heu decepisti me, filia
unigenita, decepisti me, et tu pariter,
heu filia mea, decepta es.

FILIA

Pater mi, si vovisti votum Domino
reversus victor ab hostibus, ecce ego
filia tua unigenita, offer me in
holocaustum victoriae tuae, hoc solum
pater mi praesta filiae tuae unigenitae

HISTORICUS (SZOPRÁN)

És feldúlta Jefte Ammon húsz városát nagy
vést okozva.

SZOPRÁN I-II, ALT

És jajveszékeltek Ammon fiai és megalázkodtak
Izrael fiainak színe előtt.

HISTORICUS (BASSZUS)

Amikor a győztes Jefte visszatért a házába,
egyszülött leánya futott elébe dobosokkal és
táncosokkal.

JEFTE LÁNYA

Szóljanak a dobok, zengjenek a cintányérok.
Énekeljünk himnuszt az Úrnak, daloljunk
éneket. Dicsérjük az ég királyát, dicsérjük a
harcok urát, aki dicsőséget hozott ránk és
Izraelnek győzelmet.

SZOPRÁN I-II

Énekeljünk himnuszt az Úrnak, daloljunk éneket
annak, aki dicsőséget hozott ránk és Izraelnek
győzelmet.

JEFTE LÁNYA

Énekeljetelek velem az Úrnak, énekeljen az egész
nép, dicsérjük a harcok urát, aki dicsőséget
hozott ránk és Izraelnek győzelmet.

KÓRUS

Énekeljünk mindnyájan az Úrnak, dicsérjük a
harcok urát, aki dicsőséget hozott ránk és
Izraelnek győzelmet.

HISTORICUS (ALT)

Midőn Jefte, aki fogadalmat tett az Úrnak,
leányát szembe jönni látta, fájdalomban
könnyezve megszagatta ruháit és felkiáltott:

JEFTE

Jaj nekem! leányom, jaj megcsaltál engem,
egyszülött leányom, és te magad is, jaj
leányom megcsalattál.

JEFTE LÁNYA

Mivel csaltalak meg atyám, és miért csalattam
meg én, a te egyszülött leányod?

JEFTE

Szájamat kinyitottam (értsd: fogadalmat
tettem) az Úrnak, hogy bárki, aki a házamból
először jön velem szembe, föláldozom az Úrnak
égő áldozatul. Jaj nekem! leányom, jaj
megcsaltál engem, egyszülött leányom,
megcsaltál engem, és te magad is, jaj leányom,
megcsalattál.

JEFTE LÁNYA

Atyám, ha te fogadalmat tettél az Úrnak, hogy
győzelmesen térj vissza az ellenségtől, íme
itt vagyok, én, egyszülött leányod, áldozz föl
engem égő áldozatul a győzelmedért, tegyél úgy
ahogy megfogadtad a te egyszülött leányoddal,

ante quam moriar.

JEPHTE

Quid poterit animam tuam, quid poterit te, moritura filia, consolari?

FILIA

Dimitte me, ut duobus mensibus circumeam montes, ut cum sodalibus meis, plangam virginitatem meam.

JEPHTE

Vade filia mea unigenita et plange virginitatem tuam.

CHORUS

Abiit ergo in montes filia Jephte et plorabat cum sodalibus virginitatem suam, dicens:

FILIA

Plorate colles, dolete montes et in afflictione cordis mei ululate!

/Eccho: ululate!/

Ecce moriar virgo et non potero morte mea meis filiis consolari, ingemiscite silvae, fontes et flumina, in interitu virginis lachrymate!

/Eccho: lachrymate!/

Heu me dolentum in laetitia populi, in victoria Israel et gloria patris mei, ego sine filiis virgo, ego filia unigenita moriar et non vivam. Exhorrescite rupes, obstupescite colles, valles et cavernae in sonitu horribili resonate!

/Eccho: resonate!/

Plorate, filii Israel, plorate virginitatem meam et Jephte filiam unigenitam in carmine doloris lamentamini.

CHORUS

Plorate, filii Israel, plorate omnes virgines et filiam Jephte unigenitam in carmine doloris lamentamini.

aki meg fog halni.

JEFTE

Hogyan lehetne a lelkedet, hogyan lehetne téged, halálra szánt leányt, megvigasztalni?

JEFTE LÁNYA

Bocsáss el engem, hogy két hónapig körbe járván a hegyeket, társaimmal együtt megsirassam szüzességemet.

JEFTE

Menj egyszülött leányom és sirasd meg a szüzességedet.

KÓRUS

Kiment tehát a hegyekbe Jefte leánya és elsíratta társaival szüzességét, mondván:

JEFTE LÁNYA

Sírjatok dombok, búsuljatok hegyek és az én szívem fájdalmán jajgassatok!

/Visszhang: jajgassatok!/

Íme szűzen halok meg, és nem vigasztalnak meg engem halálomkor gyermekeim, források és folyók, a szűz halálát könnyeztétek!

/Visszhang: könnyeztétek!/

Jaj én szenvedője a nép örömének, Izrael győzelmének és apám dicsőségének, én gyermektelen szűz, egyszülött leány, meg kell halnom és nem élhetek. Borzadjatok meg sziklák, dermedjete meg dombok, völgyek és barlangok irtózatossá hangon visszhangozzatok!

/Visszhang: visszhangozzatok!/

Sírjatok, Izrael fiai, sirassátok szüzességemet és Jefte egyszülött leányát szomorú dalokban sirassátok.

KÓRUS

Sírjatok, Izrael fiai, sirassátok valamennyien a szűzet, és Jefte egyszülött leányát szomorú dalokban sirassátok.

(Vadász Zsuzsa fordítása)

2.	<u>Jonas</u> (Jónás) oratórium a Jónás könyve alapján. - Részlet: <u>Jónás áriája</u> William Herbert (Jónás), Winifred Roberts, Neville Marriner, hegedű, Arnold Goldsbrough, orgona, Terence Weil, gordonka (4:30)	LEMEZ: The History of Music in Sound, Volume V., Opera and Church Music (1630-1750), HLP 12 „His Master’s Voice”
----	---	---

Justus es, Domine,

Igazságos vagy, Uram,

et rectum iudicium tuum,
potens es et voluntati tuae
non est qui possit resistere.
Projecisti me in profundum maris
et fluctus tui super me transierunt.
Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum,
sed cum iratus fueris,
misericordiae recordaberis.
Placare, Domine,
ignosce, Domine, et miserere, et miserere.

Abjectus sum a conspectu oculorum tuorum,
accensus est furor tuus
et contra me tempestas orta est
et infremuerunt venti et fluctus
intumuerunt vallavit me abyssus
et cetus, et cetus deglutivit me.
Num quid in eternum projecisti servum tuum?
Placare, Domine,
ignosce, Domine, et miserere, et miserere.

Angustiata est in me anima mea
et in afflictione multa recordatus sum tui,
Domine, Deus meus.
Bonum est obedire mandatis tuis
et a facie tua non declinare.
Ecce ego, mitte me et obediam tibi:

audi verba mea et exaudi me, et exaudi me
in angustiis confitentem nomine tuo.
Placare, Domine,
ignosce, Domine, et miserere, et miserere.

és helyesen ítélsz,
hatalmas vagy,
és nincs, ki akaratoddal szembeszállhatna.
Belévetettél engem a tenger mélyébe,
és hullámaid fölöttem összezsúrtak.
Igazságos vagy, Uram, és helyesen ítélsz,
de ha haragszol is,
ne feledkezz meg az irgalmasságról.
Engesztelődj, Uram,
bocsáss meg, Uram, és könyörülj, és
könyörülj.

Számúztél engem tekinteted előtt,
haragra gerjettél
és föltámadt ellenem a vihar.
Felzúgtak a szelek és a hullámok
feltornyosultak, elborított engem a mélység,
és a cethal elnyelt engem.
Csak nem úztad el mindörökre a te szolgádat?
Engesztelődj, Uram,
bocsáss meg, Uram, és könyörülj, és
könyörülj.

Szorongást érez a lelkem,
és a sok csapás közepette rád gondolok,
Uram, Istenem.
Üdvös dolog engedelmeskedni parancsaidnak,
és tekinteted előtt nem elrejtőzni.
Ím itt vagyok, küldj és engedelmeskedem
néked:
Hallgasd meg szavamat és hallgass meg engem,
aki szorongattatásaimban megvallom a nevedet.
Engesztelődj, Uram,
bocsáss meg, Uram, és könyörülj, és
könyörülj.

(Boronkai Iván fordítása)

	Heinrich <u>Schütz</u> (német, *1585. Köstritz - †1672. Dresden /Drezda/)	IRODALOM: <u>Várnai Péter</u> : Heinrich Schütz, Gondolat 1959.
1.	<u>Eile mich Gott zu erretten</u> (Siess, Uram, segítségemre), SWV 282. Megjelent: Kleine geistliche Konzerte I., 1636. Martin Klietmann, tenor, Szekendi Tamás, orgona (3:06)	CD HUNGAROTON SZÖVEG: Zsoltárok könyve 70,2-6

70. zsoltár (Schütz verziójában!)	70. zsoltár
Eile mich, Gott, zu erretten, Herr, mir zu helfen. Es müssen sich schämen und zu Schanden werden, die nach meiner Seelen stehen, sie müssen zurückkehren und gehöhnet werden, die mir üfels wünschen, dass sie müssen wiederum zu Schanden werden, die da über mich schreien: Da, da, da, da, da, da; freuen und fröhlich müssen sein in dir, die nach dir fragen und dein Heil lieben, immer sagen: Hoch gelobt, gelobt, hoch gelobt, gelobt sei Gott. SYMPHONIA 6. Ich aber bin elend und arm; Gott, eile, eile zu mir, Gott, eile, eile, zu mir, denn du bist mein Helfer, mein Helfer und Erretter, Gott eile, eile zu mir, Gott, eile, eile zu mir, denn du bist mein Helfer, mein Helfer und Erretter, mein Gott, mein Gott, mein Gott, verzeuch nicht, mein Gott, mein Gott, mein Gott, verzeuch nicht, denn du bist mein Helfer, mein Helfer und Erretter, mein Gott, mein Gott, mein Gott, verzeuch nicht.	(1 A karmesternek: Dávidé, emlékeztetőül.) 2 Istenem, ments meg engem, Uram, siess segítségemre! 3 Szégyenkezzenek és piruljanak, akik életemre törnek! Riadjanak vissza, és érje gyalázat azokat, akik bajomban gyönyörködnek! 4 Távozzanak megszégyenülve, akik hahotázva beszélnek rólam! 5 Örüljenek és örvendezzenek benned mindazok, akik téged keresnek! Akik szabadításodra vágyódnak, hadd mondhassák mindig, hogy nagy az Isten! 6 De én nyomorult és szegény vagyok, siess hozzám, Istenem! Te vagy segítségem és megmentőm, Uram, ne késlekedj! (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága, 1987)

2.	<u>Die sieben Wortte unsers lieben Erlösers und Seeligmachers Jesu Christi = Die sieben Worte</u> (Krisztus hét szava), SWV 478, 1645. - Részlet: No. 22-28. Hans-Joachim Rotzsch (Evangélista), Peter Schreiner (Jézus), Eberhard Dittrich, alt, Michael Cramer, szoprán, Herman Christian Polster, basszus, hangszeregyüttes, vez. Rudolf Mauersberger (4:00)	LEMEZ: ETERNA SZÖVEG: a négy evangélium alapján
----	---	---

No. 22. (János 19,28a) EVANGELIST (ALT) Darnach als Jesus wußte, daß schon alles vollbracht war, daß die Schrift erfüllet würde, sprach er: No. 23. (János 19,28b) JESUS (TENOR) Mich dürstet. No. 24. (Máté 27,48 és János 19,29-30a) EVANGELIST (TENOR) Und einer aus den Kriegesknechten lief bald hin, nahm einen Schwamm und füllet ihn mit Essig und Ysopen und stecket ihn auf ein Rohr und hielt ihn dar zum Munde und tränket ihn. Da nun Jesus den Essig genommen hatte, sprach er: No. 25. (János 19,30b) JESUS (TENOR) Es ist vollbracht. No. 26. (Lukács 23,46a) EVANGELIST (TENOR) Und abermal rief Jesus laut und sprach: No. 27. (Lukács 23,46b) JESUS (TENOR) Vater, ich befehle meinen Geist in deine Hände. No. 28. (Lukács 23,46c és János 19,30c) EVANGELIST (SZOPRÁN, ALT, TENOR, BASSZUS) Und als er das gesagt hatte, neiget er das Haupt und gab seinen Geist auf.	No. 22. (János 19,28a) EVANGÉLISTA (ALT) Jézus ezek után tudva, hogy már minden elvégeztetett, hogy beteljesedjék az Írás, így szólt: No. 23. (János 19,28b) JÉZUS (TENOR) „Szomjazom.” No. 24. (Máté 27,48 és János 19,29-30a) EVANGÉLISTA (TENOR) Egy a zsoldosok közül azonnal elfutott, hozott egy szivacsot, megtöltötte ecettel, és izsópot nádszálla tűzve, odatartotta a szájához és inni adott neki. Miután Jézus elfogadta az ecetet, ezt mondta: No. 25. (János 19,30b) JÉZUS (TENOR) „Elvégeztetett!” No. 26. (Lukács 23,46a) EVANGÉLISTA (TENOR) Ekkor Jézus hangosan felkiáltott: No. 27. (Lukács 23,46b) JÉZUS (TENOR) „Atyám, a te kezedbe teszem le az én lelkemet.” No. 28. (Lukács 23,46c és János 19,30c) EVANGÉLISTA (SZOPRÁN, ALT, TENOR, BASSZUS) És ezt mondva, fejét lehajtva kilehelte lelkét. (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága, 1987)
--	--

3.	<u>Saul, Saul, was verfolgst du mich?</u> (Saul, Saul, miért üldözöl engem?), SWV 415. Megjelent: Symphoniae sacrae III., 1650. Énekkar (szólisták: Eileen McLoughlin, Andrew Pearman, Helmut Krebs, Alfred Hepworth, Scott Joynt, Norman Walker), Ralph Downes, orgona, a Goldsbrough Orchestra, vez. Arnold Goldsbrough (3:35)	LEMEZ: The History of Music in Sound, Volume V., Opera and Church Music (1630-1750), HLP 12 „His Master's Voice” SZÖVEG: Apostolok cselekedetei 9,4-5 KOTTA: Davison and Apel 202.
----	--	---

Heinrich Schütz Saul, Saul, was verfolgst du mich? Saul, Saul, was verfolgst du mich? Es wird dir schwer werden, wider den Stachel zu löcken. Saul, Saul, was verfolgst du mich?	Heinrich Schütz Saul, Saul, mit háborgatsz engemet? „Saul, Saul, mit háborgatsz engemet? Nehéz néked az ösztön ellen rúgodoznod. Saul, Saul, mit háborgatsz engemet?“ (Károlyi Gáspár: Vizsolyi Biblia, 1590)
Heinrich Schütz Saul, Saul, mit kergetsz engem? Saul, Saul, mit kergetsz engem? Nehéz néked az ösztön ellen rugódoznod. Saul, Saul, mit kergetsz engem? (Károlyi Gáspár, Magyar Bibliatanács 1988)	Heinrich Schütz Saul, Saul, miért üldözöl engem? „Saul, Saul, miért üldözöl engem? Nehéz neked az ösztöke ellen rugdalóznod. Saul, Saul, miért üldözöl engem?“ (P. Békés Gellért - P. Dalos Patrik: Újszövetségi Szentírás, Róma 1951)

4.	<u>Historia Der Freuden- und Gnadenreichen Geburth Gottes und Marien Sohns, Jesu Christi - Historia von der Geburt Jesu Christ = Weihnachtshistorie = Weihnachtsoratorium</u> (Karácsonyi történet vagy Karácsonyi oratórium), SWV 435. Megjelent: 1664. - Részletek:	LEMEZ: ETERNA SZÖVEG: Lukács és Máté evangéliuma alapján
	a/ No. 10. <u>Recitativo</u> (Máté 2,3-5a), - No. 11. <u>V. Intermedium: Főpapok és írástudók</u> (Máté 2,5b-6) - No. 12. <u>Recitativo</u> (Máté 2,7-8a), - No. 13. <u>VI. Intermedium: Heródes</u> (Máté 2,8b) Georg Jelden (Evangélista), Claus Ocker (Heródes), hangszeregyüttes, Windsbacher Fiúkórus, vez. Hans Thamm (6:30)	SZÖVEG: Máté 2,3-8b

EVANGELIST Da das der König Herodes hörete, erschrak er und mit ihm das ganze Jerusalem, und ließ versammeln alle Hohenpriester und Schriftgelehrten unter dem Volk und erforschte von ihnen, wo Christus sollte geboren werden, und sie sagten ihm: INTERMEDIUM V. Hohenpriester und Schriftgelehrte Zu Bethlehem im jüdischen Lande, denn also steht geschrieben durch den Propheten: und du Bethlehem im jüdischen Lande, du bist mit - nichten die kleinste unter den Fürsten Juda, denn aus dir soll mir kommen der Herzog, der über mein Volk Israel ein Herr sei. EVANGELIST Da berief Herodes die Weisen heimlich und erlernete mit Fleiß von ihnen, wenn der Stern erschienen wäre, und weisete sie gen Bethlehem und sprach: INTERMEDIUM VI. Herodes Ziehet hin und forschet fleißig nach dem Kindlein, und wenn ihr's findet, so saget mir es wieder, daß ich auch komme und es anbete.	EVANGÉLISTA Amikor ezt Heródes király meghallotta, zavarba jött, és vele együtt az egész Jeruzsálem, Összehívatta a nép valamennyi főpapját és írástudóját, és megkérdezte tőlük, hol kell megszületnie a Krisztusnak. Azok ezt mondták neki: V. INTERMEDIUM Főpapok és írástudók „A júdeai Betlehemben, mert így írta meg a próféta: Te pedig Betlehem, Júda földje, semmiképpen sem vagy a legjelentéktelenebb Júda fejedelmi városai között, mert fejedelem származik belőled, aki legeltetni fogja népemet, Izráelt.” EVANGÉLISTA Ekkor Heródes titokban hívatta a bölcseket, pontosan megkérdezte tőlük a csillag feltűnésének idejét, majd elküldte őket Betlehembe, és ezt mondta: VI. INTERMEDIUM Heródes „Menjetek el, szerezzetek pontos értesüléseket a gyermekről; mihelyt pedig megtaláljátok, adjátok tudtomra, hogy én is elmenjek, és imádjam őt!” (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága, 1987)
--	--

b/ No. 15. <u>VII. Intermedium</u>: <u>Az angyal Józsefhez</u>, (Máté 2,13b), - No. 16. <u>Recitativo</u> (Máté 2,14-18a) Georg Jelden (Evangélista), Edith Mathis (Angyal), hangszeregyüttes, Windsbacher Fiúkórus, vez. Hans Thamm (4:30)	SZÖVEG: Máté 2,13b-18a
---	-------------------------------

INTERMEDIUM VII. Der Engel zu Joseph: Stehe auf, Joseph! Stehe auf und nimm das Kindlein und seine Mutter zu dir und fleuch in Egyptenland, und bleibe allda, bis ich dir sage, denn es ist vorhanden, daß Herodes das Kindlein suche, dasselbe umzubringen. EVANGELIST Und er stund auf und nahm das Kindlein und seine Mutter zu sich bei der Nacht und entfloh in Egyptenland, und bliebe allda bis nach dem Tode Herodis, auf daß erfüllet würde, das der Herr durch die Propheten geredet hat, der da spricht: Aus Egypten habe ich meinen Sohn gerufen Da nun Herodes sahe, daß er von den Weisen betrogen war, ward er sehr zornig und schicket aus und ließ alle Kinder zu Bethlehem töten und an ihren Grenzen, die da zweijährig und drunter waren, nach der Zeit, die er mit Fleiß von den Weisen erlernet hatte, da, da ist erfüllet das gesagt ist durch Propheten Jeremias, der da spricht: Auf dem Gebirge hat man ein Geschrei gehört, viel Klagens, Weinens und Heulens..."	VII. Intermedium: Az angyal Józsefhez „Kelj fel, vedd a gyermeket és anyját, menekülj Egyiptomba, és maradj ott, amíg nem szólok neked, mert Heródes halálra fogja kerestetni a gyermeket.” EVANGÉLISTA Ő pedig felkelt, vette a gyermeket és anyját még éjnek idején, és elment Egyiptomba. Ott volt Heródes haláláig, hogy beteljesedjék az, amit az Úr mondott a próféta által: „Egyiptomból hívtam el fiamat”. Amikor Heródes látta, hogy a bölcsek túljártak az eszén, nagy haragra lobbant, és megöletett Betlehemben és annak környékén minden kétesztendő és ennél fiatalabb fiúgyermeket, annak az időpontnak megfelelően, amelyet pontosan megtudott a bölcsektől. Ekkor teljesedett be az, amit Jeremiás próféta: „Hang hallatszott Rámában, nagy sírás és jajgatás...” (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága)
---	--

c/ No. 19. <u>Zárókórus</u> hangszeregyüttes, Windsbacher Fiúkórus, vez. Hans Thamm (2:45)	
--	--

Dank sagen wir alle, alle Gott, Gott unserm Herrn Christo, der uns mit seiner Geburt hat erleuchtet und uns erlöset hat mit seinem Blut von des Teufels Gewalt. Den sollen wir alle mit seinen Engeln loben, mit Schalle singen: Preis sei Gott in der Höhe.	Köszönetet mondunk Istennek, ami urunk, Krisztus Istenének, aki minket a születésével megvilágosított és a vérével az ördög hatalmától megváltott. Mi, az ő angyalaival együtt magasztaljuk őt, fennhangon énekeljük: Dicsőség a magasságban Istennek.
---	---

5.	<u>Historia des Leidens und Sterbens unsers Herrn und Heylandes Jesu Christi nach dem Evangelisten St. Johannes = Johannes-Passion</u> (János-passió), SWV 481, 1666 k., - 2 részlet:	LEMEZ: CANTATE
	a/ <u>No. 55-59.</u> Johannes Hoefflin, tenor (Evangelista), Jakob Stämpfli, basszus (Jézus), Rolf Bössow, tenor (Pilátus), Westfälische Kantorei, vez. Wilhelm Ehmann (2:00)	SZÖVEG: János 18,38b-19,3a

PILATUS Ich finde keine Schuld an ihm. Ihr habet aber eine Gewohnheit, daß ich euch einen auf Ostern losgebe, wollet ihr nun, daß ich euch der Juden König losgebe? EVANGELIST Da schrieen sie wieder allesamt und sprachen: DIE GANZE SCHAR Nicht diesen, sondern Barraban. EVANGELIST Barrabas aber war ein Mörder. Da nahm Pilatus Jesum und geißelte ihn. Und die Kriegesknechte flochten eine Krone von Dornen und setzten sie auf sein Haupt und legten ihm ein Purpurkleid an und sprachen: DIE KRIEGESKNECHTE Sei begrüßet, lieber Judenkönig	PILÁTUS „Én nem találok benne semmiféle bűnt. Szokás nálatok, hogy valakit kívánságotok szerint szabadon bocsássak a húsvét ünnepén: akarjátok-e hát, hogy szabadon bocsássam nektek a zsidók királyát?” EVANGÉLISTA Ekkor újra kiáltozni kezdtek: AZ EGÉSZ CSAPAT „Ne ezt, hanem Barabást!” EVANGÉLISTA Ez a Barabás pedig rabló volt. Akkor Pilátus elvitette Jézust, és megkorbácsoltatta. A katonák tövisből koronát fontak, a fejére tették, és bíborruhát adtak rá; oda járultak hozzá, és ezt mondták: A KATONÁK „Üdvözlégy, zsidók királya!” (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága 1987)
---	--

	b/ <u>No. 81-86a.</u> Johannes Hoefflin (Evangelista), Jakob Stämpfli (Jézus), Rolf Bössow (Pilátus), Westfälische Kantorei, vez. Wilhelm Ehmann (2:30)	SZÖVEG: János 19,15b-18a
--	---	--------------------------

DIE JUDEN Weg mit dem, kreuzige ihn. EVANGELIST Spricht Pilatus zu ihnen: PILATUS Soll ich euren König kreuzigen? EVANGELIST Die Hohenpriester antworteten: DIE HOHENPRIESTER Wir haben keinen König, denn den Kaiser. EVANGELIST Da überantwortet er ihnen, daß er gekreuzigt würde. Sie nahmen aber Jesum und führten ihn hin, und er trug sein Kreuze und ging hinaus zu der Stätte, die da heißet auf Ebräisch Golgatha. Allda kreuzigten sie ihn...	A ZSIDÓK „Végezz vele, feszítsd meg!” EVANGÉLISTA Pilátus ezt mondta nekik: PILÁTUS „A ti királyotokat feszítsem meg?” EVANGÉLISTA A főpapok így válaszoltak: A FŐPAPOK „Nem királyunk van, hanem császáruk!” EVANGÉLISTA Ekkor átadta őt nekik, hogy megfeszítsék. Átvették tehát Jézust, ő pedig maga vitte a keresztet, és elért a koponyáról elnevezett helyre, amelyet héberül Golgotának neveznek. Ott megfeszítették őt... (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága, 1987)
--	--

	<u>Claudio Monteverdi</u>	
	<u>Vespro della Beata Vergine</u> , 1610. - két részlet:	CD DECCA IRODALOM: <u>Várnai Péter</u> : Oratóriumok könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983., 26. lap
	a/ <u>Nisi Dominus</u> The Monteverdi Choir, The Monteverdi Orchestra, Salisbury Cathedral Boys' Choir, Philip Jones Brass Ensemble, continuo, vez. John Eliot Gardiner (5:26)	

Nisi Dominus 127. (Vulgata: 126.) zsoltár	Ha az Úr 127. (Vulgata: 126.) zsoltár
Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt qui aedificant eam. Nisi Dominus custodierit civitatem frustra vigilat qui custodit eam. Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Cum dederit dilectis suis somnum: ecce haereditas Domini, filii: merces, fructus ventris. Sicut sagittae in manu potentis: ita filii excussorum. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta. * Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto. Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum, Amen. * az ún. kis doxológia=dicsőítés	Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáznak rá az őrök. Hiába keltek korán, és feküsztek későn: fáradtsággal szerzett kenyeret esztek. De akit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget. Bizony, az Úr ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse jutalom. Mint a hős kezében a nyilak, olyanok a serdülő ifjak. Boldog az az ember, aki ilyenekkel tölti meg a tegzét: nem szégyenül meg, ha ellenségeivel van szóváltása a kapuban. Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek, miképpen kezdetben vala, most és mindenkor és mindörökkön örökké, Ámen. (Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága, 1987)

b/ <u>Sonata sopra „Sancta Maria, ora pro nobis”</u>	
The Monteverdi Choir, The Monteverdi Orchestra, Salisbury Cathedral Boys' Choir, Philip Jones Brass Ensemble, continuo, vez. John Eliot Gardiner (7:26)	

Sancta Maria, ora pro nobis.	Szent Mária, imádkozz érettünk.
------------------------------	---------------------------------

Tarquino Merula (olasz, *1595. Bussetto - †1665. Cremona)	
<u>Hor ch'e tempo di dormir</u> (Itt az alvás ideje) canzonetta spirituale „sopra alla nanna”. Megjelent: 1638. Velence Montserrat Figueras, szoprán, continuo (8:08)	CD ASTRÉE AUVIDIS

Itt az alvás ideje

1. Itt az alvás ideje,
Aludj fiam és ne sírj,
Mert még eljön az az idő,
Mikor szükség lesz a sírásra,
Az én kicsim, az én szívem,
Tente baba tente.

2. Csukd be ezeket az isteni fényeket,
Ahogy a többi kisbaba is,
Mert nemsokára homályos fátyol
Fosztja meg a fénytől az eget,
Az én kicsim az én szívem,
Tente baba tente.

3. És most idd meg ezt a tejet
Az én érintetlen mellemből,
Mert a kegyetlen miniszter
Ecetet és epét készít neked,
Az én kicsim az én szívem
Tente baba tente.

4. Egyetlenem legyen ez a mell
Most a te puha ágyad,
Mielőtt még hangosan visszaadod
Lelkedet az atyának a kereszten,
Az én kicsim az én szívem
Tente baba tente.

5. Pihentesd most szép
Bájos és kedves tagjaidat,
Mert majd vasak és láncok
Fognak nekik keserű fájdalmat okozni,
Az én kicsim az én szívem
Tente baba tente.

6. Ezek a kezek és ezek a lábak,
Miket most kedvtelve és örömmel nézel,
Jaj hányféle módon fognak
Átmenni rajtuk a hegyes szögek.

7. Ez a bájos arcocska,
Pirospozsgás inkább mint rózsaszín,
Köpések és pofonok piszkolják be majd
Gyötrellemmel és nagy szomorúsággal.

8. Ó micsoda fájdalom,
Csak remél az én szívem
Erre a fejre és erre a hajra
Kerül majd hegyes tövis.

9. Jaj de ebbe az isteni mellkasba
Édes drága egyetlenem
Ejt majd halálos sebet
Könyörtelen és becstelen lándzsa.

10. Aludj tehát kicsi fiam,
Aludj te is megváltóm,
Mert aztán vidám arccal
Találkozunk a Paradicsomban.

11. Most hogy alszol életem
Szívem gyönyörűséges feladata
Hallgasson mindenki tiszta buzgalommal
Hallgasson minden a földön és égen.

12. És addig én mit csináljak,
Gyönyörködöm az én drágámban,
Maradok lehajtott fejjel,
Ameddig alszik az én kicsim.

(Földes Judit nyersfordítása)

	<u>Henry Purcell</u>	
1.	<u>Music for a while</u> dal a Dryden „Oedipus” című színművéhez írt kísérőzenéből, 1692. Alfred Deller, kontratenor, Wieland Kuijken, basszus-viola, William Christie, csembaló, Roderick Skeaping, barokk hegedű (5:00)	LEMEZ

Music for a while
Shall our cares beguile:
Wondering how your cares were eased,
And disdaining to be pleased
Till Alecto free the dead
From their eternal bands,
Till the snakes drop from her head,
And the whip from our her hands.

Zene pár percben	A zene addig
Ez a kis zene Elsimítja gondjainkat: Csodálkozunk, mennyire fellélegeztünk, És szégyenkezünk, hogy jól érezzük magunkat Miközben Alecto* feloldja A holtak örök bilincseit, Kígyók hullanak fejről És ostort patogtat. (Izvekov Ágnes nyersfordítása) *Alléktó (lat. Allecto): a görög mitológiában az Erinnuszok (az Alvilág görög bosszúistennőinek) egyike. Rémületet keltő kígyóhajjal, fáklyával és korbáccsal ábrázolták őket. (Antik Lexikon, Corvina 1993)	A zene addig Elűzze gondjaink: Ámulsz, hogy enyhül a gondod És a vidámságot megveted; Míg Alecto* végre eloldja A holtak örök bilincseit, Míg kígyói fejről lehullnak És kezéből az ostor kiesik. (Kiss Zsuzsa nyersfordítása)

2.	<u>Ode for St Cecilia's Day</u> (Cecília-Óda), 1692 Nicholas Brady szövegére. - Részlet: „<u>Hail! bright Cecilia</u>” Gillian Fisher, szoprán, James Bowman, kontratenor, John Mark Ainsley, tenor, Michael George, basszus, The Choir of New College, Oxford, The King's Consort, vez. Robert King (4:11)	CD HYPERION
----	--	-------------

Nicholas Brady:
Hail! bright Cecilia

Hail! bright Cecilia, Hail!
Fill ev'ry Heart With Love of thee and thy
Celestial Art;
That thine and Musick's Sacred Love
May make the British Forest prove
As Famous as Dodona's Vocal Grove.

Nicholas Brady: Üdvözlünk, dicső Cecília! Üdvözlünk, dicső Cecília, üdvözlünk! Tölts be minden szívet szeretetteddel és mennyei művészetteddel, Hogy fenséged és a zene megszentelt szeretete által Váljék az angol erdő Olyan híressé, mint Dodona zengő ligete. (Izvekov Ágnes nyersfordítása)	Nicholas Brady: Üdvöz légy, szép Cecília! Üdv! szép Cecília, üdv! Tölts minden szívbe szerelmet magad és égi művészeted iránt; Hogy személyed s a szent zene szerelme Tegyék oly híressé Angliát, Amilyen Dodona zengő ligete. (Kiss Zsuzsa nyersfordítása)
--	--

	<u>Esterházy Pál</u> (*1635. Kismarton /ma Eisenstadt/ - †1713. u.o.)	
	<u>Harmonia caelestis</u> (Égi harmónia). Megjelent: 1711. Bécs - két részlet:	IRODALOM: <u>Várnai Péter</u>: Oratóriumok könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983., 50. lap
	a/ No. 18. <u>Dormi Jesu dulcissime</u> (Aludj, édességes Jézus) Zádori Mária, szoprán, Károlyi Katalin, alt, Capella Savaria, vez. Németh Pál (3:27)	CD HUNGAROTON

Esterházy Pál Dormi, Iesu dulcissime 1. Dormi, Iesu dulcissime, quiesce, nate suavissime, plus millies gratissime! Te volo nunc diligere, o, parvule, o, parvule. 2. Hic amor missus caelitus inhaeret mihi medullitus, mentem accendit penitus, hoc delectatur spiritus et animus, et animus. 4. Caeli cives, occurrite, portas vestras attollite, triumphatori dicite: „Ave, mi dulcis Iesule, infantule, infantule!”	Esterházy Pál Aludj, édességes Jézus 1. Aludj, édességes Jézus, pihenj, kedves gyermek, aki ezerszer drága vagy. Téged akarlak most szeretni, ó, kiseded, ó, kiseded. 2. Itt az égből küldött szeretet mélyen szívembe vésődik, lelkemet teljesen lánggra lobbantja, benne gyönyörködik a lelkem, és a szívem, a szívem. 4. Ég polgárai, siessetek elébe, emeljétek fel kapuitokat, s a diadalmaskodónak mondjátok: „Üdvözlégy, édes Jézusom, kisededecske, kisededecske.”
---	--

b/ No. 29. <u>Ascendit Deus in iubilo</u> (Fölment az Isten ujjongással) Zádori Mária, szoprán, Károlyi Katalin, alt, Kállay Gábor, tenor, Moldvay József, basszus, Capella Savaria, vez. Németh Pál (5:45)	
---	--

Esterházy Pál Ascendit Deus in iubilo, Ascendit Deus in iubilo, et Dominus in voce tubae, qui mundum, mortem et infernum debellavit, potens in proelio. Captivam ducit captivitatem, dat bona hominibus. Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portae aeternales, et introibit Rex gloriae. Quis est iste Rex gloriae. Dominus virtutum, ipse est Rex gloriae. Ascendat ergo in iubilo, sedeatque ad dexteram Patris! Victori canite, triumphum ducite, triumphet, vivat, regnet in aeternum!	Esterházy Pál Fölment az Isten ujjongással Fölment az Isten ujjongással, az Úr trombitaszóval, aki a világot, a halált és a poklot legyőzte, ő, a harcban hatalmas. Foglyul ejtette a fogságot, javakat ad az embereknek. Emeljétek fel kapuitokat, fejedelmek, és emelkedjetek föl, örökkévaló kapuk, és bemegy a dicsőség Királya. Ki ez a dicsőség Királya? Az erős Úr, ő a dicsőség Királya. Menjen hát föl ujjongásban s üljön az Atya jobbára! Énekeljétek a győztesnek, tartsatok diadalmenetet, diadalmaskodjék, éljen, uralkodjék mindörökké!
---	--

	<u>Antonio Vivaldi</u> (olasz, *1678. Velence - †1741. Bécs)	IRODALOM: Walter Kolneder: Antonio Vivaldi (Gondolat 1970). Dr. Nádor Tamás: Antonio Vivaldi életének krónikája (Zeneműkiadó 1973).
1.	<u>Juditha triumphans</u> (A győzedelmes Judit), RV 644 (=Ryom Verzeichnis) oratórium Jacopo Cassetti szövegére. Bemutató: 1716. Velence, Ospedale della Pietà - részlet: No. 23. <u>Ária</u> (Judit) Gloria Banditelli, mezzoszoprán (Judit), Klaus Walter, chalumeau, Capella Savaria, vez. Nicholas McGegan (5:06)	CD HUNGAROTON IRODALOM: <u>A hét zeneműve</u> 1973/4 (Pándi Marianne). Várnai Péter: Oratóriumok könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983., 37. lap

JUDITHA Veni, veni, me sequere fide Abra amata, sponso orbata. Turtur gemo et spiro in te. Dirae sortis tu socia confida Debellata sorte ingrata, Sociam laetae habebis me.	JUDIT Jöjj, jöjj, kövess, hűséges szeretett szolgálóm, ki férjed elveszítetted. Mint gerlice bűgök és sóhajtozom néked. Átkos sorsomnak bizalmas társa, kit a kegyetlen sors lesújtott, társam leszel majd a boldogságban is. (Kárpáti András fordítása)
--	--

2.	<u>Magnificat</u>, g-moll, RV 610 - részletek: The Choir of King's College, Cambridge, The Academy of St. Martin-in-the-Fields, vez. Philip Ledger	CD DECCA IRODALOM: Várnai Péter: Oratóriumok könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983., 40. lap (A teljes) SZÖVEG: Lukács 1,46-55
	a/ <u>Magnificat</u> (1:00)	

Magnificat anima mea Dominum!	Magasztalja lelkem az Urat!
(Lukács 1,46b)	(Lukács 1,46b)

b/ <u>Et misericordiae</u> (3:58)	
-----------------------------------	--

Et misericordia eius in progenies et progenies timentibus eum.	Irgalma megmarad nemzedékről nemzedékre az őt félőkön.
(Lukács, 1,50)	(Lukács, 1,50)

c/ <u>Fecit potentiam</u> <u>Deposuit</u> (1:40)	
---	--

Fecit potentiam in brachio suo dispersit superbos mente cordis sui. (Lukács, 1,51)	Hatalmas dolgot cselekedett karjával, szétszórta azokat, akiknek gőgös a szívük indulata. (Lukács 1,51)
Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles (Lukács, 1,52)	Hatalmasokat döntött le trónjukról, és megalázottakat emelt fel. (Lukács, 1,52)

d/ <u>Gloria</u> <u>Sicut erat</u> (2:04)	
--	--

* Gloria Patri et Filio, et Spiritui Sancto. Sicut erat in principio et nunc et semper, et in saecula saeculorum, Amen. * az ún. kis doxológia=dicsőítés	Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek, miképpen kezdetben vala, most és mindenkor és mindörökkön örökké, Ámen.
---	--

	<u>Georg Friedrich Händel</u> (német, *1685. Halle - †1759. London)	IRODALOM: Winton <u>Dean</u> : Händel (Grove monográfiák), Zeneműkiadó 1987. Romain <u>Rolland</u> : Händel (Művelt nép 1956). <u>Barna István</u> : Georg Friedrich Händel életének krónikája, Zeneműkiadó 1972. <u>Szentkuthy Miklós</u> : Händel, Zeneműkiadó 1967.
1.	<u>Saul</u> , oratórium három felvonásban, HWV 53 (=Händel Werke Verzeichnis), Charles Jennens szövegére, 1738. Bemutató: 1739. London, King's Theatre, Haymarket) - részlet: <u>1. felvonás 2. jelenet vége és 3. jelenet:</u> <u>No. 20-22.</u> (2:47) <u>No. 23-25.</u> (1:09) <u>No. 26.</u> (1:21) Lynne Dawson, szoprán (Michal), Alastair Miles, basszus (Saul), Monteverdi Choir, English Baroque Soloists, vez. John Eliot Gardiner (5:17)	CD PHILIPS IRODALOM: <u>A hét zeneműve</u> 1985-1986 (Mesterházi Máté). <u>Várnai Péter</u> : Oratóriumok könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983., 109. lap

ACT I Scene 2 (end) No. 20. SINFONIE POUR LES CARILLONS (Andante allegro) Scene 3 No. 21. Recitative MICHAL Already see the daughters of the land, In joyful dance, with instruments of music, Come to congratulate your victory. No. 22. Chorus (Carillons) Welcome, welcome, mighty king! Welcome all who conquest bring! Welcome David, warlike boy, Author of our present joy! Saul, who hast thy thousands slain, Welcome to thy friends again! David his ten thousands slew, Ten thousands praises are his due! No. 23. Accompagnato SAUL What do I hear? Am I then sunk so low, To have this upstart boy preferred before me? No. 24. Chorus David his ten thousands slew, Ten thousands praises are his due! No. 25. Accompagnato SAUL To him ten thousands, and to me but thousands! What can they give him more, except the kingdom? No. 26. Air (Andante) SAUL Whit rage I shall burst his praises to hear! Oh, how I both hate the stripling, and fear! What mortal a rival in glory can bear? Whit rage I shall burst his praises te hear! Oh, how I both hate the stripling, and fear! (Exit.)	I. FELVONÁS 2. jelenet (vége) No. 20. A HARANGOK SINFONIÁJA (Andante allegro) 3. jelenet No. 21. Recitativo MICHAL Lásd már, ahogy az ország lányai örömmel táncolnak, zenélő hangszerek kíséretében, jönnek a győzelmedet üdvözölni. No. 22. Kórus (Harangok) Légy üdvözölve, légy üdvözölve, hatalmas király! Üdvözd mindazokat, akik győzelmet hoznak! Légy üdvözölve Dávid, harcos fiú, jelen örömünk szerzője! Saul, aki ezreket megölt, üdvöz légy a barátaid között! Dávid aki tízezreket megölt, tízszeres dicséretet érdemel! No. 23. Accompagnato SAUL Mit hallok? Olyan mélyre süllyedtem, hogy ezt a beképzelt fiút elem helyezitek? No. 24. Kórus Dávid aki tízezreket megölt, tízszeres dicséretet érdemel! No. 25. Accompagnato SAUL Őneki tízezrek, nekem csak ezer! Mi többet kaphat ő még, a birodalmon kívül? No. 26. Ária (Andante) SAUL Szétvet a düh, ha hallom őt dicsőíteni! Ó, hogy utálok ezt a suhancot, és félek tőle! Ki az az ember, aki eltűri az ellenfelének dicsőítését? Szétvet a düh, ha hallom őt dicsőíteni! Ó, hogy utálok ezt a suhancot, és félek tőle! (Kimegy.) (Marosszéky Erzsébet fordítása)
---	--

2.	Israel in Egypt (Izrael Egyiptomban) oratórium 2 részben, HWV 54, jórészt Mózes II. (A kivonulás=Exodus) könyve alapján, 1738. Bemutató: 1739. London, King's Theatre, Haymarket. - <u>részletek az I. részből:</u> Choir of Christ Church Cathedral, Oxford, English Chamber Orchestra, vez. Simon Preston	CD DECCA IRODALOM: A hét zeneműve 1983-1984 (Mesterházi Máté). Várnai Péter: Oratóriumok könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983., 113. lap
	a/ <u>No. 4.</u> (2:24) b/ <u>No. 5.</u> (2:10) c/ <u>No. 6.</u> (3:37) d/ <u>No. 7.</u> (2:45)	

No. 4. Chorus (Andante larghetto e pomposo) He spake the word: and there came all manner of flies and lice in all their quarters. He spake: and the locusts came without number and devour'd the fruits of the land. No. 5. Chorus (Allegro) He gave them hailstones for rain; fire, mingled with the hail, ran along upon the ground. No. 6. Chorus (Largo) He sent a thick darkness over all the land, even darkness which might be felt. No. 7. Chorus (A tempo giusto e staccato) He smote all the first-born of Egypt, the chief of all their strength.	No. 4. Kórus (Andante larghetto e pomposo) Ő kinyilatkoztatta: és jöttek a legkülönbözőbb legyek és tetvek az ő udvaraikba. Ő szólt: és a sáskák sokasága fölfalta a föld termését. No. 5. Kórus (Allegro) Esző helyett jégesőt küldött; tűz (villám?) a jégesővel ellepte a földet. No. 6. Kórus (Largo) Ő sűrű sötétséget küldött a földre, sötétséget, amely szinte kézzel fogható volt. No. 7. Kórus (A tempo giusto e staccato) Ő lesújtott Egyiptom minden elsősülöttjére, az ő erejük fő forrására.
--	---

e/ <u>No. 10.</u> (0:51) f/ <u>No. 11.</u> (1:31) g/ <u>No. 12.</u> (1:05)	
---	--

No. 10. Chorus (Grave e staccato) He rebuked the Red Sea, and it was dried up. No. 11. Chorus (A tempo giusto) He led them through the deep as through a wilderness. No. 12. Chorus But the waters over whelmed their enemies, there was not one of them left.	No. 10. Kórus (Grave e staccato) Ő utasította a Vörös-tengert, amely kiszáradt. No. 11. Kórus (A tempo giusto) Úgy vezette át őket a mélységen, mintha pusztaság lenne. No. 12. Kórus De a víz ellepte az ellenséget, egy sem maradt életben. (Marosszéky Erzsébet fordítása)
--	--

3.	Samson (Sámson) oratórium 3 felvonásban, HWV 57, John Milton „Samson Agonistes” (A küzdő Agonistes) és más művei nyomán Newburgh Hamilton szövegkönyvére, 1741-42. Bemutató: 1743. London, Theatre Royal, Coventgarden. - részletek: <u>II. felvonás 2. jelenet,</u> <u>és a 3. jelenet eleje</u> Helen Watts, alt (Micah), Robert Tear, tenor (Samson - Sámson), Janet Baker, szoprán, (Dalila - Delila), English Chamber Orchestra, London Voices, vez. Raymond Leppard	CD ERATO IRODALOM: Várnai Péter: Oratóriumok könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983., 120. lap
	a/ (15:15)	

ACT II Scene 2 (Samson - blind and in chains -, Micah, Enter Dalila, attended by her Virgins) Recitative (Micah, Samson, Dalila) MICAH But who is this? that so bedeck'd and gay, comes this way sailing like a stately ship? With all her streamers waving in the winds, an odorous perfume her harbinger, a damsel train behind? 'T is Dalila, thy wife. SAMSON My wife? my traitress! Let her not come near me! MICAH She stands, and eyes thee fix'd. with head declin'd (like a fair flow'r surcharg'd with dew) she weeps; her words address'd to thee, seem tears dissolv'd, wetting the borders of her silken veil. DALILA With doubtful feet, and wav'ring resolution, I come, oh Samson! dreading thy displeasure but conjugal affection led me on. Prevailing over fear and tim'rous doubt. Glad if in ought my help or love could serve, to expiate my rash, unthought misdeed.	II. felvonás 2. jelenet (Sámson - vakon és láncra verve -, Micah, belép Delila szűz kísérelével) Recitativo (Micah, Sámson, Delila) MICAH De kicsoda ez, aki kiöltözve és vidáman errefelé vitorlázik, mint egy méltóságteljes hajó? Az összes szalagja lebeg a szélben, illatos parfüm adja hírül a jövetelét, lányok kíséretében. Ez Delila, a feleséged! SÁMSON A feleségem? az árulóm! Ne engedd a közelembbe jönni! MICAH Ott áll, rád szegezve a szemeit, a feje lehajtva (mint egy szép virág, amelyen túl sok a harmat) úgy sír; a hozzád intézett szavai, mint könnycseppek nedvesítik a selyemsáljának szegélyét. DELILA Bizonytalan léptekkel és ingadozó meggyőződéssel jövök, ó, Sámson, félve a megvetésedtől, de a házastársi szeretettől vezetve. Legyőzve félelmemet és bizonytalanságomat, örülnék, ha a segítségem és a szeretetem bármiben szolgálatodra lehetne, kiengesztelni a meggondolatlan tetteimet.
--	--

SAMSON

Out! thou hyaena! was malice brought thee here! These are the arts of women false like thee, to break all vows, repent, deceive, submit, then with instructed skill again transgress.

The wisest men have met such bosom snakes, beguil'd like me, to ages an example.

DELILA

I would not lessen my offence, yet beg to weigh it by itself. What is then but curiosity? a small female fault - greedy of secrets, but to publish them. Why would you trust a woman's frailty then, and to her importunity your strength? A mutual weakness mutual pardon claims.

SAMSON

How cunningly the sorceress displays her own transgressions, to upbraid me mine! I to myself was false, ere thou to me; bitter reproach! but true. The pardon, then, I to my folly give, take thou to thine!

25. Air (Larghetto)

DALILA

With plaintive notes and am'rous moan,

Thus coos the turtle left alone.
Like her, averse to each delight,
She wears the tedious widow'd night:
But when her absent mate returns,
With doubled raptures then she burns.
With plaintive notes and am'rous moan,

Thus coos the turtle left alone.

Recitative

DALILA

Alas! th'event was worse than I foresaw;
fearless at home of partners in my love, 't
was jealousy did prompt to keep you there
both day and night, Love's pris'ner, wholly
mine.

SÁMSON

Kifelé! te hiéna! a rosszindulat hozott téged ide! Ez a hazug nők viselkedése, minden esküt megszegni, utána bűnbánónak mutatkozni, megtévesztteni, majd engedelmeskedni, aztán kitanult ügyességgel újra bűnt elkövetni. A legbölcsebb emberek is találkoztak ilyen kígyókkal, akik rászedték őket - példák minden kor számára.

DELILA

Nem szeretném kisebbíteni a bűnömet, de kérlek, hogy ezt ítéld el csupán. Mi más ez, mint a kíváncsiság? Egy kis női hiba - irigy a titkokra, hogy ezek a felszínre kerüljenek. Miért bízol egy gyenge nőben, és miért kockáztatod az erődöt egy nő sürgetésére? Közös gyengeség közös bocsánatot kíván.

SÁMSON

Milyen ravaszul vallja be a boszorkány a saját bűneit, azért, hogy szememre hányja az én bűneimet. Elárultam magam, ahogyan te engem; keserű szemrehányás! de igaz. Íme a megbocsátás, én az ostobaságom miatt viszem az enyémet, vidd te a tiédet!

25. Ária (Larghetto)

DELILA

Panaszkodó hangokkal és szerelmes sóhajtasokkal
turbékol az elhagyott vadgalamb.
Mint ő, aki minden örömtől idegenkedve
elviseli az unalmas özvegyi éjszakát:
de amikor a hiányzó társa visszatér,
dupla örömmel ég.
Panaszkodó hangokkal és szerelmes
sóhajtasokkal
turbékol az elhagyott vadgalamb.

Recitativo

DELILA

Jaj! az esemény rosszabbra fordult, mint ahogy előre láttam; gondtalanul otthon a szerelemben társamként a féltékenységem miatt tartottalak magam mellett éjjel és nappal, a szerelem rabjaként teljesen magamnak.

Recitative	Recitativo
SAMSON Did Love contrain thee? no! 't was raging lust! Love seeks for Love; thy treason sought my hate. In vain you strive to cover shame with shame: once join'd to me, though judg'd your country's foe, parents, and all, were in the husband lost.	SÁMSON A szerelem vezérelt téged? nem! égő vágy volt! A szerelem szerelmet keres; a te árulásod utálatomat váltotta ki. Hiába próbálsz a szégyent szégyennel elfedni: amikor eggyé váltunk, annak ellenére, hogy én a te országod ellensége voltam, szülőket és mindent képes voltál elfelejteni a férjed miatt.
26. Air (Larghetto) SAMSON Your charms to ruin led the way, My sense deprav'd; My strength enslavd; As I did love, you did betray. How great the curse! how hard my fate To pass life's sea with such a mate!	26. Ária (Larghetto) SÁMSON A bájaidd a romlás útjára vittek, Mmgfosztottak a gondolkodástól; az erőmet elrabolták; ahogy én szerettelek, úgy árultál el engem. Mily nagy az átok! milyen nehéz a sorsom, hogy egy élet tengerén ilyen társsal kell átkelnem.
Recitative DALILA Forgive what's done, nor think of what's past cure from forth this prison-house come home to me, where with redoubled love and nursing care, (to me glad office!) my virgins and myself shall tend about thee to extremements age.	Recitativo DELILA Bocsásd meg azt, ami történt, ne gondolj arra, ami megváltoztathatatlan; ebből a börtönből gyere haza hozzám, ahol kétszeres szeretetet és gondviselést (mily boldog feladat!) nyújtunk neked: szűz kísérőim és én magam egészen öregkorodig.

b/ (folytatás) (4:35)	
-----------------------	--

27. Duet (Larghetto)	27. Duett (Larghetto)
DALILA My faith and truth, oh Samson, prove, But hear me, hear the voice of love! With love no mortal can be cloy'd All happiness is love enjoy'd. VIRGIN Her faith and truth, oh Samson, prove, But hear her, hear the voice of love!	DELILA Amit mondok neked, ó, Sámson, próbáld ki, hallgass rám, hallgasd a szerelem hangját! Nincs halandó, akinek elég lenne a szerelemből, minden boldogság forrása a szerelem. EGY SZŰZ Amit mond neked, ó, Sámson, próbáld ki, hallgass rá, hallgasd a szerelem hangját!

c/ (4:52)

*** (CHORUS of Virgins**

*Her faith and truth, oh Samson, prove,
But hear her, hear the voice of love!*

DALILA

*To fleeting pleasures make your court,
No moment lose, for life is short!*

*The present now's our only time
The missing that our only crime.*

CHORUS of Virgins

*Her faith and truth, oh Samson, prove,
But hear her, hear the voice of love!*

DALILA

*How charming is domestic ease!
A thousand ways I'll strive to please.*

*Life is not lost, though lost your sight;
Let other senses taste delight.)*

*** A zárójelbe tett rész nincs a szalagon!**

CHORUS of Virgins

*Her faith and truth, oh Samson, prove,
But hear her, hear the voice of love!*

Recitative

SAMSON

*Ne'er think of that! I know thy warbling
charms, thy trains, thy wiles, and faith
enchanted cup: their force null'd; where once
I have been caught, I shun the snare; these
chains, this prison-house, I count the house
of liberty ti thine.*

DALILA

*Let me approach, at least, and touch thy
hand.*

SAMSON

*Not for thy life, lest fierce remembrance
wake my sudden rage to rear thee limb from
limb.
At distance I forgive: depart with that.
Now triumph in thy falsehood; so farewell!*

*** (SZÜZEK KÓRUSA**

*Amit mond neked, ó, Sámson, próbáld ki,
hallgass rá, hallgasd a szerelem hangját!*

DELILA

*Ragadd meg a múltó gyönyöröket,
ne veszíts el egyetlen percet sem, mert az élet
rövid!
Csak a jelen alkalmas erre,
ezt viszont bűn kihagyni.*

SZÜZEK KÓRUSA

*Amit mond neked, ó, Sámson, próbáld ki,
hallgass rá, hallgasd a szerelem hangját!*

DELILA

*Mily elragadó az otthon kényelme!
Ezerféle módon fogok igyekezni, téged boldoggá
tenni.
Az életed nincs elveszve, csak a látásod;
hadd érzékelje a többi érzékszerved a
gyönyört!)*

*** A zárójelbe tett rész nincs a szalagon!**

SZÜZEK KÓRUSA

*Amit mond neked, ó, Sámson, próbáld ki,
hallgass rá, hallgasd a szerelem hangját!*

Recitativo

SÁMSON

*Ne is gondolj erre! Ismerem a csacsogó
bájolgásaidat, a kíséroidet, a
praktikáidat, és az elvarázsolt csészédet;
ezeknek az ereje megsemmisített engem;
ahol egyszer verembe estem, oda többet nem
megyek; ezek a láncok, ez a börtön nekem a
szabadságot jelenti a te házadhoz képest.*

DELILA

*Engedd, hogy legalább közelítsek hozzád és
megérintsem a kezedet.*

SÁMSON

*Semmiképpen sem, nehogy vad emlékek
hirtelen felébresszék a dühömet, és
szétszaggassalak.
Ha távol maradsz, megbocsátok neked: ezzel
távozz! Most diadalmaskodj a
hazugságodban; így búcsúzó!*

DALILA Thou art more deaf to pray'rs than winds or seas; thy anger rages an eternal tempest. Why should I humbly sue for peace, thus scorn'd, with infamy upon my name denounc'd? When is this land I ever shall be held the first of womankind, living or dead; my praises shall be sung at solemn feasts, who sav'd my country from a fierce destroyer. 30. Duet (Allegro) DALILA Traitor to love! I'll sue no more For pardon scom'd, Your threats give o'er! SAMSON Traitress to love! I'll hear no more The charmer's voice, Your arts give o'er! (Exeunt Dalila and Virgins) Scene 3 Recitative MICAH She's gone! a serpent manifest; her sting Discover'd in the end. SAMSON So let her go! God sent here to aggravate my folly.	DELILA Te süketebb vagy a jótanácsokra, mint a szelek vagy a tengerek; a te dühöd örök viharban tombol. Miért jöjjelek én alázatosan békét kínálni neked, mikor így kigúnyolsz, és a nevemet megalázod? Amikor ebben az országban én leszek az első az élő és holt nők közül; az én dicsőségemet fogják zengeni a nagy ünnepeken, aki megszabadítottam az országomat egy vad ellenségtől. 30. Duett (Allegro) DELILA A szerelem árulója! Én nem perelek többé egy megvetett bocsánatért, hagyd abba a fenyegetéseidet! SÁMSON A szerelem árulója! Nem hallgatom többé a bűvölő hangodat, hagyd abba a bűvészkedéseidet! (Delila és a szüzek elmennek) 3. jelenet (eleje) Recitativo MICAH Elment! a megtestesült kígyó; a harapása végül is felfedeztetett. SÁMSON Hadd menjen! Isten azért küldte, hogy súlyosbítsa szerencsétlenségemet. (Marosszéky Erzsébet fordítása)
---	---

4. <u>Belshazzar</u> (Belsazar*) oratórium három felvonásban, HWV 61, Charles Jennens szövegkönyvére, 1744. Bemutató: 1745. London, King's Theatre, Haymarket részlet: <u>a II. felvonás 2. jelenetből</u> (19:00) Robert Tear, tenor (Belshazzar=Belsazar, Babilon királya), Felicity Palmer, szoprán (Nitocris, Belshazzar anyja), Peter van der Bilt, basszus (Egy babiloni bölcs), Paul Esswood, alt (Daniel=Dániel), Stockholmer Kammerchor, Concentus musicus Wien, vez. Nikolaus Harnoncourt * Név variánsok: Bélsaccar, Bélsaccár, Bélsacczár, Béltsacár, Belsazar, Baltazár	CD TELDEC IRODALOM: <u>Várnai Péter</u>: Oratóriumok könyve, Zeneműkiadó 2. bővített kiadás 1983., 123. lap
--	---

ACT II
Scene 2

A banquet-room, adorned with the images of the Babylonian gods. Belshazzar, his wives, concubines, and lords, drinking out of the Jewish temple-vessels, and singing the praises of their gods.

27. Chorus of Babylonians (Allegro)
Ye tutelar gods of our empire, look down,
And see what rich trophies your victory crown.
Let your own bounteous gifts, which our gratitude raise,
Wine, gold, merry notes, pay our tribute of praise.
Sesach! this night is chiefly thine.
Kind donor of the sparkling wine.

28, Air (Allegro)

BELSHAZZAR

Let the deep bowl thy praise confess,
Thy gifts the gracious giver bless!
Thy gifts, of all the gods bestow,

Improve by use, and sweeter grow.

Another bowl! - 'tis gen'rous wine,
Exalts the human to divine.

29. Accompagnato

BELSHAZZAR

Where is the God of Judah's boasted pow'r?
Let him reclaim his lost magnificence,
Assert his rights, prov'd ours by long possession,
And vindicate his injur'd honour!---
Ah!---

(As he is going to drink, a hand appears writing upon the wall overgainst him: he sees it, turns pale with fear, drops the bowl of wine, falls back in his seat, trembling from head to foot, and his knees knocking against each other.)

CHORUS

Help, help the king! he faints! he dies!

What envious demon blasts our joys,

And into sorrow turns?

Look up, oh king! - speak, cheer thy friends:

Say, why our mirth thus sudden ends,

And the gay circle mourns?

II. FELVONÁS
2. jelenet

Egy bankett-szoba, a falakon babiloni istenek képeivel. Belsazar, feleségei, ágyasai és főemberei isznak a zsidó templomi edényekből, és énekelve dicsőítik isteneiket.

27. A babilóniaiak kórusa (Allegro)
Nézzetek le ránk birodalmunk oltalmazó istenei,
és nézzétek milyen gazdag zsákmány koronázza győzelmeiteket.
Hadd dicsőítsünk benneteket ezekkel a bőséges ajándékokkal,
borral, arannyal, vidám dalokkal, ezekkel bizonyítjuk hálánkat.
Sesach! Ez az éjszaka főleg a tiéd,
A szikrázó bor kedves adományozója.

28. Ária (Allegro)

BELSAZÁR

Hadd szolgáljon dicsőségedre ez az ivócsésze,
Hadd áldják meg a kegyes ajándékozót!
Ezek az ajándékok, amelyeket az istenektől kaptunk,
Hadd tökéletesedjenek a használattól, és váljanak kedvesebbé.
Még egy csészényit! - ez a dús bor,
Felemeli az embert a mennyekbe.

29. Accompagnato

BELSAZÁR

Hol van Júda hírhedt hatalmának istene?
Szerezze vissza az elveszett dicsőségét,
jelentse ki jogait, bár a hosszú birtoklás bizonyítja, hogy a mi tulajdonunk, védje meg a becsületét!---
Ah!---

(Éppen akkor, amikor inni akar, egy író kéz jelenik meg a falon szemben vele, ő meglátja, elsápad a félelemtől, elejti a pohár bort, hátra esik a székében, egész testében reszket és a térdéi egymáshoz ütődnek.)

KÓRUS

Segítsetek, segítsetek a királynak! elájul! meghal!

Milyen irigy démon robbantja szét az örömünket,

és változtatja szomorúsággá?

Nézz fel, ó király! - beszélj, vidítsd fel a barátaidat:

mondd meg, miért van ilyen hirtelen vége a mulatozásunknak,

és miért gyászol e vidám kör?

BELSHAZZAR

Behold!---see there!---

(Pointing to the hand upon the wall,
which, while they gaze at it with
astonishment, finishes the writing, and
vanishes.)

CHORUS

Oh dire portentous sight! - But see, 'tis
gone,
And leaves behind it types unknown.
Perhaps some stern decree of fate,
Big with the ruin of our state!
What God, or godlike man, can tell

The sense of this mysterious spell?

Recitative

BELSHAZZAR

Call all my Wise Men, Sorcerers,
Chaldeans, Astrologers, Magicians,
Soothsayers: they can perhaps unfold the
mystic words, dispel our doubts, and ease
us of our fears.

30. SYMPHONIE (Allegro Postillions)

(Enter Wise Men of Babylon)

Recitative

BELSHAZZAR

Ye sages! welcome always to your king,
most welcome now, since needed most: oh
minister to my sick mind the med'cine of
your art.

Whoe'er shall read this writing and
interpret, a splendid purple robe behind
him flows, a chain of gold his honour'd
neck shall grace, and in the kingdom he
shall rule the third.

31. Trio

WISE MEN

Alas! too hard a task the king imposes, to
read the characters we never learn'd!

BELSAZÁR

Íme!---nézzetek oda!---

(Rámutat a falon lévő kézre, amely befejezi
az írást és eltűnik; bámulva nézik.)

KÓRUS

Ó rendkívüli, baljós látvány! - De nézzétek,
eltűnt,
és maga mögött hagy ismeretlen jeleket.
Talán a sors valamilyen szigorú rendelete,
amely az államunk pusztulását hirdeti meg!
Milyen isten, vagy istenhez hasonló ember,
mondja meg
az értelmét ennek a rejtélyes varázslatnak?

Recitativo

BELSAZÁR

Hívjátok a bölcseket, a boszorkányokat, a
káldeusokat, az asztrológusokat, a
varázslókat, a jövőmondókat: talán ők majd
megfejtik a misztikus szavakat, elkergetik a
kételyeinket, és feloldják félelmeinket.

30. SINFONIA (Allegro Postillions)

(Belépnek Babilon bölcsei)

Recitativo

BELSAZÁR

Ti bölcsek! akiket mindig szívesen lát a
királyotok, most különösen szívesen látlak
benneteket, mert most van leginkább szükség
rátok, állapítsátok meg, hogy beteg agyannak
mesterségeitek milyen gyógyszerére lenne
szükségem. Aki elolvassa és megfejti ezt az
írást, amögött lebeg majd egy csodálatos
bíbor köntös, aranylánc ékesíti majd a
kitüntetett nyakát, és a birodalomban ő lesz
a harmadik az uralkodók rangsorában.

31. Trió

BÖLCSEK

Jaj! a király túl nehéz feladatot ad nekünk,
hogy olvassunk el olyan betűket, amelyeket
sose tanultunk!

32. Chorus (Largo)

Oh misery!--oh terror!--hopeless grief!

Nor God nor man affords relief!

Who can this mystery unveil,
When all our wise diviners fail?

(Enter Nitocris)

Recitative

NITOCRIS

Oh king, live for ever!
Let not thy heart its wonted courage lose,
nor let thy countenance be chang'd with
fear, though all thy wise men fail thee.

In the kingdom there is a man, among the
Jewish captives, in whom the Holy Spirit
of God resides, and in thy grandsire
Nebuchadnezzar's days wisdom, like that of
God, was found in him, by which he could
interpret mystic dreams, explain hard
sentences, dissolve all doubts: Daniel his
native name, but by the king nam'd
Belteshazzar. Let him now be call'd: He'll
read the writing, and interpret it.

(Enter David)

Recitative

BELSHAZZAR

Art thou that Daniel of the Jewish
captives?

I have heard of thee that thou canst find
interpretations deep, and dissolve knotty
doubts. If thou canst read this writing,
and explain, a purple robe adorns thy
body, a gold chain thy neck, and in the
kingdom thou shalt rule the third.

33. Air (Andante)

DANIEL

No! to thyself thy trifles be,

Or take thy rich rewards who will:

Such glitt'ring trash affects not me,
Intent on greater matters still.

34-36. Accompagnato

DANIEL

Yet to obey his dread command, who
vindicates his honour now: I'll read this
oracle, and thou, but to thy cost, shalt
understand.

32. Kórus (Largo)

Ó nyomorúság!--ó rémület!--ó reménytelen
szomorúság!

Sem Isten, sem ember nem szerez nekünk
megkönnyebbülést!

Ki az, aki leleplezi ezt a titkot,
amikor az összes bölcs csődöt mond?

(Belép Nitocris)

Recitativo

NITOCRIS

Ó király, élj örökké!
Ne engedd, hogy a szíved elveszítse a szokott
bátorságát, s ne engedd, hogy a tekinteted
megváltozzon a félelemtől, annak ellenére,
hogy az összes bölcs emberedben csalódnod
kellett. A birodalomban van egy ember a zsidó
foglyok között, akiben az Isten szent lelke
lakozik, és akiről bebizonyosodott
Nebukodonozor nagyapád idejében, hogy bölcs,
mint az Isten, és meg tud fejteni titkos
álmokat, nehéz mondatokat meg tud magyarázni,
kételyeket el tud oszlatni: Dániel az eredeti
neve, de a király elnevezte Béltsaccárnak.
Hívasd: ő majd elolvassa az írást és
megfejtí.

(Belép Dániel)

Recitativo

BELSAZÁR

Te vagy, akit Dánielnek neveznek a zsidó
foglyok közül?

Hallottam rólad, hogy mély értelmezésekre
vagy képes, és fogas kérdéseket meg tudsz
oldani. Ha el tudod olvasni ezt az írást, és
megmagyarázod, egy bíbor köntös díszíti majd
a testedet, egy aranylánc a nyakadat, és a
birodalomban te leszel a harmadik az
uralkodók rangsorában.

33. Ária (Andante)

DÁNIEL

Nem! Tartsd meg magadnak ezeket a
csekélységeket,
vagy vigye el más a gazdag díjaidat, aki
kéri:
ilyen csillogó vackok nem érdekelnek, én
nagyobb dolgokra törekszem.

34-36. Accompagnato

DÁNIEL

Ennek a félelmetes parancsnak
engedelmeskedem, és most megvédem a
tisztességemet: elolvasom ezt a jóslatot, és
te, a saját károdra, meg fogod érteni.

Thou, oh king, hast lifted up thyself against the Lord of heav'n, whose vessels they have brought before thee, and thou, thy lords, thy wives, and concubines, have drunk wine in them: thou hast prais'd the gods of gold and silver, brass, iron, wood and stone, which neither see, nor heat, nor aught perceive: but Him, the God whose hand upholds thy life, and in whose high dispose are all thy ways, thou hast not glorified, but hast blasphem'd. From Him the hand was sent, by Him appointment these words were written:

MENE, MENE, TEKEL, UPHARSIN:- which I thus interpret.

MENE: - The God whom thou hast thus dishonour'd, the days hath *number'd* of thy reign, and finish'd it.

TEKEL: - Thou in the balances art *weigh'd*, and art found wanting.

PERES: - Thy kingdom is *divided*, and to the Medes and Persian gives.

Te, ó király, magadat az Egek Ura fölé emelted, az ő edényeit hozattad most magad elé, és te, a főembereiddel, a feleségeiddel és ágyasaiddal bort ittál belőlük:

dicsőítetted az arany és ezüst, réz, vas, fa és kő isteneket, akik se nem látnak, se nem hallanak, és semmit föl nem fognak: de Őt, azt az Istent, akinek kezében van az életed, aki összes útjaid fölött rendelkezik, Őt nem dicsőítetted, hanem káromoltad.

Ő küldte ezt a kezet, Ő rendelte el e szavak írását:

MENÉ, MENÉ, TEKÉL, ÚFARSZIN: - amit így értek.

MENÉ: az Isten, akit te megbecstelenítettél, *megszámlálta* uralmad napjait és véget vetett neki.

TEKÉL: *Megmért* a mérlegen és könnyűnek talált.

PERÉSZ: *Felosztotta* országodat, és a médeknek és a perzsáknak adta.

(Marosszéky Erzsébet fordítása)

D/ Hangszeres műfajok

1. Kontrapunktikus műfajok

	<u>Girolamo Frescobaldi</u> (olasz, *1583. Ferrara - †1643. Róma)	
	<u>Capriccio cromatico</u> Megjelent: Il primo libro di Capricci, 1624. Gustav Leonhardt, orgona (6:16)	CD Deutsche HARMONIA MUNDI

	<u>Henry Purcell</u>	
	<u>Fantasia, c-moll,</u> négyszólamú. 1680. Capella Fidicinia: Kleppoch Ernő, diszkant-violon da braccio, Peter Klug, diszkant-violon da gamba, Doris Linde, alt-violon da gamba, Hans Grüss, tenor-violon da gamba (4:35)	LEMEZ: ETERNA IRODALOM: <u>A hét zeneműve</u> 1986-1987 (Mezei János)

	<u>Dietrich Buxtehude</u> (német, *1637. vlsz. Oldesloe (Holstein) - †1707. Lübeck	
	<u>Prelúdium és fuga, fisz-moll,</u> BuxWV 146 Harry Grodberg, orgona (7:45)	LEMEZ: MELODIA

2. Concerto és concerto grosso

	<u>Antonio Vivaldi</u>	
1.	<u>Concerto, D-dúr,</u> op. 10. No. 3, „Il gardellino” (A tengelic/e/), RV 428, 1728 k. - részlet: <u>I. tétel:</u> Allegro Michala Petri, sopranino blockflöte, Academy of St. Martin-in-the-Fields, vez. Iona Brown (3:55)	CD PHILIPS
2.	<u>Concerto, g-moll,</u> RV 496 - részlet: <u>II. tétel:</u> Largo Janota Gábor, fagott, Liszt Ferenc Kamarazenekar, vez. Sándor Frigyes (1:55)	CD HUNGAROTON, WHITE LABEL
3.	<u>Concerto „Per la Solennità della S. Lingua di S.</u> <u>Antonio in Padua”, D-dúr,</u> RV 212 - részlet: <u>III. tétel:</u> Allegro Giuliano Carmignola - hegedű, Sonatori de la Gioiosa Marca (5:00)	CD DIVOX ANTIQUA CDX-79605

	<u>Arcangelo Corelli</u> (olasz, *1653. Fusignano - †1713. Róma)	
	<u>Concerto grosso, D-dúr, op. 6 No. 4.</u> Megjelent: 1714. 1. tétel: Adagio - Allegro (3:30) 2. tétel: Adagio (1:14) 3. tétel: Vivace (1:00) 4. tétel: Allegro (3:08) Philharmonia Baroque Orchestra, vez. Nicholas McGegan (9:02)	CD HARMONIA MUNDI France IRODALOM: <u>A hét zeneműve</u> 1974/1 (Földes Imre)

	<u>Georg Friedrich Händel</u>	
	<u>Concerto grosso, F-dúr, op. 6 No. 2.</u> HWV 320, 1739. 1. tétel: Andante larghetto (4:06) 2. tétel: Allegro (2:24) 3. tétel: Largo - Larghetto andante, e piano Largo - Larghetto andante, e piano (2:35) 4. tétel: Allegro, ma non troppo (2:16) The English Concert, vez. Trevor Pinnock	CD ARCHIV <u>A hét zeneműve</u> 1973/3 (Ujfalussy József)

3. Szvit, partita, ordre

	<u>Paul Peuerl</u> (osztrák, *1570/80 k. - †1625 után)	
	<u>Neue Paduan, Intrada, Däntz und Gagliarda</u> - 2 részlet: a/ <u>Neue Paduan</u> (1:10) b/ <u>Intrada</u> (0:40) A Schola Cantorum Basiliensis viola-együttese	LEMEZ: The History of Music in Sound, Vol. IV. The Age of Humanism, (HLP 9) HIS MASTER'S VOICE

	<u>Johann Jacob Froberger</u> német, *1616. Stuttgart - †1667. Héricourt kastély, Montbéliard mellett	
	<u>XIX. c-moll szvit</u> - részlet: <u>2. tétel: Courante</u> Pertis Zsuzsa, csembaló (1:00)	LEMEZ: HUNGAROTON

	Heinrich Ignaz Franz von <u>Biber</u> osztrák, *1644. Wartenberg (Csehország) - †1704. Salzburg	
	<u>Battalia</u> (Csata), 1673. - részletek: a/ 1. tétel: Sonata (0:58) b/ 2. tétel: Allegro. Die liederliche Gesellschaft von allerley Humor (0:41) c/ 3. tétel: Presto (0:37) d/ 4. tétel: Der Mars (1:04) e/ 7. tétel: Die Schlacht (0:44) f/ 8. tétel: Lamento der verwundeten Musquetirer (1:18) Concentus musicus Wien, vez. Nikolaus Harnoncourt	CD ARCHIV

	François <u>Couperin</u> / „le grand”/ (francia, *1668. Párizs - †1733. uo.	
1.	<u>La Diligente</u> (A szorgalmas). Megjelent: Pièces de clavecin I., 2. Ordre, 1716. Gát József, csembaló (1:45)	LEMEZ: QUALITON IRODALOM: <u>A hét zeneműve 1976/4</u> (Tímár Ágnes)
2.	<u>Les Fastes de la grande, et Ancienne Mxnxstrxndxsx</u> <u>/Ménestrandise/</u> (A régi és dicső vándormuzsikuskok díszfelvonulása). Megjelent: Pièces de clavecin II., 11. Ordre, 1716. 1. tétel: Az előkelőségek és bírák /Induló/ 2. tétel: Tekerőlantosok és koldusok 3. tétel: Zsonglőrök, akrobaták és vásári komédiások - medvékkel és majmokkal 4. tétel: A rokkantak 5. tétel: Fejetlenség és zavar az egész táborban - a medvék miatt Zuzana Růžicková, csembaló (8:25)	LEMEZ: HUNGAROTON

	Jean-Philippe <u>Rameau</u>	
1.	<u>Tambourin</u> . Megjelent: Pièces de clavecin, 1724. I. Suite. Olivier Baumont, csembaló (1:13)	CD ADDA IRODALOM: <u>A hét zeneműve 1985-1986</u> (Péteri Judit)
2.	<u>La Poule</u> (A tyúk). Megjelent: Pièces de clavecin, 1728 k. II. Suite. George Malcolm, csembaló (3:20)	LEMEZ: DECCA

4. Sonata da chiesa - és más „szonáták”

	<u>Arcangelo Corelli</u>	
	<u>Triószonáta, f-moll, op. 3 No. 9.</u> Megjelent: 1689. 1. tétel: Grave (1:30) 2. tétel: Vivace (0:54) 3. tétel: Largo (1:04) 4. tétel: Allegro (1:42) The Purcell Quartet: Catherine Mackintosh, 1. hegedű Elizabeth Wallfisch, 2. hegedű Richard Botthby, cselló Robert Wooley, orgona	CD CHANDOS
	<u>Johann Kuhnau</u> (német, *1660. Geising - †1722. Leipzig /Lipcse/)	
	<u>Musikalische Vorstellung einiger Biblischer Historien</u> (Néhány bibliai történet zenei elképzelése), - hat program-szonáta. Megjelent: 1700. No. 1. <u>Der Streit zwischen David und Goliath</u> (Dávid és Góliát harca). - részletek: a/ 3. tétel: Dávid merészsége; vágya, hogy letörje az óriás gőgös bátorságát. Gyermeki bizodalma Isten segítségében (1:03). b/ 4. tétel: Dávid és Góliát szóváltása - küzdelmük - Góliát sebesülése - és megöletése (1:05). c/ 7. tétel: Asszonyaik kórusa, a Dávidot dicsőítő ének (1:26). Horváth Anikó, csembaló	CD HUNGAROTON WHITE LABEL
	<u>Domenico Scarlatti</u> (olasz, *1685. Nápoly - †1757. Madrid)	IRODALOM: <u>Kárpáti János</u>: Domenico Scarlatti (Gondolat 1959). <u>Richard Lester</u>: Scarlattiról, az előadó szemével (Lásd „Régi zene”, szerkesztette Péteri Judit, Zeneműkiadó 1982, 87. lap). <u>Richard Lester</u>: Gondolatok Scarlatti Essercizi per Gravicembalójáról (Lásd „Régi zene”, szerkesztette Péteri Judit, Zeneműkiadó 1982, 91. lap).
1.	<u>Sonata f-moll</u> (Allegro assai), K 519 (Kirkpatrick-jegyzék: időrend szerint), L 475 (Longo-jegyzék: hangnem szerint) Wanda Landowska, csembaló (1:30)	CD EMI Classics Références
2.	<u>Sonata B-dúr</u> (Allegro) K 202, L 498 George Malcolm, csembaló (3:40)	IRODALOM: <u>A hét zeneműve</u> 1976/1 (Kárpáti János). LEMEZ: DECCA

3.	<u>Sonata h-moll</u> (Andante) K 202, L 498 George Malcolm, csembaló (3:25)	LEMEZ: DECCA
4.	<u>Sonata A-dúr</u> (Allegro) K 24, L 495 George Malcolm, csembaló (3:25)	LEMEZ: DECCA

5. Variációs művek

	Jan Pieterszoon <u>Sweelinck</u> (németalföldi/holland), *1562. Deventer - †1621. Amsterdam	
	<u>Mein junges Leben hat ein End</u> Anneke Uittenbosch, orgona (8:00)	CD GLOBE

	Johann <u>Pachelbel</u> (német, *1653. Nürnberg - †1706. uo.	
1.	<u>Chaconne, f-moll</u> Werner Jacob, orgona (8:30)	CD VIRGIN CLASSICS
2.	<u>Kánon és gigue, D-dúr</u> The Academy of Ancient Music, vez. Christopher Hogwood (5:10)	CD L'OISEAU-LYRE